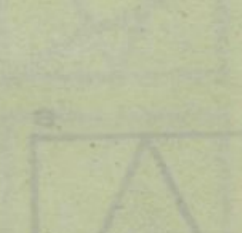
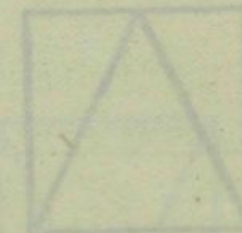

MANIP
CILA

GOOD BOYS

odlomek iz drame

OSEBE: Mack, Jack and CO, s čeladami, puškami, ki imajo nasajene bajonete in plinskimi maskami.

Pri uprizoritvi naj imajo po možnosti na rokah že lisice.

Nastopa še skupina študentov s transparenti. Njihova vloga je v tem, da se dajo pretepati, nekaj od njih pa tudi ustreliti.

PRIZORIŠČE: travnik v znanem mestecu v Nixylandu.

Mack: O.K. Jack?
Jack: O.K. Mack!
Mack: Vročje, Jack.
Jack: Vročje, Mack.
Mack: Barabe, Jack.
Jack: Pasji sinovi, Mack.
Mack: Domišljavi snobi, Jack.
Jack: Tista jajčasta buča otresa, Mack.
Mack: Z veseljem bi mu osmodil rit, Jack.
Jack: Midva imava na skrbi samo bombe, Mack.
Mack: Škoda, Jack.
Jack: Ni da bi dolgo čakali, Mack.
Mack: Prekleta predrzni so, Jack.
Jack: Seksualni norci, Mack.
Mack: Narkomani in pijanci, Jack.
Jack: Nikoli ne bo kakšen rdečkar porival moje male Mary, Mack.
Mack: In ne črnec, Jack.
Jack: Ricky preveč popušča, Mack.
Mack: Premalo posluša Spira, Jack.
Jack: Zapomni si tisto plavo na levi, če jo spotakneva, lahko na hitro za grmom, Mack.
Mack: Dobra ideja, Jack.
Jack: Rdeča cipa, Mack.
Mack: O.K. Jack.
Jack: S komunisti je treba trdo, Mack.
Mack: In s črnici, Jack.
Jack: In z rumenčki, Mack.
Mack: In brezbožneži, Jack.
Jack: In hippyji, Mack.
Mack: In anarhisti, Jack.
Jack: Mi smo za demokracijo, Mack.
Mack: Za svobodo, Jack.

Jack: Za red, Mack.
Mack: Za mir, Jack.
Jack: Dol s svojatjo pacifistično, Mack.
Mack: Kaj še čakamo, Jack?
Jack: Posvetimo jim, ne skrbi Mack.
Mack: Rocky je dober fant, Jack.
Jack: Lahko si ponosen na sina, Mack.
Mack: Piše, da jih dobro tam dol, Jack.
Jack: Sramota, da mi držimo roke križem, Mack.
Mack: Jaz ne zdržim več, Jack.
Jack: Mi smo poštenjaki, Mack.
Mack: Bodočnost je naša, Jack.
Jack: Oprati moramo madež z naše zastave, Mack.
Mack: Za svetle cilje mora teči kri, Jack.
Jack: Spet začenjajo, Mack.
Mack: Posvarili smo jih, Jack.
Jack: Naša vest je čista, Mack.
Mack: Izzvali so nas, Jack.
Jack: Sedaj jim pokažemo, Mack.
Mack: Naprej, Jack.
(Jack odvijte solzilno bombo, jo poljubi in vrže; isto Mack.)
Jack: Škoda, da ni prava, Mack.
Mack: Sramota, Jack.
(Ves čas mečeta bombe, medtem ko se vsa Comp. Good boysov grozeče pomika naprej.)
Jack: Za mir, Mack.
Mack: Za red, Jack.
Jack: Za demokracijo, Mack.
Mack: Za čast, Jack.
Jack: Za svobodni Vietnam, Mack!
Mack: Za vrle fante v Laosu, Jack!
Jack: Za nevtralno Kambodžo, Mack!
Mack: Živelji naši voditelji, Jack!
(Počijo strelj, med študenti panika.)
Mack: Končno, Jack.
Jack: Končno, Mack.
Mack: Bil je zadnji čas, Jack.
Jack: Hvala bogu, Mack.
Mack: O.K. Jack.
Jack: O.K. Mack.
V travi obležijo štirje mrtvi študentje. Toda zastor od sramu, žalosti in jeze ne pade, čeprav vodje predstave zatrjujejo drugače. S .Srot

TRIBUNA ŠT. 12-13

RIBUNAT
IBUNATR
BUNATRI
UNATRIB
NATRIBU
ATRIBUN
TRIBUNA

LJUBLJANA
19. 5. 1970
ŠTEVILKA 12-13
LETNIK XIX

MANIPULACIJA

Nekaj predstav filma »Z« je bilo dopoljenih z letakcem, na hitro napisanimi gesti na lepkih in z nabiralno akcijo. Informacijo o tem prinaša Tribuna II (Ob tretji obletnici puča generalske klike v Grčiji, avtor Pavel Kristan, str. 7); v navedenem članku so zapisana gesla, na lepaku pa je pisalo (za tiste, ki ga niso dobili):

—TAKO JE POVEDAL »X« DAVIDU Nathanu —NOVINARJU angleškega časopisa SUN 27 jan

»... Po takem pretepanju in mučenju so me peljali na teraso in mi ukazali, naj se slečem. Zvezali so me k deski na »umivalniku« tako, da so mi noge morale ven. Potem so me pričeli biti po podplatih. To mučenje se imenuje jalanga.

Na zidu je bilo obešenih več vrst bičev, iz žice, lesen, usnjen. Bolečine so neznosne. Ne ustavijo se v nogah, ampak gredo preko vsega telesa do možganov. Začel sem vpiti, potem so me mučitelji vprašali, če imam dovolj in dom govoril. Odgovoril sem, da ne vem ničesar. Nidajujejo z mučenjem Tolčejo po podplatih, ve da bi sezuli čevlje, tako da noge otečejo, polna polijejo usnje z vodo; usnje se skrči in bolečine so strašne. Spominjam se, da sem še dalje kričal, takrat je eden od njih šel v kopalnico, prinesel z urinom namočeno cunjico in mi jo vtaknil v usta. Priznam, da sem imel tako izsušeno grlo, da mi je bil še tisti urin v cunji v olajšanje. Ne vem, koliko časa je mučenje trajalo, ker sem se onesvestil. Znašel sem se na tleh, bruhal sem. Zagrabili so za mojo glavo in mi tlačili obraz po bruhanju. V celico so me peljali okrog 8.30 zjutraj.

Po štirindvajsetih urah brez hrane in brez odeje, samo z malo vode, so me spet peljali na teraso. Izpraševanje je vodil Karapanotis, ki je pravil: »Moraš govoriti. Jaz sem že dolgo tu. Tu vsi govorijo, s teboj ne bo nič drugače.« In dodal: »Ničla si, mi smo si svoje čine prislužili s krvjo«. Nisem odgovarjal. Moral sem še hoditi. Drugi, Garavatis, me je vprašal: »Kaj je s tvojimi nogami?« Nisem odgovoril, pričel je skačati po njih, čevlji so počili in kri je iz oči. Krih nog stekla na tla; ostali so mu takrat rekli: naj neha, ker se maže tlak.

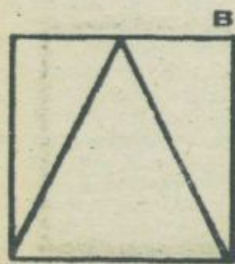
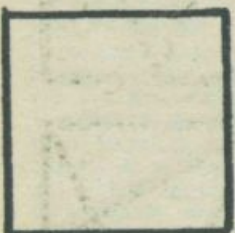
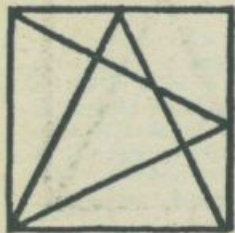
Fotem so me razvezali, slekli so mi spodnje hlače, me zagrabili za lasje in z bičem iz žice pričeli tolči po mojem spolovilu. Kričal sem od strašne bolečine... »

Petindvajsetletni »X« je moral nato prenesti še »igrano« ustrelitev, napolnili so mu usta s pralnim praškom... Održali so ga v celici, dokler ni ozdravel. Potem so ga brez vsake obloznice prepeljali v zapor.

KRAJ DOGAJANJA: Ulica Rubulinas, Atene. To ni pravljica, to ni pravljica — TO JE NAS ČAS!

MO SS

(Ob tretji obletnici vojaškega udara v Grčiji)

PANSEKSUALNOST JE BOLEZEN NAŠEGA ČASA, REŽISER DINO RISI GOVORI O NJEJ V SVOJEM DUHOVITEM FILMU

VIDIM GOLO

NE ZAMUDI-TE ZATO BARVENEGA FILMSKEGA OMNIBUSA, V KATEREM IGRATA NINO MANFREDI IN SYLVA KOŠČINA

Med prvomajskimi prazniki, ko več ni bilo akcije Mednarodnega odbora (ker je izvedba »naletela« na nekatere predpise, ki jih zaradi nepoznavanja ni upoštevala — glej cit. članek), so gledalci filma »Z« in drugi hodili po letaku z naslednjo vsebino:

Prvi letak naj bi bil recimo spodbuda za razmišljanje o razmerah v Grčiji in naj kanalizira vtis o filmu »Z«.

Letak za film Vidim golo pa naj doseže, da bi gledalec pozabil na pretres, ki ga povzročijo »Z«! Nečista namera. — »Najnavadnejša« reklama, ki človeka, kot vedno, usmerja na čisto intimne probleme, kot reklama za kravate Svila nit (če nosiš te kravate, nimaš več težav z ženskami; prosto po vseh reklamah). Ponavljam: nečista namera. Čemu (komu) služi? Samo kinematografu? Zbujanju, oživiljanju lagočja, ki ga je načel »Z«? Naj odvrača (sprevrča) pozornost,

opozarja naj na druge (seksualne) pereče in ne na te »manj direktne« probleme? Vsega po malem.

»Zakaj naše gibanje proti nasilju zbuja tolikšno nasilje?« Tisti, ki so »Z« gledali, se tega stavka spominjajo. — Po svetu se pravkar godi na stotine »Z«-jev. Milijoni ljudi so žrtve NASILJA. Na tisoče borcev proti nasilju pokonča NASILJE. Nas naj to ne vznemirja, nam je dobro, z malimi in velikimi policajčki in polkovnički, diktatorčki imajo probleme druge (?). Mi lahko gremo gledat »Z« in »Vidim golo«, pa na najlagodnejši način zvemo, kako nekje terorizira policija, drugje pa reklamni agenti (seksualnost) in banalnost. Drugo nas naj ne briga (?).

Peter Kuhar

SRAMUJMO SE JABOLK

Delo je 28. 4. 1970 na deveti strani objavilo stavek: »Excorrado Tonic Water, to je edina brezalkoholna pijača, ki jo lahko tudi v najboljšem hotelu zahtevate na ves glas.« Stavek je brez dvoma uspešna domislja ekonomskega propagandista. Bralcu Dela daje vtis, da je ta »krepična voda« edina brezalkoholna pijača, ki jo je dostojno piti tudi v najboljših hotelih. Agraria — Koper ponuja skupaj z Delom bralcu in potrošniku možnost, da vsaj po eni lastnosti postane podoben gostu najboljšega hotela — da pije koprsko »krepično vodo«. Ne želimo razpravljati, zakaj ni tu reklamnega stavka: »Excorrado Tonic Water je brezalkoholna pijača, ki jo zahteva delavec (udarnik, rudar, študent, čevljar, sofer, znanstvenik, učitelj, zdravnik, miličnik, kmet ali podobno).« Ne želimo razpravljati niti o tem, če ni v citiranem stavku skrita trditev, da je v boljših hotelih primerno na glas zahtevati le alkoholne pijače, brezalkoholne pijače pa moramo (z izjemo »krepične vode«) naročiti po tiho, de se s tem preveč ne osramotimo. Zanima me le, če je »krepična voda« res edina brezalkoholna pijača, ki jo v najboljšem hotelu lahko zahtevamo »na ves glas«.

Doslej sem bil le dvakrat gost »najboljšega hotela«, obakrat v zvezi s službo. Enkrat v hotelu Jugoslavija v Beogradu, drugič v najboljšem hotelu (ime hotela sem pozabil) v Stockholmu. V hotelu Jugoslavija sem na službenem potovanju le prespal (na stroške Adria-Inexa). Ker se je čez noč megla na letališču razkadila, zmo zgodaj zjutraj poleteli v Ljubljano in nisem imel priložnosti opazovati, katere pijače gostje zahtevajo tiho in katere na ves glas. V Stockholmu sem imel več časa za tako opazovanje — pa tudi za razpravljanje o tem zanimivem problemu. Ne spominjam se, če je kdo pil »krepično vodo«, prav gotovo pa je ni zahteval na ves glas, ker ni bil nihče tako okragen. Spominjam se, da nas je več pilo sok črnega ribeza, brez sramu smo ga naročili, zaradi živahnega pogovora dovolj glasno, da nas je natakcar slišal. O čem smo se pogovarjali? O pingvinih. O tem, da je meso pingvinov v nekem predelu, daleč od »civilizacije«, strupeno. Ta ugotovitev ni praktično pomembna, ker se s pingvinim mesom ne hranimo. Toda hranimo se z ribami. In pingvini so postali strupeni zato, ker so žrti zastrupljene ribe. In ribe so postale strupene, ker so plavale v strupih, ki jih trosi okoli sebe (in v sebe) človek. (Ste gledali film Maki Sajka?) Nek udeleženeč pogovora je povedal, da raziskuje več snovi, ki se pojavljajo v nekaterih jedeh in raznih umetnih oranžastih ali vodnatih pijačah. Nekateri od teh snovi motijo sintezo DNA v celicah kulture tkiva, druge pa povzročajo dedne poškodbe pri rosnih mišicah (metoda Muller-5). Ne samo zvečer pri večerji v hotelu, tudi prej v uradnem delu simpozija je več udeležencev opozorilo na nezanesljivost metod, s pomočjo katerih razni cocktaili in vaterski koncerti »dokazujejo« neškodljivost kemikalij, ki so v njihovih široko reklamiranih umetnih brozгах. Poleg biologov tudi zdravniki odsvetujejo preširoko uporabo poživil in zdravil. Ali lahko kdo zagotovi, da so kinin in druge snovi v teh umetnih pijačah povsem neškodljive za vse pivoce? Ali je vse to zagotovo popolnoma neškodljivo nosednicam in majhnim otrokom? Na steklenicah ni nobenih opozoril. Ali niso take vodice, kljub dodatnim poživilom, umetnim barvilom in drugim snovem, po svoji vrednosti mnogo siromašnejše od naravnih sadnih sokov s svojim bogastvom vitaminov?

Pri tem se postavlja še drugo vprašanje. Agraria — Koper — kmetijsko predelovalni združenji kombinat propagira umetne pijače, namesto da bi tako široko propagiral pijače iz sadja, ki so bolj zdrave. Ali na ta način pospešujemo naše kmetijstvo? Ali je pri nas pomanjkanje jabolk in drugega sadja, da moramo sadne sokove nadomeščati z umetnimi pijačami? Na okus potrošnikov se pri tem prodajalci ne morejo izgovarjati, saj ga z velikimi reklamami skušajo usmerjati v konzumiranje umetnih pijač.

I. J. Kreft

PISMO BREŽNJEVU

Na decembrskem plenumu CK KP SZ je Leonid Brežnjev ostro kritiziral socialnoekonomski položaj, plan in proračun SZ za leto 1970. Njegov skoraj triurni govor o nezadovoljivem delu partijskega in državnega aparata, o velikim izgubah in slabem gospodarjenju se ni bil objavljen. Le partijske organizacije so dobile »pismo« s temeljnimi tezami tega govora. O »rezultatih decembrskega plenuma« so nato najprej razglabljali na zaprtih partijskih sestankih, od marca dalje pa traja umetno sprožena prava kampanja razprav v vseh podjetjih, znanstveno-izobraževalnih ustanovah in časopisu (moskovska »Pravda« npr. je že 25. januarja objavila analizo centralnega statističnega urada SZ o gospodarski stagnaciji oz. recesiji). Kljub temu natančen govor Brežnjeva še vedno ni znan — čeprav o njem razpravljajo milijoni — kot da naj svet ne bi zvedel za dejansko stanje stvari.

Med inteligenco v SZ in v zahodnoevropskem tisku že vse letošnje leto kroži zanimiva reakcija na to kampanjo — nepodpisano odprto pismo Brežnjevju. Tekst je najbrž začela širiti moskovska ilegalna založba »Samizdat« (z njenim posredovanjem izhajajo na Zahodu Solženicin in drugi v SZ cenzurirani ali kako drugače onemogočeni avtorji informacije o represalijah nad krimskimi Tatari, generalom Grigorenkom itd., ter o različnih protestnih akcijah, teksti ruske »undergrounda« literature idr.). Zahodni tisk trdi, da je pismo napisal znani atomski fizik A. D. Saharov ali kdo iz njegovega kroga, vendar to ni potrjeno (prim. Le Mond, Der Tagespiegel, Il Giorno, ruski emigrantski mesečnik Posev). Saharova »Razmišljanja o napredku, miroljubni koeksistenci in intelektualni svobodi« ki je v ruščini izšlo pri Posevu, so pri nas pred časom objavili v Naših razgledih in Enciklopediji moderni.) — Pismo je značilno po tem, ker vidi rešitev iz sedanje situacije v SZ predvsem v odkriti in javni diskusiji (brez represalij) v tisku in med ljudmi.

Odprto pismo Brežnjevju:

Na zaprtih partijskih sestankih na glas prebirajo vaše pismo, Leonid Iljič, nastlojeno vsem članom KP SZ. V pismu so navedene podrobnosti, za katere večina ljudstva ne ve, nekatere splošnosti pa so že zdavnaj znane in jasne vsem partijcem in vsemu narodu.

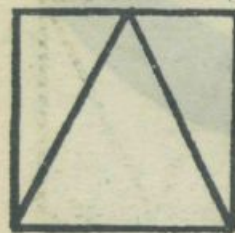
Ze dolgo vemo, da smo izgubili tekmo ne le za Luno, ampak tudi ekonomsko tekmo nasploh, da je delovna produktivnost pri nas skrajno nizka, da se naša država sprevrča v dobavitelja surovin za Evropo, da se še držimo samo zaradi bajnega naravnega bogastva in tradicionalnega potrpljenja kmetov. Vsi vidijo, da se pri nas več nihče ne ukvarja z realnim delom in da si samo mečemo pesek v oči. Fiktivni dogodki in jubileji so pri nas postali pomembnejši od resničnega dogajanja v ekonomskem in socialnem življenju.

Tako je zato, ker že mnogo let živimo v izmišljenem svetu, sleparimo se med seboj in si ne upamo pogledati resnici v oči. Med tem drugje ne živijo v oblakih, ampak na zemlji gradijo svoje gospodarstvo in nas vedno bolj puščajo za sabo.

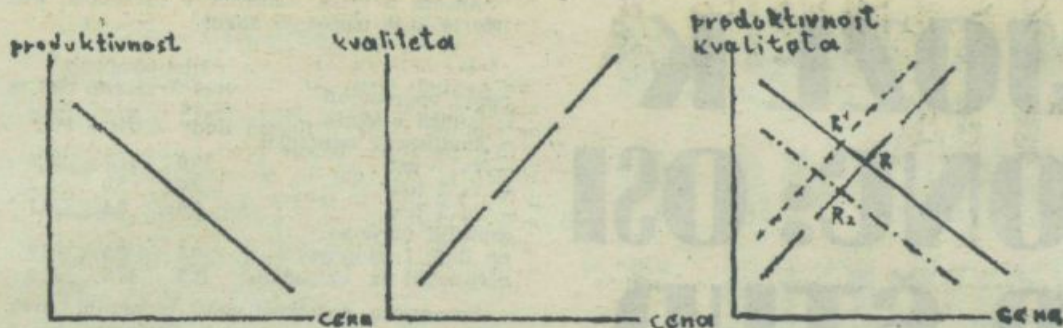
Ni je pri nas prijateljske družbe, kjer ne bi govorili o tem. Saj vsi vedo, da zavlačevana kolektivna samoprevara neizbežno pelje h katastrofi. Povsod govorijo o tem. Tudi — vaše pismo.

To je smel, pravičen korak in zgodovina vam ga bo štela za zaslugo. Ne bo vam pa odpustila, če za tem signalom ne bodo sledili reševalni ukrepi. Ti so zelo preprosti. Zdravljenje sugeriira diagnoza. Vse laganje in čenče lahko ozdravi samo glasna, to je javna razprava. Koliko iniciative, intelekta in entuziazma se bo razlilo, če bodo ljudem končno prenehali mašiti usta! V redakcijah leži na ducate člankov in knjig, ki pošteno analizirajo naše življenje. Toda vse to »ne propuskajute« (»ne gre skozi«). Ponos ruske literature — Solženicina — so izgnali iz Zveze pisateljev. Parlament, ki stane toliko denarja pa je postal slepa glasovalna mašina.

Samo glasno — javno razpravljanje — nas lahko ozdravi!

UTOPIČNO ST EKONO MSKIH PO STAVK

Profil znanja, ki ga kupec zahteva, je pogojen z njegovo trenutno situacijo in zmožnostmi. Kolikor produktivnejše je podjetje, toliko konkurenčnejše je. Pri redukciji na enostavno delo se višja produktivnost izraža z nižjo ceno za enoto dela. Višjo produktivnost lahko primerjamo z večjo kvaliteto znanja kot faktorja produktivnosti v drugem diagramu. Pri izobraževanju pa je kvaliteta prenosorazmerna ceni zaradi posebnih značilnosti proizvodnega procesa in relativne nespremenljivosti osnovnih faktorjev.

Neodvisen premik krivulje znanja (kvalitete) v levo (večanje kvalitete na določeni cenovni stopnji) pomeni premik ravnotežne točke ($R-R_1$) v levo (nižja cena) in navzgor (večja kvaliteta — večji prispevek k produktivnosti) po krivulji produktivnosti, ki bi ji lahko rekli tudi krivulja cene dela. Pomeni torej, da

avtohton napredek šolstva po njegovih notranjih kvalitativnih kriterijih (pri normalnem obnašanju šole) predstavlja pobudo za višanje produktivnosti.

Nasprotno pa neodvisen premik krivulje produktivnosti v levo, na točko višje produktivnosti ($R-R_2$), pomeni premik ravnotežne točke na raven nižje cene, vendar tudi nižje kvalitete znanja. To se pravi, da

večanje produktivnosti v gospodarstvu zgolj z ukrepi, neodvisnimi od ravni in prispevka kadrov, negativno vpliva na kvalitativni razvoj izobraževalne sfere.

To je tudi razumljivo, saj ostanejo gospodarstvu kot možni ukrepi v glavnem le velikoserijska proizvodnja z ozko specializacijo artiklov in hkrati tudi delovne sile. Izobrazba, ki ustreza temu proizvodnemu procesu, daje na določenem delovnem mestu optimalne efekte glede na svojo ceno, vendar povzroči zmanjšanje mobilnosti delovne sile ter tempo inovacij in znanstvenega dela, kar pomeni v narodnogospodarskem smislu sistemsko slabost. Ker vsaka gospodarska organizacija načrtuje le za svoje potrebe in so tudi naši plani na višji ravni le prevečkrat samc združeni plani nižjih ravni brez večjega upoštevanja kvalitativnih sprememb ori prehođu z mikro- na makro- ekonomijo, se ne smemo čuditi zagovarjanju težnj po približevanju izobraževanja praksi, čeprav predvsem univerza že leta ugotavlja, da je posledica takega premika nižanje izobrazbene ravni diplomantov. Zaradi odstopanj od ravnotežne točke pri tem premiku narašča tudi razkorak med količino znanja, ki ustreza povpraševanju na ravnotežni točki, in tistim delom, kjer se zaradi rigidnosti trga in posebnih zahtev nekaterih dejavnosti odvijajo transakcije na nadpovprečni ravni. Skratka,

institucionalizirani tržni odnos, pravzaprav kartelni odnos, kakršen je očitno v najnovejši resoluciji Zvezne skupščine, spodbuja produkcijo slabih kadrov,

s tem pa tudi odnaka od povprečja kvalitativni vrh, ki bi v šolah verjetno našel še manjšo spodbudo za svoje napredovanje kot danes in bi bil tudi relativno manj uporaben ob usihnanju potrebe po kvalitativnih kadrih (primer danes — matematiki). Tak sistem bi s svojimi lastnostmi tudi spodbujal nastanek izobraževalnih »kast«, znanja določene kvalitete za določeno vrsto (ali celo institucijo) ponudnika. V praksi bi sistem verjetno privedel tudi do regionalnega grupiranja izobraževalnih institucij. Če bi hoteli dejansko ugotoviti najpraviše strukturo delovne sile pri dani celotni populaciji, zaposlenosti, družbenem bruto produktu in tempu razvoja, bi morali izračunati to s produktivnimi funkcijami. Po dosežanih ocenah se giblje razmerje produktivnosti visoko izobražene delovne sile proti priučeni ali kvalificirani delovni sili (5—10 let šolanja) med 3,80 in 4,36 proti 1 (Layard, Scoville). Ta rezultat izhaja iz njihovih produktivnih enačb, v katerih pa je prvenstveno poudarjena medsebojna odvisnost strukture delovne sile in zgoraj naštetih determinant. Previsoko količinsko razmerje produktivnosti v korist visoko izobražene delovne sile pomeni nižanje regresijskega koeficienta za to silo in torej tudi slabšanje razmerja produktivnosti. Pri dani ravni in obsegu manj izobražene delovne sile se produktivnost visoko izobražene delovne sile manjša, če se njen obseg premočno in ekstenzivno veča. Cena dela (ali znanja) pa v drugi smeri vpliva na strukturo delovne sile, ker spreminja vrednost determinant v funkcijah. Spoznajte, da je učinkovitost delovne sile vezana na določena, funkcijsko determinirana razmerja, nas prepričuje, da je edini možen razvoj šolstva v enotnosti in organski povezanosti sistema.

Jasno je, da bi nižanje cene kadrov na ravnotežnem nivoju povzročilo večje povpraševanje po njih. Tako se gospodarstvu odpira dilema:

več kadrov slabše kvalitete ali manj kadrov boljše kvalitete,

kar zagotavlja glede na možnosti različne kombinacije produktivskih faktorjev istosmeren efekt gospodarskih gibanj. Izbira je odvisna od politike, ki jo le-ta misli zavzeti na področju in do področja izobraževanja. Zmanjševanje števila

zaposlenih v proizvodnji je značilnost razvitih ekonomij; prinaša predvsem večjo akumulativnost. Seveda pa zahteva po prehitrem višanju kvalitete kadrov, ki bi v veliki meri prehitelo razvoj gospodarstva, prav tako ni upravičena, ker ni pravih možnosti za njihovo uporabo in bi bila njihova izkoriščenost nepopolna. To bi s časom pomenilo usihanje števila kadrov z visoko izobrazbeno ravni, kar nujno sproži protukrepe — povečanje povpraševanja po kadrih in s tem ciklično gibanje v izobraževalni sferi. Učinkovitost take politike bi bila v določeni meri omogočena le ob velikem znižanju cene reprodukcije dela, t. j., regresijska krivulja kvalitete kadrov bi morala biti zelo položna. Taka krivulja pa bi obenem pomenila zelo majhno učinkovitost izobraževanja in zopet nižanje razmerja produktivnosti med kadri z različno stopnjo izobrazbe. Ciklična politika bi sčasoma privedla do relativnega znižanja kvalitete kadrov.

Tržni sistem zahteva natančno opredelitev vloge posameznih faktorjev v njem. Problemov, ki nastajajo pri medsebojnih odnosih, ni mogoče odpraviti s tem, da prenašamo nanj strukturo samoupravljanja z gospodarskega področja. Izobraževalna sfera dejansko proizvaja delovno silo na določeni produktivnosti stopnji. Institucionalni problemi se v takem sistemu vsekakor pojavljajo z večjo ostrino. Vloga študenta je večstranska: študent je objekt delovnega procesa in nosilec samoupravnih pravic, realno podprtih s finančnimi sredstvi, s katerimi pa je vezan na svojega krediterja — gospodarsko organizacijo ki je tako nekakšen njen agent pri svojem samoupravnem, subjektivnem delovanju. V istem času nastopa kot subjekt, objekt in transmisija tržnih zakonitosti.

Kot subjekt in polnopraven državljan ima študent vsekakor svoje, deklarativno zagotovljene pravice. Kakšna pa je dejanska možnost svobodnega odločanja in prispevka h graditvi sistema?

Študent si lahko v osnovi svobodno izbira študij. Pri tem pa je že vezan s finančnimi sredstvi in učnim programom. Ker na finančnem področju deluje kot transmisija interesov svojega financerja, določenih z razmerami izven njegovega delovnega področja, mora izbirati med alternativami: ali delovati, kot mu narekuje ta vez, ali pa pri sodelovanju v delovnem procesu šole to vez eventualno zanikati v primerih, ko čuti, da ti interesi, čeprav s stališča financerja popolnoma neoporečni, niso v skladu z razvojem in interesi njegove delovne sredine. Družbeni dogovor z enakopravnostjo vseh vključenih subjektov je tu že zamenjan s samoupravnim dogovorom z znaki kartelizacije. Tudi samoupravnost in rast šole kot samoupravne institucije je s to povezavo vsebinsko okrnjena. To je očitno predvsem v visokem šolstvu: rast znanosti je organski proces z lastnimi notranjimi zakonitostmi. Ta proces ustreza preko trga celotnemu družbenemu razvoju samo v svoji celovitosti, ne pa v posameznih izsekih. Odnos šole do študenta je pravičen takrat,

ko šola v veliki meri vključuje študenta v svoj delovni proces, kjer mu sicer pušča svobodno smer razvoja, vendar ga organsko popolnoma zajema.

Pri tem je vloga študenta kot transmisije subjekta izključena. Hkrati s to dejavnostjo obstaja še tretji odnos: študent je zaradi programske prisile objekt izobraževalnega procesa. Pomembno je izoblikovanje profila njegovega znanja, ki je namenjeno družbeno koristnemu delu, ustvarjanju tržne vrednosti in ergo ustvarjanju profita. K temu v tržnem sistemu težita šola in financer, ali bolje — kupec, ki ju žene k temu s sistemom ustvarjena tržna nuja. Študent sam je kot subjekt v teh odnosih prikrajšan. Delo kot produktivski faktor v združenju svobodnih proizvajalcev je v njegovi vlogi zamenjala delovna sila, (objekt se spremeni v subjekt šole z vstopom v gospodarsko organizacijo), s čimer so grobo kršeni socialistični principi. Dozdevno samoupravljanje se izkaže za neustrezno, ker sistem računa s popolno skladnostjo vseh interesov vseh vključenih subjektov in jo tudi enači s širšim družbenim interesom, kot da bi se le-ta formiral z matematično, ne pa z dialektično logiko.

Tako tehnično-ekonomska analiza kot sistemsko analiza že z najbolj grobimi postavkami pokažeta, da na naši stopnji družbenega in ekonomskega razvoja medsebojnih odnosov tržnega tipa ne moremo vzpostaviti, ne da bi nastala resna družbena škoda. Ločevanja srednjega in visokega šolstva od osnovnega, kar je tudi postavka sistema sploh nisem omenil, ker za analizo ni bistveno, čeprav ima v kvantitativnem smislu prav tako veliko težo. Ravno tako je tudi izpuščeno vprašanje, kakšne posledice ima za zamišljeni sistem transformacija vrednostne v produktivsko ceno. Zaključki analize so potrebni še obširnega preverjanja, vendar sem prepričan, da so v osnovi veljavni in da bi jih pri nadaljnji diskusiji o sistemu morali obdelati in upoštevati pri odločanju o dejanskih odnosih med šolo in družbo.

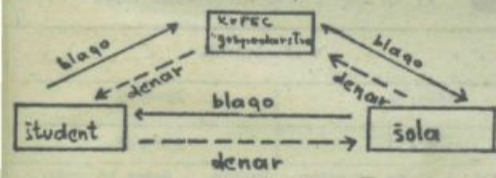
Andrej Klemenčič

Izobraževanje kot gol proces ustvarjanja znanja je eno od področij družbenega dela, ki vsekakor zastuži enako tretiranje kot ostala področja. Njegov »proizvod«, znanje, ali, če hočemo, visoko produktivna delovna sila, je eden od produktivskih faktorjev, katerega prispevek k družbenemu proizvodu se da opredeliti, čeprav danes ne točno izračunati. Znanje ima značaj tržne dobrine in tako tudi svojo ceno, ki predstavlja normalno ceno reprodukcije znanja.

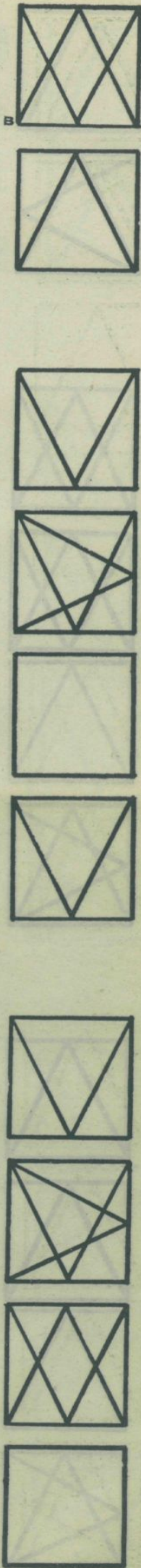
Značilno je, da višek vrednosti, ki ga ta produktivski faktor ustvarja, ne pripada sferi njegove produkcije. Cena, ki jo faktor dosega, je praktično gola stroškovna cena, dosežena z dogovorom med sfero njegove proizvodnje in družbo, ki to ceno kot celota plačuje. S poslednjimi dokumenti ZKJ in Zvezne skupščine (skupščinska resolucija, resolucija 9 kongresa ZKJ, dokumenti IS SFRJ in predsedstva ZKJ) pa se želi področje izobraževanja spraviti v neposreden stik s porabnikom, brez posredstva družbenih institucij, in tako na to področje vnesti določene elemente tržnih zakonitosti in trga samega, ki mora biti sicer institucionaliziran, na katerem pa bi se prosto določala cena in s povpraševanjem tudi profil znanja. Taka oblika odnosov pa vsebuje določene probleme, ki bi lahko po teoretični in praktični plati lahko postali kritični.

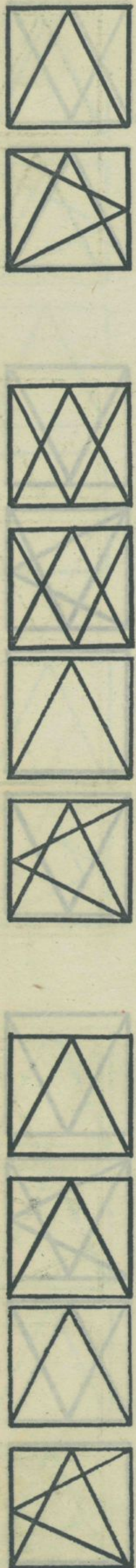
Da bi lahko razvil odnose, v katerih se nahaja znanje v pogojih tržnega urejanja odnosov med subjekti, zaenkrat ne bom ločeval študenta-nosilca produktivskega faktorja od njemu imanentnega faktorja — znanja. Študent sodeluje v izbrani študijski panogi s tem, da si znanje osvaja. S tem znanjem pozneje sodeluje v procesu družbenega dela. Nastaja vprašanje, ali študent dela. Ali znanje, ki si ga v toku procesa pridobiva, že lahko retrogradno vpliva na sam proces, je za nas drugotnega pomena. Znanje vsekakor oblikujejo pedagoški delavci, ki prejema za to tudi dohodek. Študent znanje pridobiva in je v tem smislu vsekakor objekt pedagoškega procesa. Kolikor prejema denarna sredstva, jih iz dveh razlogov: kot strošek reprodukcije ali kot kreditiranje njegovega bodočega dela. Novi sistem pa naj bi vključeval tudi sistem financiranja (začetni primer Rudarska fakulteta Bor), po katerem naj bi kupec znanja — delovna organizacija s področja proizvodnje — plačeval ceno izobrazbe preko študenta, ki ga na ta način že zaveže kot svojega bodočega delavca.

Vsekakor je možno kreditirati nakup produktivskega faktorja pred uporabo. Možno je tudi vplivati na delovni proces in ga prikrojevati lastnim željam, koncepcijam in potrebam. Ti odnosi, v katerih nastopa gospodarstvo kot kupec, šola pa — preko študenta — kot prodajalec, se pri nas že razvijajo. Današnji odnosi pa so v osnovi še vedno tako imenovani proračunski odnosi, ki so v naši družbi postali nekak nezahvalnega, skoraj strašljivega. Shema bodočih odnosov pa naj bi bila nekako takale:

Kupec pri tem prosto razpolaga z viškom vrednosti, ki ga kupljeni produktivski faktor ustvarja. Znanje — objekt je pač neločljivo od študenta-subjekta. Tak odnos ustvarja neke vrste institucionaliziran trg, kot je delno že prej obstajal, vendar zaradi odvisnosti šol od institucij družbe kot celote v obratni smeri. Pri enostranskih, od delovnega procesa ločenih tržnih procesih so šole več ali manj narekovale profil ustvarjenega znanja. V novem sistemu postane ta trg eden od odvisnih trgov, na katerega vpliva z določenim »lagom« situacija na vseh ostalih trgih. Ta zaostanek bi bil ob upoštevanju tržnih zakonitosti morda celo krajši od normalne dobe trajanja delovnega procesa. Kupec s kreditiranjem produkcije produktivskega faktorja (financiranjem šole preko študenta ali neposredno) trg in seveda delovni proces prilagaja svojim potrebam. Med ponudniki izbira po kriterijih »vrste znanja ter njemu primerne optima kvalitete in cene trenutno potrebne količino.

JOŽE K ONC: OSI P ŠTUD ENTOV

OPREDELITEV POJMA

Pojem osipa lahko opredelimo statistično kot odstotek »odpadlih« študentov iste generacije v rednem roku študija, ali pa kot odstotek neredno napredujočih študentov (iz letnika v letnik). Med tema alternativama nam bolj ustreza poslednja, iz razlogov, ki jih bom pozneje na vedel.

V obravnavi učnih uspehov učencev v osnovnih šolah Roman Oberlinter navaja, da »osip pomeni odstotek učencev ene šolske generacije, ki v osmih letih ne konča uspešno šolanja v 8. razredu«. Ta definicija se popolnoma ujema z matematično formulo, ki nam jo je podal Vojko Antončič v prejšnji številki Tribune. Vendar pa nam je za izračun odstotkov študentov, ki ne končajo v rednem roku, potrebno število rednih absolventov ali diplomantov ene generacije.

Primerjava števila vpisanih in števila diplomiranih iz iste generacije bi nam dala »čisti osip«, težava je le v tem, da se učni proces ne konča z obveznostjo, da je treba takoj diplomirati, temveč se diploma lahko zavleče celo za nekaj let. Zato statistika pri izračunu števila diplomantov več ne zasleduje aspekta generacije, temveč globalno število vseh diplomiranih z zamudniki vred iz prejšnjih generacij. Tako npr. Mesečni statistični pregled za april 1970 navaja število 920 diplomantov II. stopnje na univerzi v letu 1969, ki se ne da primerjati z določeno vpisno generacijo.

Drugi način, torej po številu absolventov, nam tudi dela težave pri izračunu osipa, ker so lahko eni že diplomirali, medtem ko so drugi še vedno absolventi z narejenimi izpiti zadnjega letnika ali pa so »absolventi« v zaostanku z enim ali več izpiti. Statistiki so te težave premostili tako, da so osip začeli računati po kriteriju redno vpisanih v naslednji letnik iz iste generacije, torej v bistvu po naši formuli, samo po letnikih, kjer redno napredovani pomenijo tiste študente, ki so absolvirali letnik. Pomankljivost tega načina je le ta, da osip lahko zasledujemo do četrtega oz. zadnjega letnika s predpostavko, da med tistimi, ki so se »prebili« do 4. letnika osipa ni. Struktura 4. letnikov v šolskem letu 1969/70 je takšna:

vseh vpisanih	iz generacije vpisanega šol. l.
v4. letnik	66/67 65/66 64/65 63/64 62/63
1309	768 383 86 36 36

Celotno število študentov 4. letnika vsebuje tudi 95 absolventov višjih šol, ki so nadaljevali študij na univerzi. Da bi dobili ustrezno primerjavo med diplomiranimi in med številom študentov 4. letnika, je potrebno odšteti 205 študentov, ki končajo študij v 5. letniku. Tako dobimo 17 odstoten osip tudi po 4. letniku oz. v letu absolventskega staža.

RAZSEŽNOSTI OSIPA

Tukaj nameravam prikazati statistične podatke o osipu, izražene z redno napredovanimi iz letnika v letnik, vključno s 3. letnikom, značilnosti osipa po fakultetah, razlike, ustaljenosti, odstopanja in morebitno korelacijo med naraščanjem vpisa in osipa.

Redno napred.	v II. letnik						v III. letnik						v IV. letnik					
	1969/70			1968/69			1969/70			1968/69			1969/70			1968/69		
	1968/69			1967/68			1967/68			1966/67			1966/67			1965/66		
Šolsko leto	Vpisna gener. let. sem.	Redno napredov. v II. letnik		Vpisna gener. let. sem.	Redno napredov. v II. letnik		Vpisna gener. let. sem.	Redno napredov. v III. letnik		Vpisna gener. let. sem.	Redno napredov. v III. letnik		Vpisna gener. let. sem.	Redno napredov. v IV. letnik		Vpisna gener. let. sem.	Redno napredov. v IV. letnik	
		loc%	št.		%	loc%		št.	%		loc%	št.		%	loc%		št.	%
FF	832	388	47	694	443	64	694	280	40	634	327	52	634	207	33	597	242	41
PF	266	101	38	251	125	50	251	100	40	177	59	33	177	54	30	226	52	23
EF	518	201	39	432	135	31	432	75	17	308	44	14	308	48	15	279	59	21
FNT	335	175	52	372	184	49	372	103	28	541	115	21	541	109	20	482	98	20
FAOO	220	93	42	212	113	53	212	50	23	195	56	29	195	49	25	291	90	31
FE	195	134	64	206	125	60	206	86	41	218	35	16	218	40	18	252	47	19
FS	263	86	33	243	63	26	243	55	23	275	57	21	275	54	20	288	59	21
MF	144	104	72	154	104	68	154	55	36	162	70	43	162	68	42	184	90	49
BTF	224	92	41	251	117	47	251	94	37	248	89	36	248	87	35	245	91	37
OK	2997	1374	45	2815	1409	50	2815	898	32	2758	852	31	2758	716	26	2844	828	29

Analiza o vpisu študentov v študijskem letu 1969/70 kaže naslednjo sliko:

redno napredovali iz letnika v letnik v študijskem zaostanku	študijsko leto		
	1969/70	1968/69	1967/68
— za 1 leto	35,1	37,2	37,6
— za 2 leta	16,9	11,7	13,2
— za 3 leta	2,6	2,0	1,2
zapustili univerzo po dipl. I. stopnje nevpisanih oz. »odpadlih«	0,4	0,1	0,1
	0,5	0,5	0,9
	44,5	48,5	47,0

Primerjava podatkov, zlasti iz zadnjih dveh let, pokaže manjši odstotek študentov, ki so redno napredovali iz letnika v letnik; rast števila študentov, ki izkazujejo 1-3 leta študijskega zaostanka; manjši odstotek študentov, ki niso vpisani oz. so odpadli — zaradi povečanja števila oz. odstotka študentov z 1-3 letnim študijskim zaostankom. Odstotek študentov od vpisnih generacij, ki so redno napredovale v višji letnik, je naslednji:

	iz I. v II. let.	iz II. v III. let.	iz II. v IV. let
1969/70	45,0	32,0	26,0
1968/69	50,0	31,0	29,0

V letošnjem letu se je osip v I. letnikih povečal na 55 %, se nekoliko zmanjšal v II. letnikih (od 14 % na 13 %) in se povečal v III. letnikih od 2 % na 6 %. V I. in II. letnikih odpade oz. se osiplje skupaj 68 % študentov iste vpisne generacije, kar potrjuje naše domneve o funkciji naknadne selekcije.

V priloženem statističnem obrazcu o redno napredovanih študentih po fakultetah je opazno velika razlika v osipu med fakultetami in med vpisnimi generacijami. Na medicinski fakulteti je bilo v šolskem letu 69/70 redno napredovanih v II. letnik 72 % (osip 28 %), na fakulteti za strojništvo pa le 33 % (osip 77 %). Na fakulteti za naravoslovje in tehnologijo je npr. opaziti določen standardni osip vpisanih generacij, na drugih fakultetah pa precejšnja nihanja. Na medicinski fakulteti, kjer je omejen vpis in je sprejemni izpiti izvršena predhodna selekcija, je osip očitno najmanjši, vendar ne moremo zagotovo trditi, da je odstotek slušateljev, ki so diplomirali v roku, v obratnem sorazmerju s številom vpisanih novincev. Tem bolj pa bi pritrtili npr. temu: več novincev, več redno napredovanih in seveda več osipanih.

POMEN ALI DRUGA DEFINICIJA OSIPA

Razen čisto statistične definicije je potrebno tudi opisno opredeliti pojem osipa, glede na vsebino in pomen, ki ga ima v določenem sistemu izobraževanja, in pokazati na povezave z drugimi podobnimi fenomeni. Osip ima lahko velik ali majhen pomen, ne glede na njegov dejanski pomen, odvisno od tega, kolikšen pomen mu pripisujejo za to kvalificirani strokovnjaki, kolikšno je zanimanje družbe (administracije in politike), v kolikšni meri je s tem problemom seznanjena širša javnost. Do nedavnega se je o osipu govorilo kot o neizogibnem spremljevalcu ekspanzije visokega šolstva, in kot tak je ostal v domenu statistike; osip so obravnavali kot zanesljivo metodo naknadnega določevanja sposobnosti za izbrani poklic — dejansko se je zreduciral na usodo posameznika.

Ni še dolgo, kar se je začelo govoriti o osipu kot o družbenem fenomenu, ki terja bistveno razlago. Ta sprememba je nastala v glavnem pod vplivom razvoja znanosti in izobraževanja kot vedno bolj pomembnega produkcijskega faktorja. V novi luči se je postavljalo vprašanje reforme univerze predvsem v smeri njene racionalizacije:

»Dokler bo univerza stagnirala in producirala tako malo doktorjev znanosti in dokler ne bomo izdelali učinkovitejše politike izobraževanja znanstvenih kadrov, toliko časa bo raziskovalno in razvojno delo malo učinkovito in bo še naprej brez vidnega vpliva na naš tehnični razvoj.« (Dr. J. Jerovšek, Delo, 22. nov. 1969.)

Istočasno pa se pojavlja kritika izobraževanja z vidika materialne učinkovitosti univerze. V zapisu O reformi univerze M. Todorovič ugotavlja, da:

»Zaradi dolgega trajanja študija in osipa študentov (posebno v prvih letih) je cena za študenta, ki je končal študij, relativno visoka,

skoraj dvakrat večja kot poprečen izdatek na enega vpisanega študenta. Pri tem, ali pa prav zaradi tega, so investicije v visoko šolstvo zelo nizke. Nizki so osebni dohodki učiteljev, nizki je življenjski standard študentov.«

Konkretizirano za naš problem — osip izraža (ali odraža) bolj kot učni uspeh posameznikov, uspeh celotne šole ali univerze, sposobnosti študentov, in kaže na kvaliteto pouka in na nivo pedagoškega procesa. Tako se je težišče vprašanja osipa preselilo s študenta — ki je bil spočetka edini krivec za svoj neuspeh in za osip — na univerzo, ki se spreminja iz institucije elitnih izobražencev v institucijo za množično produkcijo strokovnjakov. Kot se bo pozneje pokazalo pri iskanju vzrokov osipanja, se je težišče preselilo z univerze na družbo, ki nima take stopnje racionalne organizacije svojih drugih institucij, kot to od univerze terja, in ki niti ne daje dovoljnega števila sposobnih dijakov na univerzo niti ne zagotavlja potrebnih pogojev za učinkovitejšo funkcioniranje visokošolskega sistema.

Tako se je torej kritika univerze spremenila v kritiko družbe oz. njenih drugih institucij, ozek pojem osipa pa je postal družbeni fenomen. Trenutna situacija je taka, da je žoga zdaj pri univerzi, zdaj pri družbi, javnost pa je o tej problematiki informirana zelo površno. To pogojuje »politični optimizem«, ki ne prenese preostre kritike družbenih institucij, torej obstoječega stanja, ker bi s tem dober del krivde odpadel na politiko kot kreatorja in usmerjevalca družbenih tokov. (Dalje prihodnji)

MNENJE ŠTUDENTOV

Vprašanje: Velik odstotek osipavanja študentov najbolj neposredno kaže na zadrego univerze kot izobraževalne institucije in na položaj študentov v njej. Vendar smo bili do sedaj ravnodušni ali pa nemočni pri reševanju tega problema. Ali so po tvojem mnenju glavni vzroki osipanja: 1. socio-ekonomski položaj študentov; 2. negativna družbena diferenciacija; in 3. improvizacije in nejasnosti glede smotrov izobraževanja?

DAŠA BOLE 3. LETNIK VŠ SPN

Veliko število mladih, ki opuste šolanje še pred zaključkom, ni značilno le za univerzo, ampak za vse naše šole. Čeprav smo študentje — pravzaprav ravno zato, ker to smo — se v težnji po reševanju problema ne bi smeli omejit na univerzo. Zanimati bi nas moralo tudi, kaj se dogaja v izobraževanju nižjih stopenj. Ni namreč težava zgolj v tem, da jih mnogo odpade od univerzitetnega študija, ampak tudi v tem, da mnogi, kljub vsem željam in sposobnostim, do univerze niti ne pridejo. Seveda govorimo le o mladih ljudeh, ki so sposobni za študij in pripravljeni na napore, pa jih zaustavljajo objektivne prepreke, zlasti neugodna materialna situacija. Če hoče naša družba ostati socialistična, morajo prepreke te vrste čimprej izginiti.

V zvezi s pedagoškim procesom na univerzi sta vsekakor vredna kritike pasiven položaj študenta in pretoga vezanost na študijske kalupe. To onemogoča poglabljanje individualne usmerjenosti in ustvarjalnosti. No, to ne sodi neposredno v današnjo temo. Omerili bi morda lahko le pojave nepedagoškega, »zafkantskega« odnosa profesorjev do študentov, ki pa niso toliko zaostreni, da bi jih lahko prišli med najresnejše vzroke osipa.

Opozorili bi še na stvar, ki jo v svoji kritični zagretosti radi pozabljamo: nemale je študentov, ki kljub najugodnejšim okoliščinam iz gole lenobe obesijo študij na klin. Meseči, ki jih poganjajo na predavanjih, stanejo našo skupnost milijone. In prav ta sredstva bi lahko odprla vrata univerze mnogim, ki bi se z vse drugačno odgovornostjo

lotili študija. Zato ne pozabimo: da lahko s polno pravico zahtevamo od družbe ukrepov zoper nepravilnosti in krivice v našem izobraževalnem sistemu, moramo študentje zadeve razčistiti najprej v lastnih vrstah.

Seveda ima problem osipa dosti širše družbene korenine. Mnogo preširoke, da bi lahko z njim opravili v teh nekaj stvkih in še manj, da bi nanj odgovarjali brez opore v znanstveno raziskovalnih dejstvih. Teh doslej na žalost še nimamo. In prav v tem, da vse preveč govorimo o obliki posplošenih in negotovih domnev, je naša dosedanja nemoč.

CIRIL BAŠKOVIČ 4. LETNIK VŠ SPN

Dejanska nemoč pri nižanju stopnje osipa potrjuje našo stvarno ravnodušnost do tega problema in s tem zanika kopico verbalnih izjav in uradnih dokumentov, ki rešujejo zadevo en question. Ravnodušnost kaže, da nam stanje stvari z osipom vred ustreza. Nam: to je univerzi in vsem, ki imajo z njo funkcionalne zveze, pa čeprav le potrošniškega ali politično direktivnega značaja. Osip značilno opredeljuje sedanje, »ustrezajoče« stanje — in ga je moč znižati le z ustreznimi spremembo šolstva v celoti in visokega šolstva posebej. Takšen poseg pa ja stvar dejavnikov univerze. Do teh ugotovitev predvsem zunanjih in ne toliko notranjih pridemo, ko začnemo iskati vzroke osipa. Delimo jih lahko štiri skupine dejavnikov:

1. motiviranost za študij obratnosorazmerna z osipom,
2. materialne možnosti za študij obratnosorazmerna z osipom,
3. kvaliteta organizacije in izvajanja študijskega dela obratnosorazmerna z osipom,
4. sposobnost študentov za študij obratnosorazmerna z osipom.

V bistvu s tem pritrjujem predpostavkam, vsebovanim v vprašanju, želim pa opozoriti, da so negativno usmerjeni našti dejavniki vključeni v (visoko) šolski sistem zaradi družbenega odnosa do (visokega) šolstva. Poglejmo:

— Motiviranost je odvisna od pravilne izbire (zanimivega, privlačnega) študija, od metod in vsebine študija, programov, ki jih univerza ne more določiti poljubno, od režima profesorjev ... od družbenega vrednotenja študija kot dela in jasnosti (ugodne) perspektive stroke. Univerza sama ne more oblikovati potrebne stopnje motiviranosti za študij že zato, ker mlad človek ne živi samo zanjo.

— Materialne možnosti za študij ne zadovoljujejo potreb ne profesorjev ne študentov ne ostalih. Ta ima direktne vplive na uspešnost dela. Toda večja materialna vlaganja brez spremembe strukture profesorjev, študentov, programov bi tudi ne prinesla pričakovanih sadov.

— Kvaliteto organizacije in izvajanja študijskega dela določa univerza samostojno — ob danih materialnih in kadrovskih omejitvah in brez točno določenega cilja visokošolskega izobraževanja. Formulacija tega cilja pa je naloga okolja, ki mu univerza služi.

— Izbira sposobnih za študij se konča v osemljetki in v srednji šoli na osnovi materialnega stanja družine učenca in vrednot, kulture njegove najožje okolice.

Bistveni našti dejavniki so zunaj moči univerze, take, kot je, zato ta lahko z različnimi izboljšavami programov, režima, metod študija in usmerjanja le ne bistveno vpliva na zmanjšanje osipa, ker tudi teh izboljšav brez sprememb njegovega družbenega položaja ne more izpeljati.

AMERIŠKI AMBASADI
BEOGRAD
KNEZA MILOŠA 50

protestiramo proti ponovnemu izbruhu nasilja nad ameriškimi kolegi v Jacksonu. Pridružujemo se njihovem boju za mir in proti vojni v Indokini.

Mednarodni odbor skupnosti študentov — Ljubljana
Brzovjavko je MO SŠ poslal danes, 15. maja 1970 po zločinu v Jacksonu, kjer je ameriška policija ubila dva študenta, ranila enajst, od katerih so štirje v življenjski nevarnosti.

Na univerzi v Jacksonu študirajo večinoma črni študentje.

Nik-son — Brežnjev, malo ti, malo jaz.

Nik-son — Hit-ler.

Ne ubi-jaj.

Ru-si do-mov.

Yan-kee go home.

Viet-nam — Češ-ka.

Coca-cola — Nik-son.

(Pri Bacchus baru)

Coca-cola — Viet-nam. (Pri platani)

Dera-tizi-rajmo Pen-ta-gon.

Z na-mi (Na Titovi cesti)

Zbu-di se Ljublja-na.

Ho-čemo mir.

(Pri Konzorciju)

Zbu-di se skupšči-na.

(Pred skupščino)

Mir — svo-bo-da.

Po Tito-vo, na Tito-vo.

(Nazaj na Titovo cesto)

Češ-ka — Viet-nam.

Gre-mo, gre-mo. (Proti Na-mi)

Na uli-ce Ljublja-na.

(Po Cankarjevi) (Internacionale)

ZAHTEVA ŠTUDENTOV

— IO skupnosti študentov je sklenil ustanoviti Odbor za podporo demokratičnih sil v Grčiji. Vabljeni, razen malomeščanov in ostalih rdečih buržujev, vsi študentje in angažirani državljani.

— Študentski poslanec Tone Remc je seznanil predsedstvo skupščine SRS, slovensko delegacijo v Zboru narodov zvezne skupščine in Komisijo za vprašanja mednarodnih odnosov z zahtevo po bojkotu grških ladij, prekinitvi diplomatskih odnosov z grško fašistično kliko in z vsebino protestnih resolucij, ki jih je sprejel manifestativni zbor študentov. IO SS

USA proti CCCP, malo ti, malo jaz.

S coca-colo v Viet-nam.

Turki ven iz Butal.

Da-nas ja, sut-ra ti.

Zas-tavo v o-genj. (Pred Na-mo)

Še rus-ko. (Ameriška zastava gori)

Viet-nam Kambo-dža.

Viet-nam Češ-ka.

Se-di, se-di. (Pred Na-mo)

Vsi za na-mi.

Ho-ho ši-min.

Di-nar — do-lar (Pred banko)

Pred skupšči-no, se-det'.

Pa-pado-pu-los fa-šist.

Re-zo-luci-jo. (Pred skupščino)

Fran-ko fa-šist.

Dub-ček, Dub-ček.

Zbu-di se skupšči-na (Povno pred skupščino)

Tu-kaj, tu-kaj (Ostanemo)

Ma-lo-mešča-ni (Proti Štud.

naselju)

Nik-son, bang, bang.

Značke: (rdeče-črne)

Za mir in proti atomsko orožje.

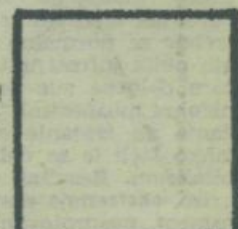
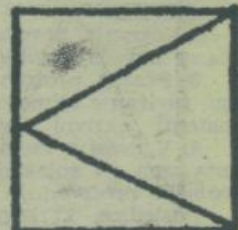
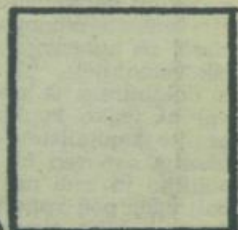
Yippie

Bang. Bang.

Ameriška zastava v obliki falosa.

(Izdelki Kostje Gatnika.)

RESOLUCIJ A AKCIJSK E SKUPINE OB KOŠAR KI 70

Gesla:

»Sport združuje narode in mlade celega sveta.«

»Sport je nad politiko.«

»Hitreje, višje dalje...«

»Važno je sodelovati, ne zmagati.«

so proizvod gnile Evrope: Spočela jih je buržoazija 19. stoletja, prevzel ameriški imperializem in biznis, ter sovjetski narcisoizem in hegemonizem.

Koga združuje šport? Vse, ki jim je za prevlado, za političen in ideološki prestiž. Udeležbe so deležni le izbranci. Ne nastopajo najboljši, temveč najboljše plasirani. Vrednost nastopajočih je v prisluzenih kolajnah in pokalih. Množičen šport ni rekreacija, pač pa trgovina. Vrhunski šport je investicija, prestižna ali ideološka. Sportniki so plačanci gledalcev, ideologov in biznisa. Sport izbranec je prodajanje sposobnosti posameznika.

Sport amerikancev — gangstersko ubijanje.
Sport sovjetrov — prehitavanje amerikancev.
Sport ne združuje narodov in mladih celega sveta!

Naš šport naj bo gverila, športni duh, revolucionarni duh, športno igrišče svetovna revolucija.

Je šport nad politiko? Če je nad politiko, ni nad interesi politikov in biznisa. Spomnimo se političnih, rasnih in »kvalifikacijskih« diskriminacij na svetovnih prvenstvih in olimpijadah. Spomnimo se izjav mehiške vlade, da z Olimpiado 68 dokazuje učinkovitost sistema, in spomnimo se pokoja mehiških študentov prav na tej olimpijadi. Spomnimo se na to, da je Moskva kandidirala za olimpiado 1967 kmalu po okupaciji Češkoslovaške in da sedaj, ko je odločitev padla na Montreal, razglašala to kot sudarec olimpijskemu gibanju in idealoma. Spomnimo se, da na olimpijadi ni ljudstev Afrike, Azije in Latinske Amerike. Spomnimo se, da bo Košarka 70 ponela v svet predstavo, spektakl, ne pa Kozjanskega; ne naše nepismenosti, pač pa kič zastav.

Hitreje, višje, dalje... Za bogate, da bodo še bogatejši, za močne, da bodo še močnejši, za nasilne, da bodo še nasilnejši, za trgovce, da bodo še bolj požrešni. To je pravo geslo moderne družbe. Razlastimo prvenstvo, razlastimo Olimpiado! Cilj bojevnikov ni pokal prvakov, temveč konec tujega gospodarstva. Ne trudimo se z vzgojo športnikov, pač pa z vzgojo zavestnih ljudi, ki so razen tega tudi športniki. Imej pogum za zmago! (Fanon)

Važno je sodelovati, ne zmagati? Sodelovati pomeni ubiti sebe in izdati ljudstva. Zmagati pomeni izgubiti. Sodelovati pomeni igrati, igrati z Nixonom in Brežnjevim — a kot njuna žoga.

Izmislimo naša pravila, našo igro! Na pohodu na Kozjansko ni svetovnih prvenstev. Ne priznavamo svetovnega prvenstva, katerega merilo za udeležbo je »kvaliteta«, virtuoznost profesionalcev in privilegirancev kapitalističnega in »socialističnega« sveta. Priznavamo zastrašujočo realnost sveta — kot edino svetovno igrišče. Ne želimo stati na tribunah, želimo (reakcijo na igrišču.

Našo ekipo sestavljajo revolucionarji sveta!

BO TUDI V EURIELECU ZAVEL LEVI VETER

Od ustanovitve EURIELEC-a, evropskega združenja študentov elektrotehnike, bo letos sedem let. Vse doslej se je organizacija ukvarjala s problemi, ki so bili kar najhujši od tega, da bi jih lahko imenovali politične. S pomočjo EURIELECA so članice organizirale študentske izmenjave in ekskurzije, zamenjave strokovne prakse, primerjale študijske programe ipd. Vsako leto so se delegati zbrali na kongresu, kjer so pregledali opravljeno delo, sprejemali nove člane in se odločali za bodoče delo. Delovni programi se navadno niso dosti razlikovali, le število članstva je nenehno raslo. S tem je organizacija postajala vedno bolj heterogena in zadnja leta so se začela kresati različna mnenja. Ze lani na kongresu v Eichovnu je izbruhnilo. Čeravno je na prvem mestu v statutu napisano, da je EURIELEC apolitična organizacija, pa nekateri stavki v nadaljevanju to skoraj zanikajo. Predvsem so pasusi, ki govorijo o odnosih med študenti in univerzitetnimi institucijami. Mit o EURIELECU kot apolitični organizaciji pa so krepko načeli tudi nekateri sklepi in priporočila s tega kongresa. Zadnji dan kongresa se je razvila burna diskusija o tem, kaj je politika in kaj ni. Vrh pa je sledil pri volitvi novih članov, ko so bile nekatere članice proti sprejemu univerze iz Aten. S tem je bilo dokončno jasno, da se politiki ne da izogniti.

Letošnji kongres bi moral biti poletni v Pragi. Vendar se je na Češkoslovaškem medtem veter popolnoma obrnil in oblasti so kongres prepovedale. To je bila voda na mlin tistih, ki so ostro nasprotovali temu, da je na prejšnjem kongresu večina članic skušala nekatere sklepe čim bolj omiliti na željo Čehov, ki so trdili, da jim kongresa

ne bodo dovolili, če bodo v statutu preveč revolucionarne postavke.

Sklican je bil nujen sestanek, ki naj bi predvsem določil mesto prihodnjega kongresa, mimogrede pa še izkristaliziral mnenja, ki so se pojavila že na prejšnjem kongresu. Sestanek je bil v neki gostilni med Münchnom in Garmischem, pripravili pa so ga študentje. Tehnične visoke šole iz Münchna s sodelovanjem šol iz Berlina in Darmstadta. Sestanek so nameravali izvesti v treh dneh, od 3. do 5. aprila, kljub temu, da so si zastavili obsežen program. Na programu je bilo najprej poročilo sekretariata EURIELECA, takoj zatem pa poročilo o razvoju osnovne skupine in skupine elektrotehnikov na Tehnični visoki šoli v Münchnu. Takoj so nastale težave, ker so program dobili na fakulteti le tisti, za katere so organizatorji sklepali, da zaradi tega ne bodo imeli preglavic s policijo. Med drugimi so za program na sestanku prvič izvedeli tudi delegati iz Madrida, ki so bili kot predstavniki sekretariata zaradi tega precej užaljeni. Pa tudi tisti, ki smo program (okvirno) dobili že prej, nismo pa pričakovali tako revolucionarnega nastopa organizatorjev.

Drugi dan je sledilo poročilo o političnem stanju v ZRN, razprava o reformizmu na tehničnih fakultetah in poročilo o uporabi oziroma zlorabi znanosti. Na podlagi vsega tega so študentje iz Münchna skušali začrtati EURIELECU popolnoma novo pot.

Ze takoj na začetku je bilo čutiti, da se nekateri s programom ne bodo strinjali. Mnenja so se naglo polarizirala in ves nadaljnji potek je bil v znamenju dveh popolnoma nasprotujočih si struj. Do neskladja je prišlo celo med samimi delegacijami iz ZRN, ki so bile najštevilnejše. Delegacije iz Münchna, Berlina in Darmstadta so bile gotovo najbolj revolucionarne. Zastopniki iz Stuttgarta se niso hoteli opredeliti, tisti iz Hannovera pa so bili ostro proti. Izmed ostalih je bilo opaziti, da so bile prav vse delegacije iz Nizozemske proti novemu programu, ravno tako Španci, Norvežani, zanj pa so se zavzemali Švedi, Finci in Jugoslovani. Jugoslovani smo imeli pri tem itak poseben položaj, ker smo bili edini predstavniki iz socialističnih dežel. Bili smo skoraj atrakcija in nenehno smo morali dajati razne informacije o študiju

NEKAJ ASPEKTOV MONOPOLNEGA KAPITALIZMA

Če se kdo hoče ukvarjati s politiko, mora glavne ideje njegove strategije usmerjati družbeno realnost. To pomeni, da mora ta oseba najprej opraviti konkretno analizo političnega sistema.

Ekonomija je osnova za vsak družbeni sistem, torej bi morala vsaka analiza vzeti za izhodišče ekonomijo.

Prevladujoče dejstvo, ki se kaže v ZRN in v ostalih kapitalističnih državah, je koncentracija velikih monopolističnih trustov. To velja zlasti za industrijo, ki zahteva intenzivno raziskovalno delo. Ta vrsta monopolizacije naj bi dominirala na svetovnem trgu in eliminirala naj bi vsako konkurenco, s tem pa povečala profite kapitalistov. Jasno je, da ima monopolizacija osnoven in direkten vpliv na državno politiko in tudi na delovni trg. Država vedno bolj pada pod vpliv monopolov in je prisiljena, da vodi tako ekonomsko politiko, ki ustreza krepitvi struj, ki teže monopolizaciji.

(Der Spiegel, 23. marca 1970)

To ilustrira med drugim tudi politika dajanja le najdražjih kreditov. To služi za manipulacijo investicij in s tem vseh splošnih ekonomskih pogojev. Izkušnje, zlasti v ZDA, pa tudi v ZRN, so nas poučile, da je ta politika prizadela le ekonomsko šibka, mala podjetja, veliki monopoli, ki se lahko finansirajo sami, pa so dosegli s samopodporo neodvisnost od trga bančnega kapitala.

Posledice vsega tega so:

Koncentracija in s tem nadaljnje eliminiranje regulirane konkurence. Kakšni so notranji učinki teh monopolizacij?

Povečevanje monopolnih dobičkov pogojuje več aspektov produkcije:

1. Dušenje produkcije (to je neizkoriščenost produktivnih kapacitet) zaradi zavarovanja obstoječega trga in onemogočanja samokonkurence.

2. Notranja povezava s tem: povišanje cen, da se povečajo dobički.

3. Prazna proizvodnja in, kot posledica tega, zaviranje tehnološkega napredka (blokiranje patentni skrivni raziskovalni načrti itd.)

4. V zvezi z vsem prej omenjenim: eliminacija trga na splošno kot posledica prodiranja vojaške proizvodnje.

Posledice, ki segajo posebno daleč, imajo za vzrok tratenje delovnih kapacitet za vojaško industrijo. Vojaška industrija vleče ogromna sredstva iz investicij, ki so nujno potrebne za normalno rast izobraževanja in drugih oblik infrastrukture. Kvalifikacijska struktura delovne sile vedno bolj zaostaja za tehničnimi možnostmi. To ovira kakršnokoli povečanje ali trajanje ekonomske rasti ki bi jo lahko šteli le za deloma stabilno stanje v kapitalizmu. Rezultat vsega tega so ekonomske krize, ekstremna eksploatacija delavca na delu samem, nasprotovanje kakršnokoli skrajševanju delovnega časa, povečan pritisk in vedno bolj strogo ravnanje z ljudmi. Zakaj pa se razvijata ravno vojna industrija in infrastrukturalni sistemi? Monopolistično zavarovanje je zlo-milo ameriško politiko New Deal. Njen utop je jasen dokaz odklonilnega stališča kapitalistov do udeležbe v odgovornih kooperacijah, ki gredo v splošno korist. Dokazuje na tudi, da kapitalisti hlepe le po večjih dobičkih. Na izdatke za vzgojo in izobraževanje, zdravstvo, socialno varstvo itd. zato gledajo kot na ne-

profitarne naložbe. Jasno da kapitalisti zato nasprotujejo realizaciji takih naložb. Na tem področju pa je država tista, ki je idealen partner kapitalizma. Ona namreč skrbi za investicije, ki so kljub vsemu prepotrebne za ohranitev kapitalizma.

V izobraževanju se vsi ti pojavi odražajo v tehnokratskih reformah na univerzi. Na tistih mestih, kjer vasj še deloma prevladujejo anahronski pogoji v »akademski proizvodnji« potrebni specialistov, tam se nenehno stopnjuje pritisk delodajalcev na vladno politiko.

Stvar gre celo še dalje: Gospod Balke, predsednik zveze nemških delodajalcev, je uporabil že kar grobo izsiljevanje: izjavil je, da bo univerzitetnim institutom ustavil vso finančno pomoč, če ti ne bodo več sodelovali z interesi velike industrije, z raziskovalnim delom po naročilih.

Iz tega sledi:

Vedno strožji predpisi imajo namen zvečati proizvodnjo intelektualnega kadra, posebno na tehničnih področjih, in poskrbeti potem za njegovo slepo nekoristnost v industriji s tem, da se mu naloži kup nesmiselnega, a strogo obveznega izpopolnjevanja.

Kar se tiče prodajne politike, cene vedno bolj rastejo, to vodi do inflacijskih teženj, breme pa nosijo delovni ljudje.

Popolnoma analogen pojav imamo v izobraževalni politiki, torej tam, kjer nastajajo resnični proizvajalci. Stroški izobraževanja se nižajo s sredstvi pritiska, obveznega izpopolnjevanja itd., vse to zato, da bi kot končni proizvod dobili uslužnega, ponižnega in čim bolj uporabnega dinarja.

Intenzivnejša ekonomska koncentracija in pospešen razvoj tehnologije bosta tudi inženirja vedno bolj potiskala v položaj dinarja. Možnosti za kariero v spekulacijski hierarhiji vedno bolj postajajo le nedosegljive sanje. Trg dela specialistu nudi manj in manj razpoložljivih delovnih mest, univerza pa vzgaja predvsem specialiste. Možnosti za napredovanje s pomočjo menjave delovnega mesta so minimalne ali celo nemogoče. Da, celo to bi se lahko reklo, da so možnosti za napredovanje onemogočene preprosto zaradi pogodb z ostalimi supertrusti.

Pritisk je še posebno velik v aeronavtični in vesoljski industriji — zaradi skoraj izključno vojaškega značaja raziskovanja in proizvodnje. Tu se skoraj ne da izogniti nadziranju tajne policije, da niti ne govorimo o raznih omejitvah, npr. pri potovanjih.

Naj omenimo še eno vrsto alienacije dela. Povzroča jo zaposlitev pod nivojem specialistove kvalifikacije. Lahko bi omenili še pritisk za nadaljevanje profesionalnega študija v prostem času in prisilno prekournno delo.

Izredno pomembno je, da te anomalije pokažemo študentom in delavcem; razkrinkati jih moramo na tistem mestu, kjer se pojavijo. Pojavijo pa se lahko povsod, tako v univerzitetnih »reformah« kot v proizvodnji sami.

EURIELEC bi mogel in moral podpirati boj zatiranih in eksploatiranih proti zatiralcem. rispevek te organizacije naj bi bil v tem, da bi skrbel za mednarodno sodelovanje in ga koordinirala, preko nje pa bi lahko tudi izmenjavali dragocene informacije in izkušnje.

S kongresa EURIELEC-a

Prevedel: Polde Vidmar

in političnem stanju v Jugoslaviji. Kljub ostremu nasprotovanju že prej omenjenih je bil program, ki so ga organizatorji pripravili, v celoti sprejet. Vprašanje pa je, kako bodo nanj reagirali Francozi, Italijani, Avstrijci, Čehi in drugi, ki se sestanka niso udeležili. Vsekakor je bil program sprejet z večino in preostane le še vprašanje, če mu bodo članice sposobne slediti. Na večini fakultet je namreč zelo malo ljudi, ki bi bili pripravljeni delati kot študentski predstavniki. Na žalost pa je treba dodati, da je glede tega kljub vsemu menda povsod bolje kot v Jugoslaviji ali vsaj v Ljubljani. Človek se šele v tujini, v »gnilemu« kapitalizmu zave, kakšno politično mrtvilo vlada po naših, posebno po tehničnih fakultetah. Morda je ravno to krivo za dejstvo, da se vse pogosteje pojavljajo anomalije, proti katerim se v tujini borijo, pri nas pa se še vedno štejejo za »koristne«, pa najsi bodo to reforme študija ali gospodarska politika ali razvoj ekonomije.

Za ilustracijo naj sledi nekaj tem iz kongresa v Münchnu. Brez dvoma bo vsak opazil, da marsikatera izmed njih lahko kmalu postane aktualna tudi pri nas. In kaj to pomeni?

POLDE VIDMAR

REFORMATORSKI POSKUSI, KI PODPIRAJO OBSTOJEČO UREDITEV

Dokler reformatorski poskusi težijo le za tem, da izpopolnijo organizacijo, učinkovitost in produktivnost, ne da bi pri tem mislili na njihovo funkcijo znotraj kapitalizma, vse dotlej ti poskusi le še bolj utrjujejo obstoječi sistem.

To je zelo važen problem, ki zadeva študentsko politiko. Večina konfliktov se je rodila iz obstoječega karakterja tradicionalne Univerze (ugled, izpiti itd.). Nenehno naraščanje števila študentov je ta proces le še pospešilo in povečalo potrebo po reformi.

Nekateri tako imenovani »napredni« profesorji so celo sodelovali s študenti, a edina stvar ki je temu sledila je bilo jačanje čisto tehnološke strukture.

Tako bi lahko vse reformatorske težnje brez težav enačili z tehnokratskim sistemom.

Primeri za reformatorske težnje:

1. Študentske težnje za povečanje njihove udeležbe v organizaciji.

2. Študentske težnje po boljših akademskih in življenjskih pogojih.

3. Izdelava novih akademskih modelov, zato da bi iztrenirali več študentov z manjšimi stroški kot kdajkoli.

Poskusimo razkrinkati te primere tipičnih reformatorskih teženj, ki skušajo biti prikazane kot progresivne, a so v bistvu reakcionarne in koristne za obstoječi družbeni red.

Koga te reforme favorizirajo?

Študente? NE! kajti:

1. Problemi vzgoje in ustrezne znanosti še niso rešeni, če zakrpamo nekaj razpok.

2. Povečano število študentov ne dovoljuje boljših pogojev kot so obstoječi, celo če bi bilo na razpolago več sredstev.

3. Vzgoja enostransko orientirana na čisto tehnične predmete le še povečuje duhovno in politično slepoto tehnične inteligence.

Kapitalistično industrijo? DA! kajti:

1. Krpanje razpok je le pesek v oči, ki odvrta pozornost od pravih problemov.

2. Povečanje števila študentov ustreza potrebam industrije po strokovni delovni sili v prihodnosti. Glede na zakon ponudbe in povpraševanja plače stagnirajo na nizkem nivoju. V primeru ekonomske krize industrija lahko iz mase tehničnega osebja izbere le tiste, ki so nujno potrebni za produkcijo, ostale pa vrže na cesto.

3. Industrija ni zainteresirana za inženirje s čutom za odgovornost. Njen interes je dobiček in za to potrebuje enostransko trenirano osebje. Inženir mora znanstveno raziskovati le tisto kar mu ukažejo, ne da bi vpraševal zakaj in čemu bo to služilo (raziskave za vojno industrijo, nekoristna produkcija itd.).

Veliki boski industrije smatrajo, da njihovim planom le koristi, če že na univerzi svojim bodočim uslužbencem vcepijo svojo doktrino:

— reševati probleme brez čuta za kritičnost; pomanjkanje tega je kompenzirano z dobrimi ocenami;

— kopičenje ambiciozno velikih količin strokovnega znanja, kar je kasneje nagrajeno z dobro plačo;

— vzpostavitev zakona džungle, divjega tekmovanja, preko katerega lahko dobiš boljši položaj kot študent in kasneje kot inženir.

4. Industrija lahko še naprej določa prioritete vrste raziskav na tehničnih univerzah. Pri tem je nihče ne ovira, kajti industrija je tista, ki finančno vzdržuje univerzo. Na ta način industrija še naprej lahko izkorišča ceneno strokovno delovno silo.

V smislu nadaljnjega razvijanja Eurieleca in koordiniranega dela raznih študentskih grup na elektrotehničnih fakultetah je zato nujno potrebno, da se vsak projekt reforme kritično pretehta. Posebno je treba preveriti, če ga lahko uporabi kapitalistična industrija.

Upamo, da Eurielec ne želi, da bi v njem videli formalistično zvezo, ki skrbi za interese in vplive industrije na tehničnih univerzah. Zato naj resnično poskuša izdelati učinkovito strategijo, kot alternativo na čisto tehnokratske reforme univerze.

S kongresa EURIELEC-a München, 3. 4. 1970

ZAKAJ P ROTESTI RAMO IN KAJ NAS RESNIČN O SKRBI

vprašanih. Metoda prepovedovanja širjenja raznih brošur in knjig z po naše bolj ali manj vprašljivo vsebino je o b predpostavljani zrelosti občanov neumestna.

Naša zunanja politika se nam zdi paralizirana in večkrat skrajno praktičistična, včasih pa kar naravnost ne načelna. Iz zadnjega časa je najbolj boleč primer Grčija, naša fašistična soseda. Da nas hvalijo fašistični oblastniki, kar po TANJUGU povzema »Delo, mora bolet slehernega demokrata, ne samo samoupravnega. Celo meščanske stranke centra bi zelo nerade poslušale take vrste komplimente.

Nekritično se v znanosti in v politiki sprejemajo legitimacijski sistemi poznega kapitalizma kot edino alternativo stalinistično dirigirani družbi, krepki se moč managerskih struktur pri vodenju gospodarstva. Dejanska alternativa obema tema sistemoma manipulacije, ki je v ideji samoupravne družbe, pa se ne pogloblja, temveč se že od doseženega najpogosteje pada v golo zavaljanje. Kot gole fraze se uporabljajo kategorije, ki bi zahtevale znanstvene osvetlitve: potrošniška družba, sodobne oblike vodenja, futurologija itd. Tudi to vodi do izsušitve javnosti, do situacije, ko relevantne javnosti, ki bi zahtevala in s tem omogočala demokratično politiko, čedalje bolj izginja, ko se množice spreminjajo v nedoletno maso, katero naj vodijo razsvetljeni elite. V to vlogo elite so zaradi take prakse potisnjeni tudi tisti v političnih vodstvih, ki so po prepričanju iskreni demokrati.

Zavzemamo se za odločen obračun s karizmatizmom in politikanstvom, tembolj v zaostreni mednarodni situaciji, zakaj karizmatični in politikanški so tisti, ki bi v primeru tuje intervencije brž sklenili aranžmaje z uvoženimi in kvizlinškimi oblastniki.

Ugotavljamo, da v tem trenutku kljub objektivnemu skupnemu interesu vseh Slovencev in klob Jugoslovancev za ohranitev Jugoslavije, torej za ohranitev edine politično socialne tvorbe, v kateri lahko živimo in preživimo, subjektivno ta interes ni navzoč v zavesti slehernika. Zbrani na sestanku organizacije Zveze komunistov — filozofov se obračamo na vse druge ljudi z revolucionarnim prepričanjem, komuniste in nekomuniste, posebej na univerzi s pričujočimi ugotovitvami in s pozivom naj razmislijo o možnih akcijah, v katerih naj se izrazijo naša skupna hotenja. Pročestna zborovanja naj postanejo permanentna praksa in naj ne bodo le ex post podpiranje naše diplomacije temveč naše naloge diplomaciji; teach-in, ustvarjanje demokratičnega javnega mnenja sploh. Manifestiramo svoja hotenja tudi z lepaki in sploh pismenimi dokumenti, mislanjem v tisku in stalno sodelujmo z drugimi študentskimi in ostalimi revolucionarnimi skupinami po svetu! Demaskirajmo tisto prakso, zaradi katere so vse te besede in akcije prišle na slab glas kot čevčkanje in goli aktivizem! To ne počenjamo iz neke naznolevičarske utopije, da bodo naša dejanja neposredno podirala svetovni imperializem, temveč predvsem zaradi utrditve svoje lastne revolucionarne zavesti, zaradi očiščevanja skozi resnico, ki pomeni tudi angažiranje v sedaj prisotni naši politiki, le s tem bomo v lastni zavesti in pri nas samih napravili oviro imperialistični akciji, ki nam preti.

Vam, »realisti«, ki nas zavračate kot utopiste, velja le: »Sayons réalistes, demandons impossible!« in še »Man muss so radikal sein Wie die Wirklichkeit!« (Brecht).

Posmehujemo se nedolžnim otroškim fantazijam o nekakšni evropeizirani Sloveniji (+ Hrvaški), cvetoči deželici sredi Evrope. Dežela, ki je šla skozi prvo fazo socialistične revolucije, se niti v sanjah ne sme zadovoljevati z vlogo drugega Luxemburga. Boj sanjarjam, da je tak položaj sploh mogoč!

V svetovnih načrtih za urbanizacijo je za naše ozemlje predvidena za leto 2000 gostota prebivalstva podobna saharški, Slovenija je porinjena v vlogo province in prehodnega ozemlja. V zgodovini ni nič zastoj. Perspektive Slovenije so le v Jugoslaviji kot celoti. Seveda gre tu za razgledano celoto, za razvoj te celote in upoštevanju vseh razgledanih posebnosti in razvoja vseh narodov in narodnostnih skupin, ki žive v Jugoslaviji. Jugoslavija nas zanima kot socialni program in ne kot neka lingvistična ali jezuoslovanska združba.

Edina alternativa za živi obstoj Jugoslavije oziroma Slovenije je izpeljava revolucije v svetu. Pa če to izgleda še tako nemogoče. Naš položaj je pač tak in moramo se boriti proti vsem iluzijam, ki hočejo biti alternative. Bodi mo zvesti svoji poti in si recimo z Luthrom: »Tu sem in tu stojim in ne morem drugače!« Kako vidimo tedaj naloge naše politike: Ne kričimo in protibistrajmo samo takrat ko to delajo tudi drugi. Svoja stališča moramo izpovedovati javno in neprestano in ne samo ob slovesnih priložnostih, ko se to samo po sebi razume. Gospodarska škoda, ki bi jo s tem povzročili, nam ne bi smela pomeniti več kot zvestoba našim načelom. V času, ko se naši dosežki in načrti vsak dan lahko razblinijo, ne smemo skrivati svojega obraza — lahko ga izgubimo.

»Proletarske revolucije... nepretrgoma kritizirajo same sebe, se neprenehoma ustavljajo v svojem lastnem toku, povračajo se k na videz doseženemu, da bi začele spet znova, rojalo se neusmiljeno — temeljito polovičarstvu, šibkost in klavrnost svojih prvih poizkusov, zdi se, da mečajo svojega nasprotnika le zato ob tla, da bi se napli iz zemlje novih moči in da bi nato še ogromnejši znova vstal proti njim, vedno znova se zgroze pred nedoločeno ogromnostjo svojih lastnih ciljev, dokler ne pridejo do položaja, ki popolnoma onemogoča vrnitev in ko razmere same kličejo:

Hic Rhodus, hic salta!
Tu je roža, tu plešiš!

(Marx: XVIII. brumaire L. Bonaparteja)

Ta stališča o svetovni in notranjepolitični situaciji so bila sprejeta na sestanku organizacije Zveze komunistov oddelka za filozofijo na Filozofski fakulteti v Ljubljani 15. maja 1970. Naša temeljna prepričanja izsevajo ob teh stališjih, ki jih objavljamo kot odmev na Kambožjo, ki zopet kaže na resnost svetovne situacije in implikacij, ki jih opažamo tudi doma.

Podpisi:

Marjan Cenar
Božidar Debenjak
Vida Dimc
Jelena Gačša
Ferdo Kavčnik
Darko Štrajc
Ivan Tomič
Cvetka Tot
Brane Troha
Andrej Ule
Jože Vilfan
Marijan Vitez (nečlan)
Andreja Zadnikar

V Ljubljani 15. maja 1970

Svetovni položaj se v zadnjih letih izredno zaostruje: junijska vojna na Bližnjem Vzhodu, vpletenost imperialističnih sil v Nigerijsko vojno, zadržitev revolucionarnega gibanja v Franciji, fašistični državni udar v Grčiji, intervencija v ČSSR in cela vrsta drugih udarov in intervencij najetih kontrarevolucij, inspiriranih od ene ali druge velesile. Opazujemo rast totalitarizma in fašistoidne vladavine po vsem svetu. Vrslije se priprave na prvo vojno-meddržavni, ki se sklicujejo na svojo socialistično naravo. Vazalske pogodbe bodo vodile »dobre vojske Svejke« v vojno na mongolskih stepah. Obe svetovni velesili si že odkrito lastita vlogo svetovnih žandarjev in dušilcev revolucij po vsem svetu. Ob tem se sprašujemo vedno znova po kompenzacijskih pogodbah med obema supercilama. Kako te kompenzacijske zadevajo nas? Ali bomo tudi mi morali loviti ravnotežje kot Kambožja, ki je morala dopuščati terorizem vseh strani? Čedalje bolj se krepki tudi notranji teror znotraj obeh supersil in njihovih vazalov, razvijajo se subtilne tehnike za zatiranje demokracij in za odpravljanje protesta sploh. (ideološke, psihološke in fizične), kar kaže na vse strahotnejšo perverzijo sistemov, ki ohranjajo establishmente velesil.

Ob vsem tem izražamo zaskrbljenost ob pomanjkanju jasno zračtanega socialnega programa Jugoslavije. Kot socialni program Jugoslavije navzven nam je sprejemljiva samo politika, ki teži po revolucioniranju sveta. Le v tem kontekstu vidimo pomen aktivne miroljubne koeksistence, kajti tako je bila ta ideja mišljena, ko je bila prvič izgovorjena. Tudi besede, kot sta politika neangažiranosti in samoupravljanje, sta danes malo zgovorni in bi ju bilo na novo tematizirati. Samoupravljanje pri nas ni uresničen družbeni odnos kot se razlaga, temveč je komaj socialni pravno zapisano. Samoupravljanje je še vedno formalni cilj, ki je mišljen kot realizacija socialnega programa Jugoslavije navznoter.

Izražamo zaskrbljenost ob igračkanku z integriteto Jugoslavije kot mnogonacionalne skupnosti — nevarnost fifty : fifty delitve Jugoslavije med blokoma, ki za Slovenijo poleg vseh drugih socialnih nesreč pomeni še izgubo Primorja. Italijanski kredentisti dajejo v znanih italijanskih časopisih izjave o tem, da se vprašanje meje še ne odpira samo zaradi prisotnosti Tita, ki je legendarna osebnost. Po drugi strani pa nam Sovjetska zveza kani ob prvi priložnosti uvoziti socializem. Po svetu se pletejo različne zgodbe in načrti za prihodnost Jugoslavije, mi pa o tem ne vemo, skoraj nič. V Jugoslaviji je nevarnost ene hegemonije bodisi zveze dveh hegemonij nad narodi Jugoslavije. Zopet se kaže možnost, da slepota nacionalističnega politikanstva potegne skozi našo državo krvavo mejo.

Menimo, da sredstva obveščanja ne opravljajo svoje naloge. Manipulirane informacije o zunanjem položaju ustrezajo zgolj potrebam diplomacije in sicer opravilcev in izvršenih dejanj ali dejanj, ki so v teku. ne omogočajo pa temeljne samopravne in demokratske pravice biti ustvarjalec zunanje politike. Naš občan lahko samo z osuplostjo spremlja politiko, naš občan lahko samo z zadnjimi letih: Gana, Indonezija, Nigerija, ZAR, Kambožja in mnoge druge. O vlogi naših diplomatskih predstavništva v svetu in predvsem v nerazvitem svetu se niti ne sprašujemo. Ta neudeležnost vodi do otopelosti in do tega, da se horizont občana omejuje na domače dvorišče in se lahko povzpne kvečjemu do kavarniškega politiziranja. Isto velja v enakih ali še večji meri za informacije o notranjih

5.

6.

organizacija
zila, lista
zobor

podjetna
zborovanja

50

Diplomacija
Ljubljana

50

01

VELEPOS LANIŠTVU ZDA

AMBASADA KRALJEVINE KAMBODŽE

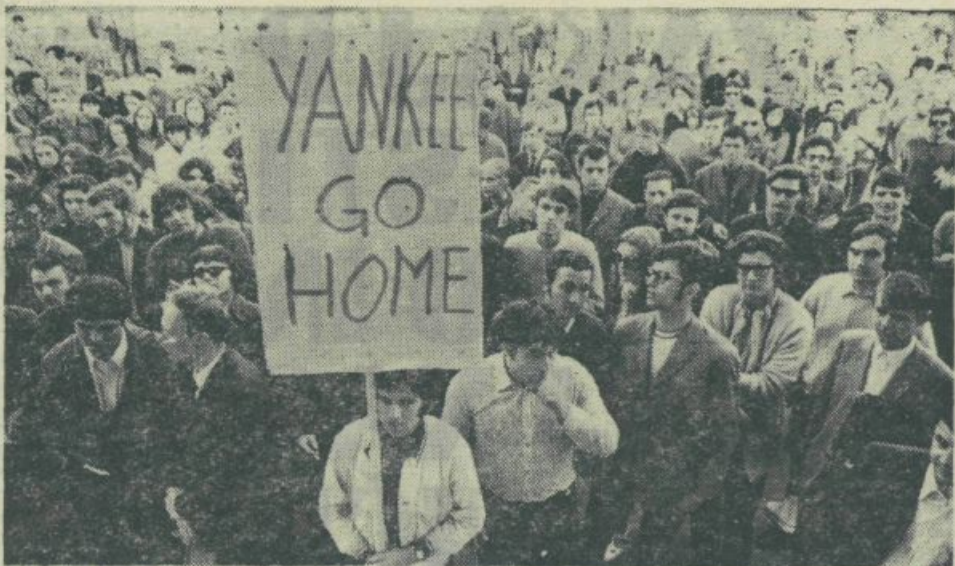
Udeleženci zborovanja v Studentskem naselju, ki smo se zbrali, da ob sodimo vse večje razraščanje militarizma in imperializma na svetu, se pridružujemo vsem, ki trpijo pod tistimi, ki so si sami vzeli pravico vladati narodom sveta. Vzeli so si to pravico in uveljavljajo jo s silo. Njihova pravica je pravica sile.

Agresija na Kambodžo je le nadaljevanje imperialistične agresije, ki so mu izpostavljene vse napredne sile na svetu. Agresija je stopnjevanje logike, po kateri je svet razdeljen na dva bloka in da se mora v enega od njih vključiti vsaka država. Kam, o tem so se že dogovorili bodisi v Beli hiši ali pa v Kremlju.

Obsojamo predsednika ZDA in njegovo politiko, ki je nemoralna, saj kot argument za agresijo in ubijanje navaja razlog: ohranitev ameriške časti. Če je ubijanje ljudi metoda za ohranitev časti, kaj je potem ameriška čast? To je cinizem, ki dokazuje pokvarjenost njegovih avtorjev in družbe, ki ga sprejema.

Udeleženci današnjega zborovanja zahtevamo, da imperialistične sile, še posebej ZDA, ustavijo vojaško agresijo v Jugovzhodni Aziji, da se njihove čete takoj umaknejo s kamboškega, vietnamskega in laoskega ozemlja. Zahtevamo ukinitve vseh vojaških blokov, države podpisnice Ženevske konvencije naj se takoj sestanejo in ob sodijo najnovjšo agresijo ZDA in njenih satelitov v Kambodži.
Ljubljana, 14. maja 1970

Udeleženci manifestativnega zborovanja v Studentskem naselju v Ljubljani

Fotografije: Tone Stojko

ZVEZŃNEMU IZVRŠNEMU SVETU SFR JUGOSLAVIJE

Izražamo naše najgloblje ogorčenje ob izjavi grškega zunanjega ministra Panajotisa Pipinelisa, ki je na tiskovni konferenci o odnosih s sosednjimi državami označil odnose med Socialistično federativno republiko Jugoslavijo in Grčijo »kot tradicionalno dobre in prijateljske«, ter nadaljeval, da »občasna nepomembna nesoglasja in incidenti ne morejo skahiti teh odnosov, ki si jih iskreno želita vladi in naroda obeh držav«.

Ta izjava je za nas strahotna in žaljiva! Priznavamo politiko aktivne nirojlbne koeaksistencce. Priznavamo celo občano najužnost vzdrževanja političnih kontaktov s tistimi, katerih ideologija je nasprotna naši. Toda nočemo in ne moremo pristaviti na to, da si bodo drugi lastili naša čustva in manipulirali z nami kot tržnim blagom na sepmu pakto in velisli. Pristajamo na mednarodne politične dogovore, a za nobeno ceno ne pristajamo na to, da bi nanje vezali našo suverenost, svobodo in enakopravnost.

V zadnjem času je očitno navezovanje tesnejših, že skorajda prijateljskih odnosov s fašistično Grčijo. To nam dokazuje zbirna diplomatska izmenjava (obisk našega veleposlanika v Atenah Dragomira Vučinića pri ministru Pipinelisu, obisk ministra Kamenopolosa v Beogradu, obisk našega trgovinskega atašeeja v Atenah Atanasasa Atanasijevskega pri ministru Macerrezosu), inkriminirana izjava zunanjega ministra Pipinelisa kot tudi obojestranski gospodarski razgovori v Beogradu in Atenah ter obisk predstavnikov podjetij »Rade Končar« in »Almar«, ki so ponudili grškemu fašističnemu režimu izgradnjo energetskega objekta v drugih gospodarskih objektih v Grčiji.

Poudarjamo, da si ne želimo nobenih »prijateljskih« odnosov z Grčijo niti kakršnegakoli tesnega in vzajemnega sodelovanja z njo vse do tleč, dokler v tej državi ne bodo izpuščeni politični ječalniki, dokler ne bodo izvedene svobodne volitve in vzpostavljena demokratična oblast ljudskih predstavnikov. Zahtevamo slehern »prijateljske« odnose s fašističnim režimom, katerega zunanji minister Pipinelis brez zadrtkov podpira ameriško agresijo v Kambodži kot »možato in neustrasno dejanje v obrambi zahodnega sveta«. Ogorčeni zavrtačamo možnost, da »se sicer ne strinjamo s sedanjim političnim sistemom v Grčiji, da pa bi imeli prijateljske odnose z grško vlado in ji pomagali v obliki tehnične pomoči«, kot se dejansko kažejo naši odnosi z Grčijo in kot jih je označil minister Pipinelis.

Tradicionalno prijateljstvo in sodelovanje nas veže z grškim ljudstvom in ne s fašistično general-sko kllko v Atenah. Roke prijateljstva in sodelovanja ne pomnjamo grškemu ljudstvu in njegovim izvo-ljenim predstavnikom.

Zahtevamo bojkot grških ladij!
Zahtevamo prekinitev diplomatskih odnosov s fašističnim režimom v Grčiji!
Udeleženci zborovanja v Studentskem naselju v Ljubljani
1. ljubljana, 14. maja 1970

LASLO SE KELJ-SIN GER: KRI TIKA IDEO LOŠKEGA MITA RE VOLUCIJE

(V ČAST SPOMINU
NA STEPHANA ZWE
IGA)

V zgodovini človeške misli ni nikoli vladala večja inflacija jezikovnih simbolov, katerih pomen je povezan s procesom emancipacije človeštva, kakor prav danes. Srečujemo jih v vseh oblikah pisane besede: v knjigah vseh vrst, programih političnih partij, strokovnih elaboratih, celo v reklamah vseh mogočih proizvodov — od Coca Colle do nadzvočnih bombnikov, da ne govorimo o sredstvih ideološke propagande. Meja absurda je že presežena; ljudje se budijo s »svobodo«, zajtrkujejo z »revolucijo«, na poslu garajo s »progresom«, kosijo s »pravico«, popoldne počivajo z »bratstvom med ljudmi«, večerjajo s »socialno enakostjo« in hodijo spat z »demokracijo«.

Predstavljamo si, da bi satan govoril skupini jakobincem napraviti krajši izlet v kateri koli naseljeni kotiček v Evropi. Presenečeni bi se vrnili v pekel, ko pa bi potem njihova telesa spet cvrčala v peklenskem ognju, bi se njihove misli vračale v Evropo tisti srečni ureditvi družbe, v kateri živimo današnji Evropejci. Njihovi sreči ne bi bil vzrok morda tehnični napredek — ta bi jih le navdušil — temveč iluzija o uresničenju eshatona na tleh naše matere Evrope. Ta iluzija bi bila rezultat njihove percepcije Evrope, živeče v deliriju revolucionarnosti, družbenega napredka, demokracije, institucij družbe, katerih edini cilj je služiti interesom navadnih državljanov in nenehne borbe narodov tribunov za socialne pravice in demokracijo. Ta zaključek je razumljiv, ker bi našim jakobincem od vseh oblik spoznanja — iz objektivnih razlogov — bil omogočen samo najnižji — percepcija, to je oni bi dojemali vse, kar bi percipirali dobesedno. Na žalost pa stvarnosti Evrope na tak način ne dojemajo samo naši namišljeni turisti, temveč večina prebivalcev starega kontinenta. Vsled tega razumemo mi pod pojmom »biti revolucionar danes« razobličje odtujenja, forme od vsebine pojmov velikih idej, kot so: revolucija, demokracija, svoboda, napredek, socialna enakost, itd., za katere so dve poslednji stoletji ker naprej krvaveli narodi Evrope, danes pa služijo za ideološko manipuliranje z masami.

Kaj pa sploh pomeni biti revolucionaren — pripadništvo partiji, ki sama sebe imenuje revolucionarno? Ali z orožjem osvobajati tiste, ki naj postanejo iz klase po sebi klasa za sebe? So pripadniki »armade odrešitve« ali »korpusa za mir« revolucionarji? Vsi ti — poleg raznih gverilcev, falan-

gistov, generalov in komandosov — se imajo za revolucionarje. Brez kritične analize torej ne moremo nikomur verjeti, da je revolucionar samo zato, ker sam trdi, da je njegova ideologija, politični program, ali politična doktrina revolucionarna, brez ozira na to, ali gre za ekskluzivno individualno mnenje, ali pa to mnenje zastopa kot pripadnik neke organizacije in gre tako za individualni del kolektivnega mnenja. Ta naša trditev je očitna: v prejšnjem odstavku smo videli, da če bi vsi, ki zase trdijo, da so revolucionarji in naprednjaki, to tudi v resnici bili, tedaj bi Evropa živela v eshatonu: tako pa očitno ni. Poleg tega smo na pričetku tega odstavka navedli nekatere izmed ideoloških kriterijev revolucionarnosti, vendar je jasno, da i fašist in komunist ne moreta biti revolucionarja; torej se morajo ovreči ideološki kriteriji. Omenili smo tudi kriterije, ne da bi definirali isto, kar želimo vrednotiti: »pomen pojma revolucionarnost«. Prej, kot to napravimo, sprejmimo tole ustaljeno konvencijo: revolucionar je tisti človek, ki v vseh oblikah svoje individualne eksistence služi določenemu revolucionarnemu cilju, v katerem nahaja esenco svoje eksistence.

»Filozofski pojem revolucije (skok) označuje sleherno spremembo ene ali več kvalitete nekega predmeta ali pojma«. (Filozofski rječnik) Na žalost ta pojem revolucije ne opredeljuje dovolj pojma socialne revolucije. Klasiki marksizma so pod pojmom socialne revolucije razumeli skovovit, nagel proces kvalitativne spremembe produktivnih odnosov, do katererega pride vsled povečanja protislovij med razvitimi proizvodnimi silami in zastarelimi proizvodnimi odnosi. Podiranje starih produkcijskih odnosov nujno ruši tudi njihovo nadgradnjo državo, politične institucije, pravo, moralo in do tedaj veljavno ideologijo, te entitete pa se zapolnijo z novo vsebino, »ki je odraz novih produkcijskih odnosov«. Te izhodiščne postavke so teoretično in praktično potrjene, velike razlike pa nastajajo okoli takih problemov: metode izvajanja revolucije, odnosov med politično in socialno revolucijo in po važnosti ne nazadnje problem gonila in nosila revolucije ter s tem vsem organsko povezano vprašanje avantgardizma. S tem ni izčrpan seznam dilem revolucije, so pa to vsekakor najvažnejše. Ni namen tega eseja da bi se ukvarjal s problemom revolucije v preteklosti, avtorja zanima izključno Evropa v osmem desetletju 20. stoletja. Ta prostorska in časovna barijera je nujna: pred dvajsetimi ali petdesetimi leti so bile dileme revolucije povsem drugačnega značaja. Entitete, pred katerih izbor smo bili tedaj postavljeni, so bile v povsem drugačnih medsebojnih odnosih. Prostorska bariera v nobenem primeru ni nastala zaradi panevropske, izma avtorjev, temveč zaradi tega, ker so ureditve evropskih držav bistveno različne od ureditev ostalih držav na svetu, pa četudi to niso, nosijo v sebi pečat nečesa striktno avtohtonega, kar determinira ne le njihovo preteklost, temveč tudi sedanjost in bodočnost — to pa je tradicionalno nasledje v najširšem smislu.

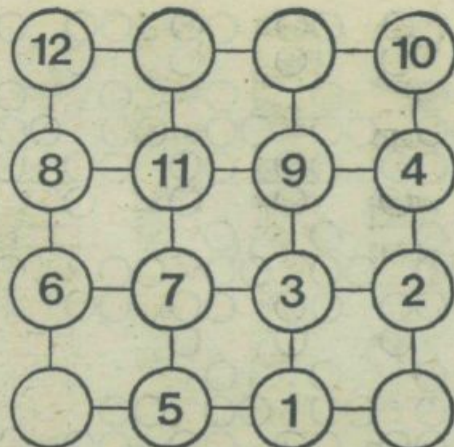
Ker smo opredelili pomen pojma revolucije, bomo poskušali iz sodobnih dilem revolucije izvleči pomen pojma »revolucionarnega danes«. Prej, kot preidemo na to, lahko najdemo odgovarjajoče kriterije za negiranje revolucionarnosti evropskih ideologij v samem opredeljenju pojma revolucije. Dejstvo je, da pri večini Evropejcev obstoje nacionalna čustva, toda njihova ideološka oblika — nacionalizem — je zadnji dve desetletji v stagniranju. Ne da bi se poglobljali v razloge (ker to ni tema tega eseja) hočemo konstatirati, da želi nacionalizem, ali restavracija »ancien regim« ali popolno ohranjenje statusa quo ali v najboljšem primeru samo racionalizacijo statusa quo. V zadnjih časih se pojavlja v deželah, ki se deklarirajo za socialistične, kot reakcija na zatiranje s strani domače ali velikoruske etatične klase. Vendar pa to v skrajni konsekvenci nima revolucionarne (progresivne) vloge, ker zaradi ideologizacije lastnega nacionalnega bitja vodi v razredni konflikt etatični razred — proletariat, na nivo nacionalnega, ne da bi se videlo, da se kot eksploatator vedno pojavlja lastni etatični razred, tudi tedaj, kadar se ta drži na oblasti zahvaljujoč tujim četam. Čeprav v Evropi še vedno obstaja nacionalna podjarmljenost, je njen vzrok izključno razred. Vladajoči razred »naroda eksploatatorja« eksploatira tudi svoj lastni proletariat, kot je to primer v odnosu Španci - Baski ali Rusi - Tatari ali okupacija Češkoslovaške. Vseeno pa moramo priznati, da v POVSEM SPECIFIČNIH SITUACIJAH nacionalizem danes v Evropi lahko igra KRATKOTRAJNO revolucionarno (progresivno) vlogo.

Tradicionalni krščanski liberalizem je na tem, da bo postal povsem nepomemben, ker je njegova ideologija racionalizacija nekega danes že konservativnega vida kapitalizma. Ta ima lahko kratkotrajno predrevolucionarno (progresivno) vlogo v odstranjevanju fašističnih režimov v Grčiji, Španiji, Portugalski in ekstremnega tipa oligarhističnega etatizma v Albaniji.

Meščanski in krščanski konservativizem, kakor tudi vse oblike fašizma par exelance ne morejo biti revolucionarne (progresivne). To je kristalno jasno tudi tem ideologom, saj njim je credo ohranjanje obstoječega ali restavracija starega. Fašistična demagogija to zanika, toda temu naproti postaviti atribut, ki nam služi kot kriterij, je enak oskrnjenju milijonov žrtev fašizma.

Po tej redukciji so nam ostala samo še tri gibanja*: socialno demokratsko, komunistično in nova levica v najširšem smislu (o tej bomo zaradi njene specifičnosti govorili kdaj v posebnem tekstu). Preostali dve gibanji bistveno determinira njih ideološki značaj in skoz to ideološko dojet smisel revolucionarnosti, in kot skrajna konsekvence tega politični in etični praktičizem. Ni namen tega eseja, da bi se bavil s kritično analizo teh ideologij, hoče jih izključno pretresati v kontekstu njihove revolucionarnosti danes. Razen tega bomo prioriteto mesto dali analizi ureditve tistih dežel, kjer so te na oblasti, ker po našem prepričanju, v skrajni konsekvenci, lahko samo praksa služi za kriterij opredeljevanja za politično doktrino ali ideologijo, ki teži postati univerzalna svetovna ureditev. Ker gre za deologije, katerih organizirane oblike — politične partije — so vladajoče v največjem številu evropskih držav, mi skozi njihovo prakso dojemamo ureditve istih držav, kjer so te vladajoče. Za teoretsko izhodišče takemu pristopu se sklicujemo na II. tezo o Feuerbachu iz »Tez o Feuerbachu« in princip enotnosti teorije in prakse, ki je eden od stebrov marksistične doktrine. Drugi razlog je empiričen: te partije so v borbi za oblast — parlamentarni ali oboroženi — zelo širokogrudne v obljubah, ko pa postanejo vladajoče, ne izvajajo v praksi najrevolucionarnejših (najprogresivnejših) pasusov svojih programov.

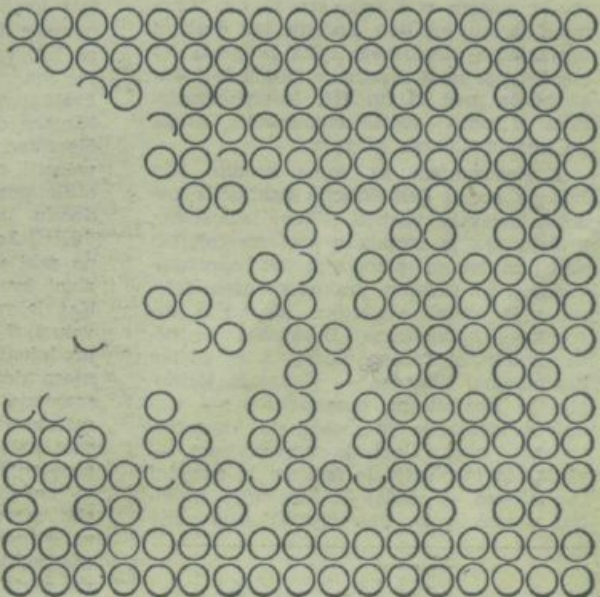
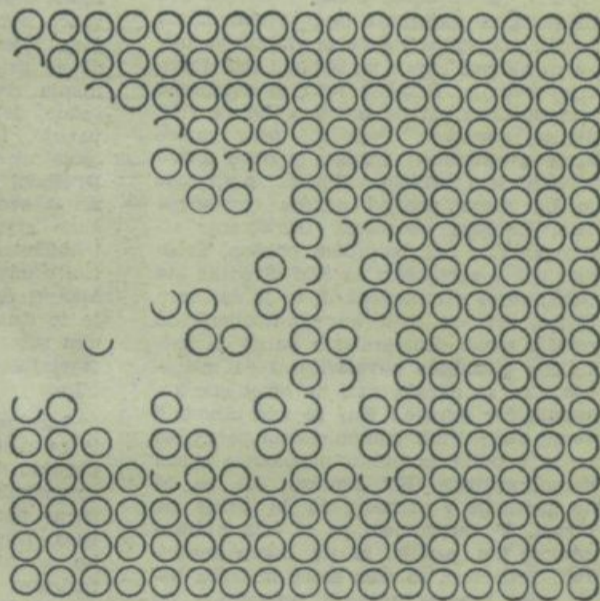
* V zavesti, da sodobne evropske krščanske misli nismo Krpal in kategorijah konservativizma in liberalizma (krščanskega), si vzemamo to svobodo, da abstrahiramo njene ostale vidike, ker so ti ali deli nove levice ali pa so za sedaj nepomembni.

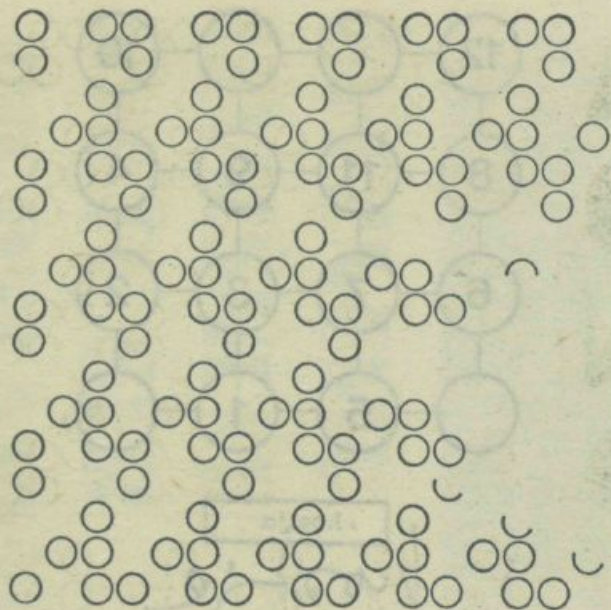

»kostja

Kostje

GOSTOTE
SISTEMA TOČKOVNEGA
RASTRA

STOTOD
 ACHVODD AMTSD
 ARTSAY

To je na žalost politična zgodovina Evrope zadnjih dveh desetletij skoraj brez izjeme v celoti potrdila. Toda našemu pristopu se lahko postavijo trije močni ugovori: da indirektno jemlje tezo o enem centru v mednarodnem komunističnem gibanju ter o enem modelu in poti v socializmu, da ne vidimo bistvene razlike med »Praškim preporodom« in neostalinizmom in da negiramo avtohtonost švedske social demokracije ter njene poti v socializmu. Najostreje odklanjamo monocentralizem v komunističnem gibanju in trdimo, da obstajata danes v Evropi dva diametralno nasprotna tipa komunističnih partij: etatistične v deželah vzhodnega bloka in njihove kopije na Zahodu (KP Francije, Avstrije, Nemčije itd.) in avtohtone komunistične partije zahodne Evrope (KP Italije, Švedske). Poslednji prav zaradi svoje avtohtonosti spadata v novo levico v najširšem smislu. »Praški preporod« je bil samo pomlad nekega temčanelega leta, katerega oboroženo likvidiranje samo potrjuje naš teoretični pristop. Švedska pot v socializem in SDP Švedske sta nekaj zares avtohtonega in to je del nove levice, ker vse tisto, kar jo razlikuje od ostalih social demokratskih partij, je specifično gledališče novolevičarskega mišljenja. (To se nanaša tudi na omenjene komunistične partije.) Kar se tiče zahodnih verzij etatističnih komunističnih partij, so se te v borbi za oblast popolnoma social demokratizirale (KP Finske), ali pa bi to napravile v primeru, da bi prišle na oblast. V nasprotnem pa bi bila njihova praksa kot partije, ki jih bomo analizirali. Toda tega se nam zares ni treba bati; vsled značaja njihovih programov do tega ne bo prišlo v bližnji bodočnosti.

V dosedanem tekstu namenoma ni bil ločen pojem progressa od pojma revolucije. Po našem mišljenju sta to dva sinonima za isto entiteto. Ločen je teh dveh in ustvarjanje ideološkega mita progressa ter ideološkega mita revolucije izhaja še iz časa borbe med II. in III. Internacionalo. Prva je temelj social demokracije, druga pa komunističnega gibanja.

Z glasovanjem za vojne kredite leta 1914 je social demokracija zaključila obdobje delavske partije. S tem izdajstvom proletariata je stopila v svet meščanskih partij in tekom petdesetih let oportunističnega in skrajno praktičističnega delovanja je postala vladajoča ideologija evropskega kapitalizma. Dosedanja politična zgodovina Evrope pozna štiri oblike kapitalizma: liberalni — vladajoča ideologija je liberalizem, monopolizem — vladajoča ideologija je meščanski konservativizem, oligarhijski konservativizem — vladajoča ideologija je fašizem in narodni kapitalizem — vladajoča ideologija je social demokracije. Postavljajoč sebe pred

lažno dilemo: ali je važnejši cilj ali sredstva, ki vodijo do cilja (Bernstein), se je opredelila za sredstva. Glasujoč za vojne kredite je pričela pozabljati na cilje, popolnoma pa jih je ozabila pred enim desetletjem ob ponovni reviziji partijskega programa, ki je privedel do zmage v večini dežel zahodne Evrope. Ker je kot ideologija svojo vlogo skrčila na racionalizacijo kapitalizma, je social demokracija popolnoma ovrгла možnost revolucije ne samo kot metode preskoka kapitalizma, temveč tudi kot metode ukinjanja razredne družbe nasploh in v skrajni konsekvenci samo možnost emancipacije človeštva. Njeni ideologiji so zadosti modri, da ne priznajo te druge dimenzije odklajanja revolucije, ker ta partija sebe še vedno deklarativno smatra za delavsko partijo. Ideološko so mistificirali vprašanje, ali z revolucijo ukiniti kapitalizem. Družbeni napredek nam podtikajo kot rezultat evolucije za katerega najdejo rešilno argumentacijo v tako imenovanem tehničnem napredku. Za njih je tehnološka (industrija) revolucija imanetna meščanski družbi. Obžaluje socialne konflikte te družbe, da bi jih s svojim postopnim razvojem popolnoma eliminirala, pretvarjajoč meščansko državo v državo izobilja.

Ideologi socialdemokracije menijo, da je ta materialni razvoj kapitalizma brezpogojno determiniran z eliminacijo naglih sprememb produkcijskih odnosov in družbene nastave, kateri je to materialna baza. Ideološka mistifikacija je v tem, ko social demokracija iz pragmatičnih razlogov naziva racionalizacijo kapitalizma progres. To, kar se nam tu kaže v kategoriji napredka, je njegova totalna relativizacija — to je samo napredek v odnosu na nekaj prejšnjega, a v okvirih iste kvalitete, to je iste družbene ekonomske formacije. Progres torej ne more biti racionalizacija, kvantitativna sprememba, temveč ukinjanje obstoječega, kvalitativna sprememba. Napredek meščanske družbe je lahko samo očlovečeno človeštvo, ki ga ukinja. Kaže, da se revoluciji ni mogoče izmakniti, četudi mistificiramo napredek! Iz prejšnjega je docela jasno, zakaj social demokraci industrijsko revolucijo dojemajo kot samo po sebi umevno stvar, ne pa kot ekskluzivni kvalitativni razvoj proizvodjalnih sil. Kaj je revolucioniranje z industrijsko revolucijo? Proizvajalne sile in tehnologija produkcijskih odnosov. Priznavanje zgornjega dejstva potegne za sabo tudi priznavanje potrebe po kvalitativni spremembi produkcijskih odnosov in tako spet prihajamo do zaključka o nujnosti ukinjanja kapitalizma. Najboljši dokaz za to našo trditev je neuporabljen atome energije kot glavne surovinske baze za industrijo in nemožnost popolne avtomatizacije proizvodjalnega procesa v okviru obstoječih produkcijskih odnosov, čeprav je to danes tehnično mogoče. Da bi

do tega prišlo prej, je potrebno ukiniti kapitalizem. Komunistična družba je za social demokracijo utopijska v dobesednem smislu pojma. Njen skrajni cilj je država-racionalizator (ki spoštuje meščanske pravice) v družbi izobilja. Tudi če abstrahiramo dejstvo, da je svobodna država contradictio in adjektio moramo negirati revolucionarnost tega cilja, kajti cilj revolucije je ukinitev države, ne pa njena glorifikacija. Marxova kritika Gotskega programa je tudi po skoraj celem stoletju tuja social demokratom, kot je videi.

Negirali smo revolucionarnost social demokracije v absolutnem smislu, v zgodovinski dimenziji revolucije. Biti je treba ideološko popolnoma zaslepljen in v njej ne videti faktorja napredka. Social demokracija je prišla na oblast zahvaljujoč materialno dobro situiranemu proletariatu (lačnemu proletarcu so bližji komunisti ali fašisti). Direktno ali indirektno je zaslužna za zagotavljanje sedanjega standarda zahodnoevropskega proletariata. Pomeni bistven napredek glede na monopolistično, in še posebej oligarhijsko monopolistično obliko kapitalizma. Ta napredek se izraža ne samo v popravljanju materialnega položaja delavskega razreda, marveč tudi v demokratizaciji družbe in z močno izražano željo za popravljanje odnosov z drugim blokom.

Eno od velikih zablod naše ere je mnenje, da je lahko kapitalizem ukinjen izključno s strani socialističnega sistema, to je, da je družba, ki je nastala z ukinjenjem kapitalizma par excellence revolucionarna. Ker nas preteklost ne zanima, brez kritične analize jemljemo, da je prihod komunističnih partij na oblast v vzhodni Evropi pomenil zmago socialistične revolucije. Toda če nam uspe dokazati, da te družbe še niso socialistične, ampak to šele morajo postati, potem je očitno, ne samo to, da niso revolucionarne, temveč tudi to, da je isto tudi z njihovo vladajočo ideologijo in organizacijsko obliko — partijo. Temu problemu se da pristopiti na razne načine, naš pa je takšen: neka družba je socialistična, če in samo če je v njej vladajoči razred delavski razred. Če pa ni tako, tedaj gre za tip neke nesocialistične družbe.

Vladajoči razred je tisti razred, ki ima v lasti sredstva za proizvodjanje in ki ima monopol nad aparatom nasilja (državo). V naštetih državah so sredstva za proizvodnjo v rokah države: poleg osebne in nepomembne privatne lastnine obstaja izključno državna lastnina. Problem se komplicira, ko se postavi vprašanje: kdo je nosilec lastništva nad sredstvi za proizvodnjo v proletarski državi? To je lahko ali proletarijat ali državni aparat. Vzhodnoevropski proletarijat ima zagotovljeno pravico do dela, toda pravica do izbora delovnega mesta mu je popolnoma (ZSSR) ali pa delom odvzeta. On nima pravice odtujiti (niti prisvojiti) sredstev za proizvodnjo, rezultati dela pa so od njega docela odtujeni. On sploh ne razpolaga s presežkom dela, ki ga je proizvedel, in ker z njim ne razpolaga, se višek dela javlja kot rezultat eksploatacije delavskega razreda, kmetov in inteligence (proletariata v najširšem smislu besede). Prav tako kolektivni nima možnosti izbora tega, kaj naj proizvaja, celo tudi ne kvantitete in kvalitete že določenega proizvoda. Pogoji dela so v naprej določeni, kot tudi višina najemnine; niti možnosti svobodne prodaje delovne sile ni. Očitno je, da proletarijat ni nosilec lastništva nad sredstvi za proizvodnjo in da ne razpolaga svobodno z rezultati lastnega dela. Torej, če lastnik državne imovine ni proletarijat, potem je to državni aparat. Pomeni: državna imovina je kolektivna imovina državnega aparata ker ta razpolaga z vsem, s čimer proletarijat ne razpolaga. Materialna korist poedincev je odvisna od njegovega položaja v hierarhiji državnega aparata. Kritizirana ideologija to oporeka, toda priznava, da državna imovina ni niti indirektno družbena imovina. V tem primeru imovina ni razlašena, temveč je vladajoča, tako da gre za kapitalistično družbo, ne pa za socialistično, in to bi potrdilo našo tezo. Zastopniki ideologije, ki jo kritiziramo, to seveda oporekajo hkrati s tezo, da je državna imovina indirektno imovina neke družbene skupine.

Iz tega je tedaj videz, da imovina ni nikogaršnja. NIKOGARŠNJA IMOVINA!

V neki družbi je vladajoč razred tisti razred, ki je lastnik sredstev proizvodnje. Tega ne oporekajo niti teoretični ideologi, ki jo kritiziramo. Ker proletarijat ni lastnik sredstev proizvodnje, ne more biti niti vladajoči razred. Vladajoči razred je v deželah, ki se deklarirajo kot socialistične, državni aparat, ki je, zahvaljujoč ekonomskemu in političnemu monopolu, zrasel v poseben etatističen razred.

K temu našemu zaključku se lahko vsili pripomba, da je državni aparat sestavljen, iz svobodno izbranih predstavnikov proletariata. Zaradi slednjega argumenta menimo, da ni potrebno izgubljati časa z dokazovanjem negacije teze, da je državni aparat sestavljen iz svobod-

no izbranih predstavnikov proletariata. Tudi ideologi etatizma negirajo možnost da toda v naštetih državah »nekdo« eksploatacijski proletarijat eksploatiral samega sebe, tira proletarijat. Ta »nekdo«, smo že dokazali, je vladajoči etatistični razred (državni aparat).

Uspelo nam je dokazati, da v deželah, ki se deklarirajo za socialistične, proletarijat NI VLADAJOČ RAZRED, VICE VERSA. To, kar nam ideologi vladajočega razreda teh dežel podtikajo za »revolucionarnost«, je torej ideološka mistifikacija revolucije.

Morali bi biti antikomunistični zanesenjaki, da bi negirali vsako revolucionarnost v absolutnem smislu, v zgodovinski dimenziji pomena tega pojma — v deželah, ki se deklarirajo za socialistične, je na žalost ne moremo najti.

KDO JE K KOMU OD TUJEN?

TEMELJNA NACELA

I. Skupnost študentov ljubljanskih visokošolskih zavodov (SS) je skupnost vseh študentov (LVZ), organizirana zaradi uresničevanja skupnih interesov;

II. Aktivnost SS določajo študentje sami, skupine študentov in organi SS (pobudniki);

III. SS je družbeno tako usmerjena in v tej usmeritvi toliko aktivna, kakor hočejo in morejo uveljaviti študentje sami;

IV. SS kot del samoupravnega sistema deluje na visokošolskih zavodih in v študentskih domovih;

V. SS deluje po določenih pravilih, kar omogoča demokratičnost in učinkovitost delovanja;

VI. V SS lahko vsak pobudnik prosto uveljavlja svoje zamisli in predloge, če pri tem ne krši pozitivnih predpisov SFRJ.

Uvodni članek 11. številke Tribune me je rahlo požečkal, to je bil gotovo tudi njegov namen (namreč žgečkanje). Študentska skupnost odtujena študentom? Rezimé: jasno! Marko Koren (ekonomija) pravi: »Saj je organizacija zaradi NAS STUDENTOV, nismo zaradi nje na svetu mi!« Osebnost ne želim in ne znam znanstveno razložiti fenomena organizacija — posameznik in obratno, menim pa, da moje mnenje o naši študentski skupnosti lahko pomaga razjasniti zmotne pojme Marka Korena in morda tudi drugih »osamljenih« študentov. Seveda pa čisto dobromamerno in nevsiljivo.

Bistveno se mi zdá, da razčistimo s pojmom študentska organizacija (skupnost) in kaj se skriva za tem zvencim imenom. I. Volarič (arheologija) pravi: »Nič ne koristi, nič ne dela: oziroma — njeno delo se nikjer ne pozna. Ne bi je pogrešal.« Podobna mnenja v splošnem prevladujejo. T. Kralj (primerjalna književnost): »Od študentske organizacije pričakujem isto kot vsak drug študent.« No, vi drugi študentje, kaj pa pričakujete od »nje«? Kdo pa je tista »ona«? Verujete v čudeže? Ste ljubitelj grške dramatike in priljubljenega »deus ex machina«? Da? Res? Potem kar čakajte, nihče ne ve... Morda se vam bo »ona« prikazala.

Zdi se mi, da ste študentska organizacija vi (jaz tudi): Koren, Volarič, Kralj in vseh 12.000 oseb s statusom študenta ljubljanske univerze. Na vprašanja Tribune ste odgovarjali z zahtevami, no, vsaj z željami. Koliko pa vas ta študentska organizacija »briga«, koliko ji VI dajete oziroma ste ji pripravljene dati, tega ne poveste. Prijetno je zahtevati od »nje«, naj reši probleme stanovanj, štipendij, statusa, zdravstvenega zavarovanja, nosečnic, statutov, kulture, itd. (probleme spolnosti na srečo rešuje Tri-

buna). Vendar, kdo je tista »ona«? Splošno mnenje: to je skupina stremuhov, ki skrbijo le za lastne »zanimive privilegije« (kot pravi Z. Zavašnik, ekonomija), nadeja si je zveneče ime Studentska organizacija (skupnost), vseh 12.000 študentov pa vleče za nos. »Ona« je v ilegali, praktično jo je nemogoče odkriti, posebno, če kdo tega noče (morda podzavestno?).

Moje mnenje (oziroma opis znanega): Vsaka fakulteta ima svoj STUDENTSKI SVET. Sestavljajo ga SVETI LETNIKOV posameznih fakultet. Npr.: na ekonomski fakulteti se v vsakem letniku voli 7 članov SVETA LETNIKA; ti so formalno zadovoljeni (običajno tudi le formalno izvoljeni in formalno aktivni) za probleme letnika. Problemi so odvisni od konkretne situacije. Kdo je izvoljen in SVET LETNIKA, odločaš tudi ti, člani SVETA LETNIKA so avtomatsko člani STUDENTSKEGA SVETA fakultete (navadno je 20–30 formalnih članov STUDENTSKEGA SVETA). STUDENTSKI SVET lahko odkriva, kritizira, predlaga, rešuje vse probleme na fakulteti — od skript do slabih profesorjev. Lahko tudi spi. Pojavi se, žal, faktor, ki je odločilen: študent. Niso vsi člani STUDENTSKEGA SVETA pripravljani delati, redki so pripravljani nekaj malega delati. Zadostuje jim častni naslov: »Član STUDENTSKEGA SVETA, najvišjega studentskega organa fakultete X«.

Vi, neizvoljeni študentje, očitno od članov STUDENTSKEGA SVETA ničesar ne zahtevate, saj ne poznate svoje fakultetne studentske organizacije (Meslinič, kemija), kaj šele univerzitetne studentske (študijske) organizacije. Kažete se tako neobogljene, nemočne ali nesposobne, da vam preostane le še napad kot najboljša obramba: »Organizacije ni treba, saj mi konkretno ničesar ne prinese na krožniku.«

Zelim vam le povedati, da imate na »faksu« svoj STUDENTSKI SVET. Če nihče ničesar ne dela, potem VI ničesar ne delate!

Preostane še UNIVERZITETNA STUDENTSKA SKUPNOST (ta bi pa resnično morala nekaj storiti; kaj, tega ne vem, pač nekaj!). Predstavnik UNIVERZITETNE STUDENTSKA SKUPNOSTI pa je IZVRŠNI ODBOR STUDENTSKA SKUPNOSTI (IO SS). Formalno ga sestavlja 15 članov. Po kakšnih vezah pa so prišli tja gor? Predvsem: delali so v STUDENTSKEM SVETU fakultete ali pa so pokazali interes za delo pri reševanju študentskih problemov. V okviru IO SS deluje več komisij (družbeno-politična, univerzitetna, organizacijsko-pravna, socialno-ekonomska...). Če ti nobena komisija ne bo ustrezala, lahko predlagaš novo. Naslov IO SS: Trg revolucije III. prideš lahko vsak dan od 10. do 14. ure. Sodelujem v socialno-ekonomski komisiji (SEK), zato ti priporočam, da si ogledaš Tribuno št. 9 in 10, kjer je podana osnovna problematika SEK in vabilo k sodelovanju. To le v oporo najbolj neobogljanim študentom.

Mimogrede: sodeluj v STUDENTSKEM SVETU, pridni na IO SS, potem pa šele govori o odvečnosti oziroma odtujenosti študentske skupnosti. Formalno samo po sebi umevno je, da imata STUDENTSKI SVET in IO SS ista stike. Dejansko nima IO SS pri STUDENTSKIH SVETIH nobene podpore. Kaj več kot lokalne »kavarniške« kritike študentski SVETI ne zmorejo. Organizacija je odvisna od ljudi, ki v njej delujejo. Če dremliš oziroma se pustiš uspavati, se ne zanimaš za delo organizacije, ne veš, da so njen bistveni faktor ljudje, zato po številu kot kvaleteti, omeji kritične opombe na tisti krog, v katerem živiš oziroma dremliš. Če misliš, da je tistih 15 članov IO SS z dvema republiškima poslanecema (Rus, Remc) ter skupina Mednarodnega odbora enako študentski skupnosti, se motiš in preveč pričakuješ od »nje«.

Ta Studentska skupnost, ki te je samovoljno kooptirala, ima še naslednje formalne in neformalne skupine:

1. AKADEMSKO PLANINSKO DRUŠTVO
2. AKADEMSKA FOLKLORNA SKUPINA FRANCE MAROLT
3. AKADEMSKI PEVSKI ZBOR TONE TOMŠIČ
4. AKADEMSKI PEVSKI ZBOR VINKO VODOPIVEC
5. MEDNARODNI ODBOR
6. MEDNARODNI KLUB
7. PLESNI KLUB
8. RADIO STUDENT
9. SOLT
10. ZVEZA STUDENTSKIH ORGANIZACIJ ZA TELESNO KULTURO
11. TRIBUNA
12. FORUM
13. SINDIKAT STUDENTSKIH DOMOV
14. IZVRŠNI ODBOR
15. SKUPINA IV. blok

Edvard Sušnik

WILLI BURIA N: STRAH KO T INSTRUMENT

T GO SPO DOV ANJ A

Izpit lepo označuje stanje današnje družbe, kajti iracionalnost, aktualizacija strahu in avtoritarno-hierarhična samoumevnost ni nikjer drugje tako jasno razpoznavna.

Izpit ne daje intelektualne kontrole, ampak ima vse značilnosti posvetnega rituala, ki naj bi dal dokaz sposobnosti doraščajočega posameznika — pojem »matura« sam nam to najlepše ponazoruje. Izpitna situacija je zastavljena pač tako, da mora vzbuditi strah kot znamenje nevarnosti.

Mechanic in Festinger sta proučevala stresno situacijo pri izpitu. Starost izpitnih kandidatov kot tudi intenzivnost in pogostost komunikacije z ostalimi izpitnimi kandidati (določena sociometrično) je pozitivno korelirala z ugotovljeno stopnjo stresa. To si lahko razlagamo z dejstvom, da študentom manjkajo zunanji kriteriji za njihovo lastno preceeno. Strah utemeljuje predvsem konkurenčni odnos med študenti samimi. To pomeni, da ostajajo nevroze udeležencev posameznikov sekundarne in da je revrotičen način reagiranja pogojen že s samo izpitno situacijo. S približevanjem izpitnega roka se stopnjuje psihosomatske motnje neugodja, pojavlja se spreminjanje razpoloženja, vse do bega v bolezen. Značilna je tudi »let-down« reakcija po izpitu, ko se lahko sprostiti reakcije poglobljene nagonse energije.

Mechanic in Festinger sta nujno prišla do zaključka »da stresna situacija postaja del socio-kulturne sistema in enaki meri kot postaja situativna struktura iracionalna in neprimerna in da iracionalno-defenzivni, postati reagiranja »posameznika utegnejo postati reagiranja v sadežnosti«.

Adekvatna reakcija na izpitno situacijo je strah. Izpit kot merilni instrument ne more podati dokaza usposobljenosti, kajti spriči njegove s strahom aktualizirane oblike ni omogočena presoja intelektualnih sposobnosti. Če kdo prikazuje »normalnost« strahu pred izpitom, počenja to z namenom da bi zakril pravo značilnost izpita: strah naj bi bil legitimno sredstvo gospodovanja in s tem naj bi bili prikrita nezrelo-nevrotična stanja posameznikov in institucij. Izpitna situacija privede pri osebnostih s šibkim jazom do regresij na infantilno razreševanje problemov. Zaradi aktualne nevarnosti (izpit) prihajajo na dan podzavestni konflikti. Izpitna situacija ustreza nereseni situaciji otrok-staršev, izpraševalec se izenačuje z avtoriteto staršev. Študij učinkuje kot posebna oblika sublimacije oziroma kompenzacija neizpoljenih potreb ter postaja nadomestek za podzavestne seksualne in agresivne težnje. (V nadaljevanju navajamo nekaj primerov). Pri študiju in pri izpitu se hoče ženska izkazati tako kot moški, ker v svoji spolni vlogi ni dosegla zadovoljitve. Podzavestni zadržki prepevujejo spolno občevanje z docenti ali učitelji, spolno občevanje je možno le v domišljiji. Za nekatera postaja izpit poslednja nadomestna zadovoljitev spolnega nagona in sproščajo se tudi agresije. Strah pred lastno destruktivnostjo izpitni kandidat projicira na izpraševalca, kar prinaša določeno razbremenitev, toda strah pred izpraševalcem na trenutke dobiva kar patogeno moč. Izpit učinkuje kot kaznovalna instanca za agresivne in seksualne želje, strah lahko kulminira v mazohistični sliki padca na izpitu. Mnogi doživljajo zaključni izpit kot ločitev od poželenja deležnega objekta in podzavestno odlašajo s koncem visokošolskega študija, da ne bi prezgodaj priklicali ločitve. Strah pred samostojnostjo, ponotranjen v terorističnih učnih procesih postaja razlog za neuspešnost, kajti nadaljna, infantilna odvisnost mora biti zagotovljena, zavarovana.

Tudi izpraševalci so podvrženi enakemu nevrotičarajočemu učinkovanju izpitne situacije; dodatno jih obremenjuje tudi dejstvo, da so kot izpitni kandidati tudi sami nekoč bili izpostavljeni tej stresni situaciji. Toda izpraševalci opravijo s svojim strahom na drugačen način, saj imajo predvsem izbiro med mazohističnim in sadističnim obnašanjem. Večinoma prikrivajo svojo negotovost za vlogo avtoritete in stvarno prisilo izpitnih vprašanj.

Ugotovimo lahko, da intenzivnost potlačitve korelira z »razvijanjem pritislova med različnimi odnosi in med ukinjanjem iracionalnega gospodovanja, ki ga omogoča znanost.«¹⁾

Izpit predstavlja v naši hierarhični družbi sekundarni instrument socializacije, pri katerem je moč družbene moč neposredno izvajati. Zato bi morala privilegij avtoritarnega izpita zamenjati kontinuirana znanstvena dejavnost, pri kateri bi avtoritarnega izpraševalca nadomestila samokontrola celotnega kolektiva. Kooperativno delo vseh sodelovalcev visokošolskega študija pri raziskovalnem projektu bo ukinilo ločitev med znanostjo in njeno presojo.

Struktura sedanje družbe, katere zgradbo odraža tudi univerza, privede pri večini študentov do masivnih reakcij podreditve. Rešitev teh psihopatskih napetostnih polj bi lahko prinesla le reforma visokega šolstva, kot del fundamentalne demokratizacije družbe ki posega tudi na področje vzgoje in izobrazbe.

Mednarodno socialistično študentsko gibanje je razkrinkalo avtoritarne oblike in vsebine študija kot instrumente manipulacije, kajti gospodovanje se je utrdilo v psihi posameznikov. S politizacijo naših zahtev spoznali nujnost temeljite družbene spremembe, naš cilj pa je, gospodovanje človeka nad človekom omejiti na racionalnost in zgodovinsko nujnost.

Protih strahu deluje jaz z različnimi obrambnimi mehanizmi. Po Anni Freud pozna psihoanaliza nove obrambne metode (izpodirvanje, regresija, ustvarjanje reakcije, izolacija, projekcija, introjektivna, obračanje proti lastni osebi, izpreobračanje v nasprotje), prestavljanje nagonsega cilja in sublimacije. Jaz ima na voljo omenjene metode, toda nobena izmed teh tehnik ne more biti izključna. V naši družbi lahko najdemo obrambo in nevrotično obrambo drugo poleg druge.

Nagonska obramba izvira iz strahu nad-jaza, realnega strahu in strahu pred močjo nagona. V našem kontekstu sta pomembna zlasti nad-jaz strah in realni strah. Nagonska obramba poteka pod pritiskom nad-jaza strahu, kajti družbene norme zahtevajo spolno odpovedovanje in omejevanje agresivnosti. Zdrav pa je to nezdravljivo z duševnim zdravljenjem, se to potlačene nagonse izpovedi, (predvsem spolne) sprevržejo v kontrolirano agresivnost.

Nad-jaz, ki si je z identifikacijo privzel podobo staršev, si bo zaradi gospodujoče ideologije prisiljen ustvariti irealno sliko. Otrokov agresivni si ne morejo dati duška in se zato obračajo navznoter, kjer nad-jazu dajejo barbarške poteze.

Nagonska obramba iz realnega strahu pri infantilnih nevrozah nastaja pod pritiskom okolja. Instanca staršev prečuje zadovoljevanje otroških želja. »Strah pred kastracijo učinkuje pri majhnem otroku tako kot strah pred vestjo pri odraslem nevrotiku.«²⁾ Vzrok za nagonsko obrambo v najširšem smislu ustrežajo načelu realnosti, kot izrazu socio-ekonomskega razvoja. Prilagojevanje temu načelu funkcije se lahko izogne le sekundarnemu odporu. Prava geneza tega odpora je pozno kapitalistična družbena ureditve kot obdobje zgodovinskega razvoja.

GOSPODOVANJE IN POKORSCINA

Po Mitscherlichu razlikujemo med nagonsko in priučeno pokorščino. V obojkot vodeni procesi ne poglobljajo otroka navzven. Tedaj ni več potrebno, da bi se starši zavzemali za prepovedi ali družbene zahteve. Družbene zahteve so se ponotranjile in služijo kot korektiv za zadovoljevanje otrokovih potreb.

Zelo usodni so lahko konflikti med jazom in nad-jazom, če imamo opravka s terorističnim nad-jazom, kajti tedaj je individualno vezan na toge odločitve, ki povzročajo ovire v mišljenju ter onemogočajo racionalno postopanje. Odločitve pogosto ustajajo sistemi norm, ki odražajo priznanje vsega tistega, kar ne ustrezajo socialni konformnosti. To pomeni: rezultati priučene in zavestne pokorščine omejujejo v mišljenju in ustvarjanje predhodkov.

Vzgojna strategija poznega kapitalizma vsebuje stvarna spoznanja in prilagojevanje, dodatno pa daje pečat kolektivnih prepovedi vsem problemom, ki se pojavljajo izven predpisane »kizobrazbe«. Te stroge sheme plačila in kazni še pri majhnih odmikih od običajne konformnosti vodijo do patogenih reakcij in h konstantni negotovosti. Avtoritarna vzgoja v interesu privilegiranih prikriva doraščajočega posameznika na potirano dejanske danosti, ki ba je ne potrebuje nikakršne spremembe in jo je treba le »izgraditi«. Pokorščina je v svojih mnogoterih socialno patoloških pojavih podlaga podlaga gospodovanja. »Gospodovanje je nekaj drugega kot racionalno izvrševanje oblasti, ker se omejuje na administracijo funkcij in ustanov.«³⁾ V nasprotju s tem pa gospodovanje izvaja določena skupina z namenom, da bi se obdržala v privilegiranim položaju ter še stopnjevala svojo moč.⁴⁾ Tehnično-znanstveni in duhovni napredek postajata transkca produkta, ki le podpirata ovekovečenje negotovosti in omejevanja. Sposobnost, mišljenje uporabljati kot instrument orientacijskega aparata, so daljnosežno odpravili in nadomestili s sistemom kondicioniranih potreb, ki ohranjujejo pri življenju iracionalne in izkoroščevalske produktivne odnose. Kritična racionalnost ogroža torej bodočnost družbe same; notranje in zunanje prisile podreditve lahko odpravi le sinteza poglobljene v občutke drugih in racionalna uveljavitev. Šele takrat ko se bomo naučili strpnosti do določene mere negotovosti, ko se bomo naučili aktualizirati protislova in razreševati nujne konflikte, bomo lahko zrevolucionirali to »demokracijo«, ki je pokopališče svobode.

¹⁾ K. Dörner: Visokošolska psihiatrija, stran 44–47 Stuttgart 1967

²⁾ M. I. Møller: Izpit in strah. Die Zeit št. 25/1968 Hamburg

³⁾ in ⁴⁾ Ibidem ⁵⁾ Proti tovarni podložitvi, stran 23

Bacia/Geulen stran 179 Koin 1967 ⁶⁾ Ibidem, Iz Neue Alternative prevedel Illich Bojan

⁷⁾ A. Freud: Ego in obrambni mehanizmi, stran 44 München 1967

⁸⁾ glej zgoraj, stran 40

⁹⁾ H. Marcuse: Struktura nagona in družba, stran 41 Frankfurt 1967

¹⁰⁾ glej zgoraj, stran 41

saw mill gulch road

Mali v Saw Mill Gulch Road je šele petnajst let. Mali v Saw Mill Gulch Road je šele petnajst let. Kar sem odšel kot da je delček mene v njej zaklet. Spomin živi... Sva sva domov, vozila skozi nizko drevje mesec in noč. Sva sva domov, vozila skozi nizko drevje mesec in noč. Z umrlimi besedami ločitve v grlu. Stvari neizrečene — hitro proč... Skrivna se zmuzne skozi zadnje okno, jaz čakam jo v Saw Mill Gulch Road. Skrivna se zmuzne skozi zadnje okno, jaz čakam jo v Saw Mill Gulch Road. Ni mogla videti da grem, da samo jo pustim... In nekaj kartic za samoto; in bežnih misli, da jih vržeš proč. In nekaj kartic za samoto; in bežnih misli, da jih vržeš proč. Cel kup stvari v spomin na njene sanje o prihodnjih dneh.

spremenil se bo za kon

Morajo priti dnevi in zakon vreden ljudi. Morajo priti dnevi in zakon vreden ljudi. A dokler je zakon tak, moraš ostati budnih oči. Prav imaš in oni se motijo je že navada reči. Prav imaš in oni se motijo je že navada reči; a če ne vidiš obeh strani se hitro znajdeš v ječi. Kričiš na policaja a opravlja le svoje delo. Kričiš na policaja a opravlja le svoje delo. Poskusi in vzemi si čas kaj več od kod se je kri in nasilje vzelo. Lenny Bruce je skušal marsikaj reči preden je umrl — Lenny Bruce je skušal marsikaj reči preden je umrl — ne mečite kamenja v policaje ne pustite zavozlano zakona zvito vrv. Vsak trenutek ki ga živis te obdolži zločina. Vsak trenutek ki ga živis te obdolži zločina. Spremenil se bo zakon nekega dne, a počasi teče časa sivina.

misli o roxanni

Pokličem številko če ni prišla a ona je tako redko doma. Zda hodi z drugim in jo le redko vidim. Z Roxanno bova vedno prijatelja in tako hranim njeno ljubezen. Lepa je kakor sneg: greva ven in ji kupim oblek. Rad bi da bi šla k meni nocoj a kaj ko spet ne more biti z menoj. Z Roxanno bova vedno prijatelja in tako hranim njeno ljubezen. Med njo se jo rahlo dotaknem: ves sem v njene besede zamaknjen. Tako sem od nje prevzet, da jo bom jutri čakal spet. Z Roxanno bova vedno prijatelja in tako hranim njeno ljubezen

boril se bom zate, j. b.

Boril se bom zate, J. B. Odšel si s toliko solzami. Boril se bom zate, J. B. Odšel si s toliko solzami. Zda utrujen počivaš v Božji deželi onstran oblakov daleč nad nami. Tvoj konec je zame žgoč in to moram reči. Tvoj konec je zame žgoč in to moram reči. Dati ljudem tvoj blues — naj z njim preiščijo dan in noč. Rodil si se v Mississippiju kjer zdaj počiva tvoje telo, a boril se bom zate, J. B. Zelim da tvoj blues povsod nekoč pojo. prevedel M. Dekleva

JOHN MAYALL
THE TURNING POINT

POP- EVKE

henry michauld: m amilo kot kritika li nearnega časa

Te komentarje sem našel in objavil, preden je uživanje mamila mladino postalo masovno. To, kar je bilo sicer misterij in ritual, je postalo zdaj vsakdanost, o kateri se diskutira v tisku, na radiu, televiziji. O mamilih govori vsi, le malo jih poslušata, ki imajo v resnici kaj vedeti: znanstvenike in pesnike. Ni potreba biti sociolog, da bi uvideli, kako je uživanje mamila samo rezultat sprememb, ki jih je spela industrijska družba po drugi vojni. Zame je tudi najbolj razmahnilo v ZDA, kjer so bile spremembe največje. Brezsmiselno je tudi, da ima mamilo kritičen in subverziven karakter. Mladina ni prenehala verovati v samiki način življenja, ker se je vdala uživanju mamila, marveč uživa mamila, ker je prešla vanj verovati in tipajoče išče drugega. Tožaj mladine je razumljiv le v splošnem besistu revolva proti družbi izoblija in njemoralnih ter političnih načel.

MISERABLE MIRACLE (18)

Ko se primerja uživanje mamila in alkohola, je jasno, da je alkoholizirane družbenih pravil, ki so vsi tolerirani v resnici potrjuje ta pravila. Alkoholizirane prostitucija sta podobna: niti alkoholik niti prostitutka in njen klient ne oporekata vrednosti pravil, ki jih kršita. Delata torej presta proti ustaljenemu redu, a ga ne kritizirata. Masovna narkomanija pa, nasprotno, postane negacija družbenih vrednosti in poskušajo kakor utopičnega pobeza iz družbe. Zda jako razumeti, čemu je obsodba mamila tamnega. Oblasti ne postopa z uživalci mamila s prekršitelji, temveč kot z odpadniki. Če na to, da se to spreminja v borbo proti svni okužbi, proti določenemu načinu miselnosti. Oblasti ne preganjajo zločin, ampak krivost. Ponavljajo se položaji prejšnjih stoletij: obpavce in norce niso imeli za bolnike, temveč za teletence zla.

Alkoholizem je bil v zgodovinskih sodobnih zgodovinskih socialni prohi v času industrijske revolucije v Evropi in ZDA po prvi svetovni vojni. Dickens ima sta nam zapustila grozljive opise življenja delavskega razreda v velikih mestih. Pa iz vaškega nereda življenja na mestni jeval, poleg drugih strašnih posledic, tudi prave tradicionalnih vezi, prekinitve komarje. V obeh slučajih, evropskem in severnoamerškem, je alkoholizem predstavljal dan poskus zamenjave starih družbenih ovoj z novo obliko komunikacije. Morda bi pretirano reči, da je alkoholizem iskanje slega jezika, povsem umereno pa je imenoma nadomestitev, za izgubljeno besedo. Tuba mamila, na sprotno, ne implicira pjevanje jezika, temveč moika. Pijanstvo trava s komunikacijo. Mamilo jo ukinja.

LINFINI TURBULENT

Na tej osnovi je mogoče praviti sklep, da je nagajenje k uživanju mamila sodoben simptom smeri usmernosti? Eno in drugo. Tradicionalni pas so zubili svoj smisel. Spremenili so se v oznake. V svetu, ki mu vladajo sva komunikacije, ljudje nimajo kaj reči ali slišati. Ko so stvari že izgubile smisel, ga potem ne iskati v molku? Popularni budizem in drugih religij ter doktrin praktičnih težnjah.

Bilo bi zgrešeno misliti, da budizem išče besedo, tujo našim jezikom. Delamo prav nasprotno, v njih se potrditev. Zahod je pred odkritjem repodobnih onim, ki jih je Vzhod odkril prema tisoletje ma in pol; to stanje nasleda poznanja vzhodnih doktrin, temveč zgodovine. No bene resnice se ne moremo učiti. Vsak mora do nje priti sam. Lani bilo potegniti paralelo med deli tih mislecev — Wittgensteina, Heideggerja in Straussa — in budizmom. Tudi oni pritožijo zaključka, da vsaka beseda razpada. Lahko bi navedel še mnoge. Vendar kateri pesnik neposredne preteklosti, medhodnik, učitelj in sodobnik, potem kot Mallarme. Njegova poezija je težnja neuresničljiva) otelesiti odsotnost, svati praznino, izpovedati tišino. Modernost je rušenje pomenov, ali, boljše, komunikacije, vendar istočasno tudi istruganja smisla, ki bo morda na koncu od da je nesmisel enak smislu.

PAIX DANS LES BRISEMENTS (1959)

V kontekstu splošnih sprememb je laže oceniti uživanje mamila, ki postaja z vsakim dnem masovnejše. Kot alkoholizem je tudi ono upor. Kot alkoholizem je tudi ono upor, ki sam sebe uničuje; mamila lahko v nas izzovejo rajske ali pekne vizije, ne morejo pa nam dati tišino niti modrost. Tako je končni smisel uživanja mamila v sodobnem svetu jasnejši. Je kritika linearnega časa in hrepenenja za drugim časom ali slutnja njegovega prihoda. Po »Vidikih«, m. d.

vprašanje uživanja mamila je zelo resna in pomembna stvar ki se ne tiče samo pešice ljudi ki naj bi bili za to poklicani ampak zadeva naravnost v center interesov vseh delovnih ljudi in ostalih državljanov jugoslavije ki naj bi ne bili poklicani za taka vprašanja pa so in zato jim tega ne bi smeli in ne smemo kratiti ker je znano da so nekatera mamila kot je marijuana manj nevarna kot recimo nekatere oblike alkohola in bi pri prepovedi uživanja mamila iz čisto zdravstvenih in medicinskih razlogov zadeli ob interese tistih nekaj deset tisočev jugoslovanskih alkoholikov ki se vsak dan nacejajo z raznimi umetnimi alkoholi ki jih na žalost v naših trgovinah dobite več kot naravnih kar je že spet stvar trgovske poštenosti ki se pa nas tukaj ne tiče ker če smo natančni bi morali začeti s prohibicijo pri najnevarnejših strupih in iti po tem vrstnem redu do najmanj nevarnih kar pa nikakor ni alkohol katerega tako ponosno v ogromnih količinah uživamo vsak dan ampak bi morali najmanj nevarnega iskati kje drugje če ga sploh lahko kje najdemo

vprašanje je ali bi s prepovedjo uživanja mamila avtomatično zmanjšali kriminalni proti kateremu se borijo nasprotniki mamila ker bi po prepovedi postal še dražji in prepovedane stvari vlečejo tako da bo veliko ljudi ki bi radi in bi se morali zatekati h kriminalu da bi prišli do denarja in do mamila poskusili s to vrsto zabave ostalo kmalu brez finančnih sredstev za mamila tako bi pa s prohibicijo avtomatično povečali kriminalni drugo vprašanje pa je če bi se mamila legalizirala in bi jih potem prosto uvažali bi recimo našli stali tisočkrat manj kot je njegova sedanja cena ker v nepalu stane kilogram en dolar če pa vračunamo prevoz in trgovske zasluzke pa bi recimo stal petdeset novih dinarjev s tem bi pa avtomatično zmanjšali kriminal ki ga povzročajo mamila ker bi do njih lahko prišel še tako slabo plačan delavec

da pustimo pri miru trgovce in nepoštenost ki nas je malce zanesla kar se pa ne smemo čuditi v naši nepošteni družbi ko si hoče vsak prilastiti čimveč pa če je njegovo ali ni in pri tem pridemo tudi do takih vprašanj ko nas zanese nehoti v stvar ki je sploh nismo imeli namena obravnavati

pa smo jo in se povrnimo na področje kjer smo začeli to pa je če se ne motim uživanje mamila in sploh vse kar je v zvezi z mamili v tem delu cikla bi rad povedal da je tudi sharon tate bila pod vplivom mamila in ne samo zločinski hippiji ali kdor so že bili ljudje ki so jo umorili razlika med njo in morilci pa je samo ta da je bila ona lepica in svetovno znana igralka medtem ko so bili oni navadni morilci in brezdomci ali pa taka kot je med pijancem in njegovim morilcem ki mu pa tudi lahko rečemo pijanec

koliko groznih reči smo že slišali o mamilih in koliko jih še bomo čeprav nič takega ne vemo o njih nič takega za kar bi lahko reči da smo sami krivi da je tako kot recimo lahko rečemo za alkohol in ostale dobrote a o mamilih ne vemo nobenega konkretnega primera in nihče nas še ni poučil kako se jih branimo in kaj bi naredili z njimi če jih dobimo v roke ali jih naj vržemo proč ali pa naj jih raje uporabimo sicer beremo in slišimo veliko groznih stvari ki pa so samo izmišljene ali pa so prišle od daleč in nima nikakršnega smisla jih tukaj ponavljati ko pa

ne vemo ali je res ali ni in bi bolje naredili ko bi te stvari pustili pri miru kar pa je spet težko spričo tolike poplave tiskane in govorne besede o mamilih kar kaže na veliko vlogo tiska radia televizije in starih bab v našem življenju in tudi v drugih življenjih ki pa niso tako prepričani kot si na prvi vtis mislimo kar pa nas neskončno zavaja in dela veliko škoda vsemu tako nam kot drugim in mamilom in alkoholu

matjaž hanžek rojen trinajstega avgusta devetnajststo devetindesetega prisegam da nisem prišel na svet pod vplivom mamila kar se pa lahko pozanimam v tukajšnji bolnišnici namreč kjer sem bil rojen to je v slovenj gradu

ivo svetina ml. in b arbara l. smrdelo j e tiste dni po dreku je smrdelo tiste dn i ko sem spal z zgo dovino

bilo je govorno leto

Junija ajutra je prišel mišek figa da tisti saj se ga še spominjate dal sem mu nekaj za med zobe in za pod jezik ko je pojedel jogurt v jajčkom sem mu obrisal usta in noske in ritko po kravje se je zamislil in prišel pripravovati

bilo je govorno leto

konji so prebujali orkivali po vogalih ženske so se gonile kot obsedene psi so pri tleh vlačili težke gobce matere so rodile žabe bilo je govorno leto sesena vrhastih mušic

M. P. se je rodil na pasji ravani rasel je v pravo pijano kolno v gostilniško sobo s ptom in kozarci namesto razglednice blede njegovi spomini sami predgovori albumi debeli roparji kosmati mizarji veseli obliki vedekvalke z razposajenimi piacentami šega je bila tiste čase da so ob sobotah klali dojenke po sviatkih pesmesneči ljudje plapolajo na vrhovih

bil je mlad fant, mlad kamen v nebu, v trebuhu mesarice je eksplodiral mina. I. o barbara, nekega opoldneva, se bo pričelo, poleg sebe bom našel živa čreva, blatna črba, v stranišči skokji, sobje v skodlani hrani, oči v goliarcu, vamp crkneje gate, obupljen penis, kozav, rakasta semena, diake žica, z rasprto glavjo, bebav bom potan, iztrebljal skozi usta, roke zaigana živina, kolena polna vode, medenica trhel panj s škratejnimi, močan pok, prikotalila se bo karmila kri, bela žri, devetdeset levkocitov, konec se bo sprehtal skozi usarne tunje pljuč.

nekega jutra ko bo oče vsajal te bom poklical

BARBARA² nekega jutra se bo pričela

MOJA LEPA SMRT³

v jutru carskega reza se je dvignil le anapurne skozi razstreljen jezik v tople roke tih so igrali skalpelt njegovemu prihodu s trizobom se je pognal skozi mater v znak z razmudeno gobico v meški glavi s kraljevo zakladnico v zadnjici¹¹ s kobliarno v arcu s tičnico v trebuhni volitli s alatom nad levim¹² jajcem zašiglaš poslednjega tabornika svojega črevesja jahajo na konu sedim v sedlu glavica mi otežno zvonit v mednočju

zvoni zvoni

ker pri farmeni kotlu

SKUHALI SO GA V GOLAZ bil je prvi abrazijski¹ aparat v Jugoslaviji¹¹ znehčali so ga z valjarjem klasi samo klasi da si urečil prebavo stori vendar kaj saj nisi zadržni hamlet¹² saj te napenja ko si z ljubkina dekletom

II. prihajam k tebi, barbara, v znamenju vola, z zlato bulo, kralj rakov, prihajam kastiran, oče najnega sina, kilav kreten, s tonami penicilina¹³ s tovrstnjakom obvez, in base- nom rezervne krvi.

BARBARA RA¹⁴

še enkrat bom šel skozi rdečkasto rabarbaro, pregrizni bom la jesenski kompot, posilni bom to sabelce, da bo prišlo nekaj za mojo bolezen¹⁵

III. živi v likalniku, urinira skozi tročani tok, postiljuje sestro davi mater, kupuje bombe za splošnega očeta nečaka je utopil med zlatimi ribicami¹⁶

Šel je na šmarno¹⁷ goro, in zažgal cerkev na klopi je pribil babe v molitvi jih je z žolaji pokal je pol obline razkopaj grubarjev¹⁸ prekop da so hromci prezgodaj vstopili med okostnjake vsakomur je udomačili gliste napihnil je silerno pošteno ženo na kotaikališče je vrzel napalim¹⁹ kugo je vihotalpil v vrtec

IV. in... postal bom ljubimec reklamnih agentov smrti, porodničnem bom pokradel inkubatorje²⁰ solitno kladivo²¹ bom spuškal v tranzizijske²² aparate, bom sin hudiča in človeške ribice, permanentni klavec kristusov²³ odklovanec, malikovalce starih kurb, talisman zakrjenih vlomilcev, svetinja na oltarju spekulativov, prvi lastnik tretjega spola, dvočivka med nogami pesnikov, vsaka jutro, ob petih bom izločil milost, krsta ekshibicionistov²⁴ perilo buzerantov.

Še in še bom postalaj v svoji zlobi, popil bom vse kanalizacijo vletem.

NATO ME BO PONOVRNO²⁵ PRIJELO

spilali se bom pod palme skozi mostak na plane z eno samo vžigalco bom podkuril sedem rimskih gričev sedem ljubeni gospo stonove²⁶ vse naokrog en sem ljubi ringaraja s kladivom bom tolkel po potokih sperme²⁷ streljali bodo v napete prebujane mamice ljudi boš odpiral konzerve zgodovina in se gostil z drobovino

o barbara ti še ne veš kaj vse bom storil ti še ne veš kaj vse

počel bom atomsko gobo²⁸ in šel na vodno stranišče

WC

čakal bom na starčka s palico in teškim plaščem na študena z oljuno²⁹ na malčka z medvedkom in mamiko na uradnika z akti³⁰ na homota iz knjižnice na sportnika z borščem na sprovoznika s sandali na cestarja z lesenimi čevljem na lekarnarja z damskimi vložki³¹ na knjigararja s prešernovimi³² pesnjami

čakal bom, in se posvetil čakanju, napejalo me bo od silne groze razodejta po ivam³³ in po stenah bom risal formule vodika³⁴ težke vode³⁵ protovov³⁶

v toaletni papir bom zavijal iztrebke dedek mraz govorega leta sem zvezdica zasnepka gobice sneguljica kužnosti freska kolere zgodovina perversnosti ojdni³⁷ zlobe tank sifilisa³⁸ metalce sovražstva bombnik klanja ZIV KAMEN NA NEBU mlad in mehak

V. o barbara, ne gre mi v glavo, kako sem te mogel po pasji³⁹ barbara, moja barbara, barbara moja, baraba, moje ljubica, moja žena, mati najmljhi otrok, umita koža ljubeni moja moja posteljina, moja luna, moja domovina, morje mojli rib, topla greda moje berte, paradisiški sanj, močnani okusa, omara toplote, stol nežnosti, zakladnica moje močnosti, dožela mojega imperializma⁴⁰

barbara ra ra barbara

zasekal sem v gobavca nebo se je sleklo varne prižgal sem cigareto zvezdnih molčanov⁴¹ ohaJam na dopust

lešiva v postelji, v rokah držim levo nogo, s jesnikom tščen papirko⁴² še enindvajset let treniran pljuška, pridno pridelu- ken slino in gojiti vneseno maslo, dišnji si varne

postanček moj prišel si v govorno leto cerebrospinalni metuljek⁴³ osilek moj

matjaž hanžek: pe smi iz knjige člank i in razprave

»Ne vem, kje sva,« reče Antonio Peduto, glodajoč kosti in dež. »Ko jem, zgubim vsako orientacijo in upanje. Čudovit kraj, Francois.«

»Mislim, da se kraj imenuje Montparnasse,« reče Francois Villon in se nagne nad Antonia, ki je gorel. »Na kraju, kjer leživa pa tudi tam, kjer bova jutri, je bila velika klavnica. Na vse strani je curljala kri, se raztezale žile in se kotalile lobanje.«

»Spet vidiš samo meso?«
»Samo meso, vino in punce,« reče Francois Villon.

»Dandanašnji je več pedrov kot deklet,« mu reče Antonio. »Lahko si mislim, koliko mesa je bilo v tvojem času, čeprav ni imelo nobene cene.«

»Vsi so klali in vsi kradli,« reče Francois Villon. »Meso je bilo povsod. Celó tam, kjer sva bila včeraj, je bila prostrana klavnica. Po Seinni so plavala čreva, kože in lobanje. Seinnó smo takrat bredli. Seinna je bila večja. Bila je prava reka.«

Francois Villon je imel na glavi gusarski klobuk, ki je pred dežjem in slabotno svetlobo ščitil njegov droben in bolehen obraz z redkimi brčicami in še bolj revno brado. Njegovo dolgo in suho telo je drgetalo pod pelerino. Prestrašeno je gledal okoli sebe

»Popolnoma sam sem, Francois,« reče Peduto z nazaj vrženo glavo in mokro brado. »Če bi ne bilo tebe, ki si dober in se vedno smeješ in mi pripoveduješ o mesu in klavnicah, o požarih in dekletih, bi skrajšal to muko, imenovano življenje.«

»Tudi jaz sem čisto sam,« se je zazdelo Antoniju, da je rekel slabotni človek s polomljenimi zobmi in žarečimi očmi. »Sam in zgubljen v pasji čas. Če bi ne bilo tebe, bi zdavnaj zapustil Pariz.« Francois Villon pospravi še drugo Antonijevo roko s pločnika in jo položi želvi na oklep. »Odsel bi, a če ne bi bilo ... tebe.«

»Torej veš, kaj pomeni biti slabo razumljen in zapuščeni?«

»To je tudi vse, kar vem,« reče Villon in omeni meso. »To je moja usoda. Nešteto krat so me obešali. Vselej sem se smejal. Tako sem se branil in ubranil. Obešajo me stoletja. Drugega kot obešati tudi ne znajo.«

»Francois, kako se pišejo pesmi?« hoče Peduto s tal.

»V mraku, v glavnem pred zločinom ali potem, ko roke še drhtijo. Pesmi se pišejo po pesku. Po vodi. Po koži, po človeški koži, se razume. Poezija mora biti krvava in popolnoma smešna. Pesmi rojeva mizerija, strast in nož. Ha-ha-ha. Ta o svinjah je dobra, čeprav niti enkrat nisi ničesar dodal. Najbolj všeč mi je tisto o Ciganki in njenih rumenkastih hlačkah. Zdi se mi, Antonio, da sem tudi jaz od te veseljaške in prekleto ciganske rase.«

»Tudi jaz sem Cigan,« je šepetal Peduto in pustil, da so mu očesne votline zalivale solze in dežne kaplje. »Ti si vsaj črn, jaz pa sem rusi Cigan, kar je še huje. Francois, mi vsi smo Cigani, zato tudi je vse okoli nas tako cigansko. Villon, nekoč sem znal skoraj vse tvoje pesmi, vse tvoje ciganske žalostinke. Jokal sem, ko sem jih bral bedakom, ki niso mogli razumeti, kaj si hotel. Govoril sem jim, da nisi hotel ničesar, da si le pel.«

»Vselej sem imel rad meso, jaz pravi Cigan,« reče Francois Villon izpod svojega klobuka. »Samo kral sem, pel, se smejal in bežal. Prisegam ti, rusi, da s pesmimi nisem hotel ničesar sporočiti. Nikomur, nič! Sicer pa, če sem res napisal, kar mi pripisujejo, sem sčasoma in takole živeč vse pozabil.«

»Nešteto krat sem spregovoril tvoje besede, veliki Cigan: Freres humains qui apres nous vivez, N'avez les coeurs

Miodraga Bulatovića poznamo vsi, zato ga kaj več ne bi predstavljali v uredniškem uvodu. Tekst, ki ga objavljamo, je droben delec Miodragovega še neobjavljenega romana z naslovom Rat je bio bolji, izbral pa ga je posebej za Vas, drago bralstvo, in za naš list splendidni avtor sam. Pri branju pa bomo uživali tudi ob izvrstnem, avtentičnem prevodu, ki še malo ne jemlje teže originalni pisavi.

MIODR AG BUL ATOVI Ć: MES O FRA NCOIS A VILL ONA

contre nous endurcis,« šepne v dež Antonio. »Vem, črni, da to ni bilo tvoje sporočilo, ampak da je bil prej klic v kaki krčmi ob Seinni.«

»V tem je moja usoda, rusi cigan,«

reče Francois Villon, ter poboža Antonijevo čelo in goste lase. »Marsikaj so zapisali, toda jaz ne nosim odgovornosti za vsak svoj krik.« Varoval ga je pred dežjem, ga božal, kot se božajo otroci, brez upanja, da bodo ozdraveli. »Vsaj kar zadeva pesmi, nisem kriv.«

»Kdo je potlej kriv, Francois?«
»Dež,« reče Villon in se nasmeje.
»Krivo je vreme.«

Pesnik mu je s skrajnim prezirom govoril še o vremenu, o dežju, o vodi sploh. Antonio ga ni več poslušal; skrit pred hladnim vetrom, ki je bril pod Montparnassom, je ponavljal, da ga boljijo kosti, in da želi, da se vsaj onadva ne bi nikoli ločila. V Antonijeve trepalnice se je vpletal sen: Giuseppe Bonaccia se je ljubil s prasio Simone Therèse, eden drugemu sta potem grizljala uhlje; Grubana Malića nista motila dež in veter, vzpenjal se je na L'Arc de Triumphe in na vrhu pritrjeval rdeč globus. Vse avenije, ki jih je Malić mogel videti, so bile polne Ciganov.

»Francois, ko boš šel, me nikar ne zapusti,« je šepetal Antonio, čuteč, kako mu zatekajo oči. »Ne morem več z njimi, prisegam ti, ker že davno niso več moji ljudje. Čudovito si rekel, da si zašel in da ti je žal, da si se vrnil. Kaže, da sem tudi jaz vstopil pri napačnem vходу.«

»Sonca bo in deklet bo,« reče odzgoraj mož, ko mu je dal hladno roko na čelo. »Zdravja bo in vina, krčem in mesa! Cest bo, moj rusi razbojnik, moj Cigan!«

»Pelji me v tvoj čas, brat!«

Antonio je pod rebri in hrbtenico zaslislal zamolkel hrup metroja. Objel ga je smrad, ki je z vrelo paro diral skozi rešetke.

»Pelji me tjakaj, Francois. Tvoja vas se imenuje Montfaucon, vem.« Antonio je v mislih zagledal Seinnó s trsom, grmovjem in grdimi močvirskimi pticami; steza je peljala do preklete ledine z dobro ukopanimi vislicami. »Pelji me tjakaj!«

»Ne moreva z dežja.«

»Obesila ga bova!« reče Antonio. »Potegnila mu bova glavo skoz zanko, malo počakala, nato pa izpodmaknita tisti sod. Nato ga bova pustila, naj se ziblje in plaši vrane, ki jih bo veter navrgel v najin ciganski Montfaucon. Ali bova obesila dež, Francois?«

»Da bi prišla tjakaj, bi morala breste Seinnó. V njihove mostone ne verjamem. Najraje bi jim od tod ali pa iz vode scal po arkadah in okrašenih ograjah. Niso njihovi mostovi tisti pravi, ne zaupam jim in ščijem jim v temelje in namen. Bredla bova!«

Potem sta dolgo mirovala. Antonio Peduto ni več omenjal vislic, vremena in dežja niti ni vedel, da nista v Montfauconu; eno roko je držal na želvinem oklepu, drugo na asfaltu in vsak drugi ali tretji mimoidoči mu je stopal po prstih.

Nagnjen nad Antonia, z blagim nasmehom in polno gubami okoli oči in ustnic, je Francois Villon sanjal o soncu in cestah, katerim ni mogel odkriti niti konca niti začetka; od časa do časa ga je spanec popolnoma premagal in prevaril in z licem ali z brado se je dotaknil Antonijevega čela; tedaj bi v blodnjah pomislil, da je bila ta zemlja tako vroča in trda, da se je, bolane in uboge, vsaj nocoj ne bi bilo treba dotikati. Francois Villon je bil podoben veliki ptici.

»Bojim se,« reče Villon Antoniu.

»Bojim se Francozov.«

»Ne razumem te,« mu odvrne Peduto in poriva po pločniku voziček z želvo v vreči. »Ne razumem te popolnoma, Francois.«

»Jaz pa ne razumem njih,« reče Villon in s krajci širokega klobuka skrije pol obraza. »Sicer pa oni in jaz nismo bili nikoli eno. Jaz sem jim kradel in jih klal, oni pa so me nenehno preganjali in sodili, me obešali. Ne vem, Cigan, kako sem preživel: verjetno sta jih preživela moj bes in moj prezir.«

»Jaz sem s teboj,« mu reče Antonio. »Ne boj se. Prej bom umrl kakor dovolil, da bi se ti karkoli zgodilo.«

Pedutove oči so bile še vedno otekle, toda malce je videl okoli sebe. V njegovem glasu je bila odločnost in toplina:

»Prosim te, ne trepeči.«

»Antonio, ti še ne veš, kaj je L'Arbre sec!« zašepete Villon, poslušajoč skripanje vozička, ki sta ga skupaj vlekla. K sreči še ne veš, kaj je Le Gibet niti La Potence! Nisi visel, niso ti okoli ušes igrali vetrovi. Ni skozi tebe grelo sonce!«

Peduto je preklinjal in pljuval. Glas navdihnjenega Cigana je drhtel:

»Bojim se jih. Nakotili so se kot uši. Nočem, da zastoj umreš, braneč mene. Tudi za tebe se bojim, rusi gusar! Ker sem več kot prepričan, da se ti ne bi znal tako kot jaz pretvarjati, da si mrtev. Še manj, da bi znal sneti zanko z vratu in pobegniti. Nisem prepričan, da si razen

sebe zmožen pregovoriti kogarkoli drugega. Ne veš še, kakšen je L'Arbre sec!«

Iz tesne in vlažne ulice sta prišla na Boulevard de Clichy. Njune bolne in neprespane oči so skoraj oslepili svetilke, reflektorji in ognjemeti. Iz mnogih zvočnikov, ki so se mešali s klici nekakšnih slavljencev, je donela pesem.

Pigalle se je nečesa veselil, kot da so koga kronali ali odirali. Pigalle je bil po vsem sodeč obsojen, da izdrži in prenese še eno sramoto: velika, zgrbljena, toplo oblečena in dekoriрана oseba je mahala z belo rokavico, kimala s plešo in lobanjo, škripala s tujimi zobmi. Pigalle je bil srečen, vzklikal je dolgo pričakovanemu predsedniku in gostu velike države Francije. Pozlačenim kočijam so metala poljube, pa celo diani in prste, ne samo uboga dekleta s pločnikov in vež, temveč tudi njihovi zvodniki in lastniki, vsi, ki so se znašli tukaj, da bi doživeli trenutek ali dva finega človeškega zadovoljstva.

Pigalle se bo dolgo spominjal te noči in tega dežja. Plešasti lopov z velikim trebuhom, s križem nekje nad popkom, se je obračal na vse strani, se smejal in, mnogim se je zdelo, požiral pesti konfetov in bombice, ki so se razletavale.

»Ostal bi tukaj,« reče Francois Villon, sklepetajoč, ko sta s težavo pririnila voziček na dvorišče neke hiše. »Ostal bi tukaj in te počakal. Pel bom tvoji Anni-Mariji, kot da je moja Grosse Margot. Božal jo bom, poljubljal njene tačke in oklep in počel z njo vse, za kar si me prošil pred letom ali dvema, ko sva se srečala. Antonio ne vodi me iz mraka, Ciganovo mesto je tukaj. V temi mi je najlepše, toliko bolj, ker se moje oči niso navadile na umetno svetlobo. Tukaj, v tej trohni in smradu bom razmislil, kako začeti z Anno-Marijo, s tvojo zvesto in prekleto ženo. Antonio, ali ne vidiš, da sem na kolenih, da mi bo od strahu in žalosti počilo srce za mojimi nerazsvetljenimi in neskončnimi cestami, za mesom. Clovek, rusi Cigan, brat in moje zlo, ti še nisi okusil poezije in suhega drevesa!«

»Imam nož,« reče zadihani Peduto in zvrže Villona na pločnik.

»Nož!«

»Tudi jaz ga imam,« reče Villon. »Toda ne bo mi pomagal, če srečam sirmoiškega župnika, ki me še mrtev preganja. On ima vselej po dva ali tri nože, vleče jih iz neder, iz rokavov, izpod plašča. Ta grozni L'Abbé de Sirmoise! Preganja me zaradi neke kurbe. Posilil sem mu ljubico. Zdi se mi, da je šel maloprej tod mimo ... Ta modati kozel, ki sem ga dolgo davil in klal. Ta merjasec, ta žilavi L'Abbé de Sirmoise!«

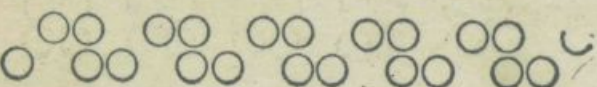
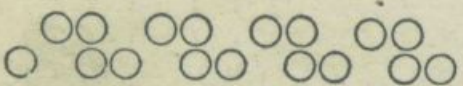
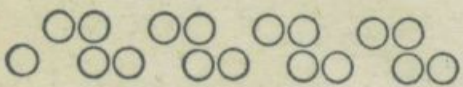
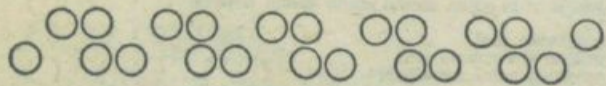
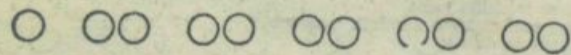
»Na tvoj migljaj, Francois, bom s tem nožem izbodel ne samo njegova jajca, marveč vsako barabo, za katero se mi bo zdelo, da mu je podobna.« Stala sta na pločniku, premočena gledala ljudi in lopova v pozlačeni kočiji na čelu povorke.

»Tako, moj golobček, privij se k meni in bodi prepričan, prerezal bom vrat vsakomur, ki te bo vprašal, zakaj si prišel sem in zapustil ceste, krčme in mesnato Margot.«

Francois Villon je stopal kot slepec in s krajcem klobuka skrival polovico obraza. Izložbe barov so bile prepolne fotografij, ekshibicij in golote. Uniformirani vratarji so vabili mimoidoče in jim z rokavicami kazali mrak, kleti in gnezda, kjer je bilo za majhen denar mogoče postati srečen. Ponujali so maske za obraz, neuničljive ruske konzervative, ženske in moške spolne organe vseh kalibrov in barv, s krzni ali brez česarkoli na teh kosih iz Michelinove gume. Ponujali so tudi nekatere druge stvari, ki so jih imenovali z njihovimi praviimi imeni, smehljajoč se in vrteč se okoli mimoidočin. Ponujali so komplete pornografskih fotografij, svoje usluge in usluge svojih prijateljev, usluge svojih nenadomestljivih in nepozabnih zaročenk, raztresenih po Pigallu. Hrupna povabila in objube raja na zemlji je od časa do časa preglasila pesem Entouré de bistrotis. Sijal je barvni vrtljak. Gorel je Pigalle.

»Dolgo te ni, moj Antonio,« je zašepetal Francois, prestrašen od avtomobilov raket in hrupa. »Dobro veš, da moje oči ne prenesejo umetne svetlobe, da moja pljuca ne sprejemajo tega zraka, da jih več ali manj ne razumem. Moj duh odklanja vse, kar imenujete mir, sreča in življenje. Antonio, Cigan, zato tudi držim nož pod pelerino in odkar te ni, mu otipavam njegov vrh, mu gladim rezilo. Sramoten je Pariz, kup prahu in bede je!«

Pozlačena kočija je šla mimo. Pred njo, ob njej, za njo so v brezhbitni

vrsti bredli gardisti. V koži in z avtomati na prsni, z belimi čeladami na lobanjah so po trgu vozili motoristi. Največjemu, najdebelejšemu, najbolj plešastemu Predsedniku, ki je doslej obiskal ljubljeno Francijo, so najbolj mahale prostitutke, makroji, turisti in tisti pobarvani bedniki, ki so se vlačili po ulcah in okoli bistrojev.

Misleč, da je na Place de la Concorde, nekje med Louvreom in Obeliskom, da se pelje pod L'Arc de Triomphe ali pa, da se v kočiji ziblje po za njegov prihod osvetljenih Champs-Élysées, je prijatelj in Predsednik pozdravljaj Francijo, cel njen narod, ki se je drenjal okoli kočije, da bi ga čim bolj videl in mu sporočal, da je ljubezen, o kateri je čenčal, recipročna, bratstvo pa, ki mu ni šlo iz sicer siromašnega besednjaka in mesnatih ust, dokazano skozi številne pogodbe in javna sporočila. Edino njega in njegove pleše dež ni motil. Garda je bila premočena, toda vsa mišičasta in jeklena. S konjske sape in čelad je lila voda. Slišali sta se dve himni, obe mokri in kisli.

»Antonio, ne morem te več čakati,« je nadaljeval Villon, medtem ko mu je kri razbijala v sencih, srce pa lovilo stari razbojniški ritem. »Ali ne vidiš da sem tukaj izgubljen in da bi šel najraje v svojo Rue de la Breche-aux-loups. V Rue de la Grande Truanderie imam ljubico, v Rue Grate-Cul dve, v Rue Put Teigneux tri, v Rue Put-y-Muse štiri. V Montfauconu me čaka zvesta družčina, pocestni fantje, še ena prava ljubezen in vesala.«

Njegovo upadlo lice je zardevalo. Njegove črne in od napetega gledanja v daljavo malce škilaste oči, so žarele in se niso mogle ločiti od pozlačene kočije.

»Moja kri je hudobna in popolnoma ciganska, resnico govorim. Bojim se, zato sem pripravljen na vse. Dober sem bil zamo zato, ker sem bil s teboj.«

Črna in prislonsenega ob zid ni opazil nihče. Hotel je zbežati. Drhtel je in mrzlično šepetal:

»Svoražim jih, rdečebredi! Sovražim jih! Peklensko jih sovražim!«

»Vive la France, le pays de mon Enfance!« je pričel žvečiti dež Predsednik, kakršnega še ni videl Pigalle. »Vive la France, ta božanska zibelka, v kateri sem podse močil vse do svojega petnajstega ali sedemnajstega leta!« je kašljal in sejal na vse strani

zlatnike in prospekte svoje prostrane in Franciji prav tako drage in vdane domovine. »Vive la France, vive l'Europe!«

Francois Villon ni počakal, da bi se premočeni, poslušni in prijateljski francoski konji ustavili. Zvil se je v voz. Odgnal se je z zemlje in rekel v sebi:

»Antonio, nisem več dober. Tudi tvoj brat nisem. Odrči se me, prekletega in umazanega Cigana!«

S spretnostjo vraga se je prebil skozi kordon gardistov, katerih vratovi so bili mokri, in zdelo se mu je kot nalašč za nož. Celotni motoristi ga niso opazili. Eksplozije novih raket in pisanih bombic niso zaslepile edino Villovih oči. Suh in lahek je še enkrat skočil in se znašel na stopnici kočije.

Prevzet od svojih besed in svojega glasu, navdušen nad sprejemom, kakršnega mu ni doslej pripravila niti ena dežela in še posebej poln občudovanja francoske pirotehniko in ognjemetov, visoki gost ni opazil človeka, ki se je s pločnika in skozi dež vrgel na njegovo kočijo. In ko ga je opazil, se mu je zazdelo, da je to deček, nagajiv in verjetno zaljubljen v njegovo deželo ali celo v njega samega, fantič bolnih oči in z za to priložnost nalepljeno brado: potujočemu iz prestolnice v prestolnico, nenehno potujočemu, se je Predsedniku dogajalo, da je z navdušenimi mimoidočimi nabasal svojo kočijo ali avtomobil, da jih je držal in gugal na svojih velikanskih kolenih, ali da jih celo kot vnuke držal pod roko. To pot ni dokončal stavka niti mu ni uspelo na prsi in na medalje sprejeti francoskega dečka škilastih oči in z gusarskim klobukom na temenu.

Predsednik je zinil, zastokal, da mu je Villon videl obe zobali, pest zlata in smrklijev in polno neizgovorjenih besed. Kot volu mu je prebodel vrat. Grijo je zazijalo. Na vratu mu je odprl nekaj ven.

In preden so se zaslišali žvižgi številnih piščalk in kriki garde ter spremstva, preden je kdo iz premočenega spremstva ustrelil iz avtomata in s tem ukazal kočijažu, naj ustavi zlate in nenadomestljive francoske konje, se je Francois Villon izmaknil in desetkrat udaril v Predsednikov trebuh. Ni mu pozabil z zobmi, nohti in nožem raztrgati lente Legije časti in ga izbosti okoli križa, ki mu je sedaj, težak in ves v diamantih, visel pod popkom.

»Bene stat!« reče Francois Villon in da ga preluknjano telo drugega go-

sta ne bi stisnilo in zadušilo, skoči s kočije. »Bene stat!« ponovi, ko začuti, da so ga močne moške roke zgrabile za ramena. »Bene stat... evo mesal!«

Doslej največji in najlepši ognjemet je obsijal v vseh barvah skoraj cel Pariz. Slišale so se topovske salve ali nekaj podobnega. Nekaj časa modra, nekaj časa zelena, včasih rdeča. Predsednikova kri je oblila kočijo, najbližje motoriste, celo pločnik. Iz ran, ki jih je spremstvo poskušalo zamašiti, so bruhnili čreva tako redkega, tako spoštovanega in tako ljubljene-ga gosta. Zasmrdelo je drobno velikega suverena, stekle so prijateljske fekalije. Pigalle je zasmrdel. Konji so se utavili.

»Vive la France!«

»Jaz se mbrat Francoisa Villona,« reče Antonio, ko je premočen prispel v vasico La Bassée. »Jaz sem mlajši brat velikega Villona.«

»Potem sedi in se odcedi,« mu reče krčmar. »Pri njem kupujem meso. Njegovo je najboljše v vsem kraju.«

Od peči sem je Antonio videl, da je med pijanci in da je krčmar na nogah bolj negotov celo od njega samega. Peduto se je cedil, kadil in pil. Kalnih oči in napetega obraza mu je krčmar dolival in stokal. Peli so.

»Zakaj je Villonovo meso najboljše?« se je za steklenico dvignil Antonio. »Ali samo zato, ker je človeško?«

»Sveže je, zato je najboljše in ne zaradi česar koli drugega,« reče krčmar in ga mimogrede vpraša, od kod mu takšna brada in odkod toliko lent in odlikovanj. »Sveže je Villonovo meso, skoraj vedno brez žil. In kočno, dobiš ga ob vsakem času.«

Sedela sta pri peči za mizo, in ker polnočnih gostov ni bilo več, sta pila cenena vina in kalvados. Padal je dež. Ko se je zdanilo, se je Antonio oglašil iz krčmarjevega objema:

»Ali pomeni torej, stari, da je Francois najboljši mesar tod okoli?«

»Morda tudi v vsej Franciji,« pravi krčmar in odpre vrata, da prvi gostje in pijanci prinesejo veter in dež. »Villon nima usmiljenja. Ta samo kolje! Kolje in odira. In to vse sam, ker drugim ne zaupa. Ali si to vedel?«

»Dolgo sem bil proč,« reče Antonio. »Mi vsi smo malce proč.«

»Vojskoval sem se,« reče Antonio. »Se vedno se vojskujem. Ali ne vidiš?«

»Villon mi je tolikokrat pripovedoval, da je ljubil nož že od malega in da ga je kasneje nosil celo na srnje,« reče stari in se zamislil. »Nismo vedeli, da je imel tako rusega in tako dekoriranega brata.«

»Več nas je. Razmetani smo po deželi in po kavarnah. Toliko nas je, da se vsi med seboj niti ne poznamo. V krvi nosimo nož in dobroto, z njima kaznujemo.«

»Besedo je imel, znal je čakati, bil je odprte roke,« je rekel brkač. »Če se ne motim, mu je vas ostala dolžna.«

»Kje je sedaj, ko pijemo? Ali sta kozarec in zgodba o nožu možna brez njega? Kje tiči sedaj?«

»Villon?«

»Da, stari. Francois Villon. Zakaj ne pride?«

»Ampak on je umrl,« reče krčmar in njegovo napeto lice je dobilo barvo zemlje. »Moje sožalje. To je bil človek, ki se je še krvav smejal.«

Starec se je tiho tresel. Pozni pijani gostje so ga pobirali s tal in ga postavljali k peči.

»Mislim, da sem bil na njegovem pogrebu. Čeprav ni bil od tukaj, ga lje in sam odira, ker drugim ne zaljak, prepirljivec in kurbir. Pomagal je revežem — tod ima vsak peti otrok tako kot tvoj brat bele trepalnice in klapasta ušesa.«

»Pri kom se preskrbuješ sedaj?«

»Pri njem,« reče krčmar in ob peči dvigne obilen trebuh. »Njegovo meso je še vedno najboljše. Brez žil je, kar je danes redkost. Villon sam kolje in sam odira, ker drugim ne zaupa.«

Na pomlad je Antonia prevzel nemir. Takoj, ko je pogrelo sonce, se je kot vojak postavil pred krčmarja. Pove mu, da hrepeni po daljavah, cvetju in morju.

»Ostal sem ti dolžan,« reče Antonio pred pijanci in pripenja lente in medalje. »Več kot leto si me hranil, počil in mi dajal tobak. Tvoje hlače sem nosil. Hlev in podstrešje puščam v neredu.«

»Ti si dolžan meni, jaz pa tvojemu bratu,« se je nasmejal stari in oči mu je zalila svetloba in kri. »Daj, da mirno in kot ljudje nekako pozabimo ta dolg. Kako sva začela: ti si dolžan njemu, jaz pa tebi?«

»Živela Normandija in živela vas La Bassée!« reče Antonio, ko povleče voziček in gre. »Se bom prišel, če me ne bo zadela gnusna sovražnikova kroglja. Objemam vas, moji dobri ljudje, ki s takšno slastjo žrete meso največjega mesarja vseh časov, meso mojega starejšega brata Villona!«

»Tako,« reče krčmar, do kolen v močvirju in v zmedenih mislih zagleda Calais, mesarje in sovražnike. »Tako je treba z njimi. Grobo!«

Prevedel S. Srot

PETINTRIDESET LET T POZNE JE

pristne privrženosti človeškemu. In čeprav Kocbek to človeško ponazoril in opredelil z zelo otipljivimi kot nešteti pritiklinam naše bisfere (od horoskopa do tranzistorja, od seksualne rubrike do mikrofona v zidu, od šišenske tolpe do Fellinija in Jana Palcha) njegovi čuti ves čas iščejo in merijo razpon te vsebine v vsej njeni celovitosti in organskosti. Pri tem pesniku niso odtujene stiske našega kmeta, pregaženega od logike tehnološkega razvoja (Samota avgusta) ne anarhično beganje mladih v hlape psihedelijske ali razbijaštva (Preobrazba, Ruševina) ne zagata današnjega intelektualca, ki se mu vsa sredstva sporočanja in komuniciranja izneverjajo (Zagonetna kazen, Besede umirajo). Predvsem pa vedno in povsod preverja in težka duha našega sveta, njegovo vitalnost in pristnost. In pri tem najde v današnjem človeku prav toliko heroizma kot ponigliivosti, vsaj toliko življenja kot smrti. Jan Palach je mnogo več od tristopenjske rakete Atlas, nemir mladine je dragocenejši od spretnega funkcioniranja našega občana, zvestoba sebi je lahko močnejša od grozeče navzočnosti mikrofona v zidu. V luči te svoje odprtosti soljudem pesnik tudi ocenjuje svoja prejšnja dejanja:

... nikoli nisem bil skromen, da bi slišal, kar boli. Zdaj slišim in ne govorim. Z besedami sem uničeval ljudi, zdaj jih nosim v sebi in ne morem govoriti.

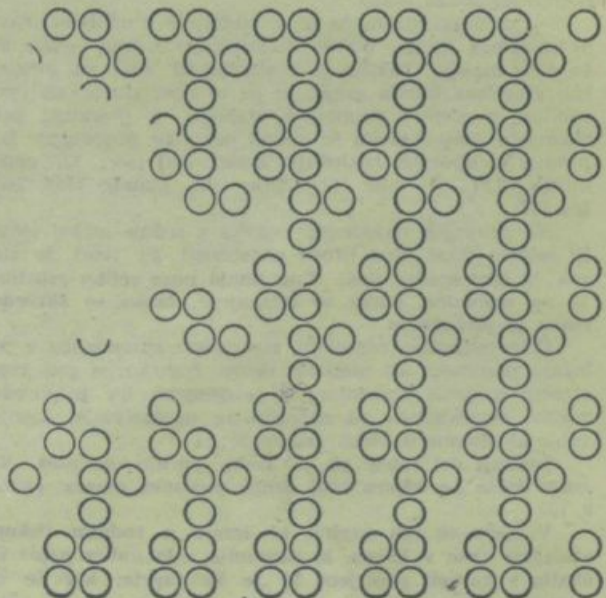
Poudaril sem družbeni aspekt Kocbekove nove pesniške zbirke, čeprav so vnjej še druga, morda manj opazna motivna področja, prav zaradi na začetku povzete Brnčičeve ocene Zemlje. Ta je namreč, kot rečeno, podvomila v umetniško polnokrvnost Kocbekovih tekstov prav zaradi tega, ker jih je imela za preveč odmaknjene, premalodejavne v tedanjem zgodovinskem prostoru: iz te vsebinske pomanjkljivosti je ocenjevalec razlagal tudi druge estetske vprašljive značilnosti: patos, intelektualizem, artizem v Kocbekovi poeziji. Petintrideset let pozneje pa presenetljivo doženemo, da so te tri bremenilne prvine še navzoče v Poročilu in da se nam zdaj ponujajo v novi razlagi. Z vidika novega, radikalno drugačnega odnosa do družbe bi tako pesnikov patos (npr. v Lipicancih) imeli lahko za psiho-

loški odsev sizifovskega vztrajanja in vere v prepotrebni smisel, intelektualizem (Druga stran) za voljo po treznem in sporazumnem življenju med trenutkom in zgodovino, med posameznikom in človeštvom. Artizem (Spomin, Dekliški predpasnik) pa bi po takem postopku lahko zrcalil le močno čustveno prizadetost lirika — spomnimo se izrednega oblikovalnega napora v Prešernovem Pevcu.

Pa je težko prepričljivo puliti se tako za besede in oznake; važno in edino pomembno ostane, a predstavljajo Kocbekove poezije danes eno najprepričljivejših, najsugestivnejših pesniških stvaritev pri nas. V čem je pravzaprav čar, magija njegove besede in zakaj nahaja v meni tako odmevnost, pravzaprav ne vem povedati, strinjati se bo verjetno treba s pesnikovo ugotovitvijo:

Nič temnejšega ni od jasne govornice in nič resničnejšega ni od pesmi, ki je razum ne more zapopasti.

Marko Kravos

RUDI ŠELIGO: TRIPTIH AGATE SCHWARZKOBLENER

Roke grejo zdaj gor in narahlo malo privzdignejo črn košat šlem las, kolena in vse do kolen navzdol pa se skrije v temo pod srednjim predalom, kjer ni drugih predalov in je prazen prostor.

Vsak, ki prebre ta stavek brez ostalega sobesedila na sedmi strani Seligojeve knjige, je začuden, ker si mora njegovo sporočilo transformirati v običajno rabljeno obliko, morda v takšno: Z rokami si ureja pričesko, sede in iztegne noge pod mizo. Zakaj prvi način oblikovanja, in ne drugi? Kdo ga določa? Literarna teorija trdi, da pripovedovalec, ki pa ga ni mogoče izenačiti s pisateljem samim; zato se poleg te oznake, najbrž zaradi jasnosti pojavljata tale: pripovedni položaj, pripovedna perspektiva. Navzočnost pripovedovalca je v navedenem stavku nekoliko zakrita, opazna je v drugem delu stavka, ko pripovedovalec komentira: ... kjer ni drugih predalov in je prazen prostor. Za nastopajočo osebo je samo po sebi razumljivo, da je iztegnila noge pod mizo in najbrž ni premišljevala, zakaj lahko to stori in da ji bo to onemogočeno, če bi sedela ob čem drugem in kje drugje. Ker si morda takšno ugodje privoščiti iz dneva v dan, ne razmišlja o mizi, morebiti si jo je natančno ogledala tedaj, ko je prvič sedela ob njej.

Iz navedenega stavka ugotovimo, da poskuša pripovedovalec posredovati bralcu pojavnost kar najbolj racionalno, sporočilo ne dodaja nobenih čustvenih primesi. Iz konstantne točke vizualno sprejema pojavnost, a v tekst sprejema le posamezne detajle, predvsem tiste, ki določajo spremenjeno razporeditev posameznih delov te pojavnosti v obsegu njegovega gledanja. V okviru tega prevladujočega načina se nahaja še eden, ki je opisane mu nasproten in tudi manj pogost. Predstavlja ga tale del stavka: črn košat šlem las. Opraviti imamo pravzaprav z rodniško metaforo; predmet opazovanja je primerjan z drugim predmetom, ki ni neposredno pred pripovedovalcem: lasje so kot šlem. Predmet ni več posredovan z natančnim opisom njegove oblike, temveč neracionalno. Vloga pripovedovalca postaja še bolj opazna, ker se prav on, poleg tega, da spremlja potek dogajanja v prostoru, poslužuje vsevednosti: v pripoved vključuje vednost o predmetih iz časovne perspektive, ki ni istovetna s tisto, v kateri se nahaja pojavnost, ki jo pripovedovalec posreduje bralcu. O tem bo še tekla beseda. Iz navedenega stavka je mogoče opaziti dve hotenji v ubešedivnem procesu:

— predstaviti pojavnost čim bolj natančno, zato izbira pripovedovalec takšno besedno gradivo, ki predstavlja normo knjižnega jezika,

— na drugi strani pa se ji oddaljuje z uporabo plasti ne-knjižnega jezika, bodisi oblike pogovornega jezika ali še česa nižjega. Takšna je v stavku, ki smo ga analizirali glagolska oblika greje, ki jo je sicer dovoljeno uporabljati, a zveni v primeri s starejšo, v literaturi prevladujočo obliko gredo še vedno nekoliko pogovorno. Zanimiva je uporaba naslednjih besed: koj (str. 7), nepomična (9,27...), vnic (14), bojo (16), klanje (16), zna (46)...

Na principih navedenega stavka s sedme strani temelji celoten tekst. Eno izmed posebnosti pa tvori že stavek, ki omejenemu sledi: Tam imajo noge veliko prostora in so svobodne, lahko so iztegnjene, lahko so skrčene, lahko so prekrizane.

Pripovedovalec registrira vse možne spremembe v položaju predmeta ali njegovih delov. Pogosto se goli registraciji pridruži komentar, ki je osnovan na pripovedovalčevi vsevednosti, pa naj gre za ugotavljanje, ocenjevanje ali domnevo. Nekaj primerov:

Spodnji del rolete pa je treba porniti navzdol. Na enak način se odpira tudi druga jesenova omara. (stran 9, 10)

V njem so bili papirji, ki imajo z vodnim tiskom vtisnjene črke v krogu, ki pomenijo zelo dober papir in škafila s karbon papirjem, ki je še zaprta, ker še ni njen čas. (10)

To so nemara nitke prešanega lesa, ki kljub nekaj tonskih stiskalnicam ostanejo, se ne zgubijo popolnoma v kartonu. Včasih je tudi kakšen milimetrski kosček lesa, ki sploh ni spremenjen v karton ali nitko kartona in ki ga stiskalnica in kemija nista zmogli. (13)

Tako naredi valj, tako obračajo liste vse okrogle narave. (13) Ključka ostane na dnu rolete v ključavnici. V predalu pisalne mize sta samo takrat, ko sta omari zaprti, ko ni delovni čas, ko je tako ali tako v teh prostorih vse zaprto in naglo miruje. (10)

Iz zadnjega primera je razvidno, da pripovedovalec komentar ni vedno na racionalni ravni, o čemer priča sinestezija: naglo miruje in še nekatere: skoraj lesen (zvok) obstoji (10) suh, a še majhen ogenj; glas temperature (10); kepa glasov (9); s suhim ostrim pokom (9); smehljajoč(a) se rdeč(a) barv(a) ustnic (15); enakomerno zveržen kos glasov (18); kiselkast(a) mlečn(a) sapa tega nasmeha (21). Poleg tega ali več stavkov, v katerih pripovedovalec posreduje pojavnost na osnovi vizualne percepcije, so v tekstu tudi takšni, v katerih je osnova kako drugo čutno dožemanje. Toda teh je neprimerno manj kot prvega:

Viharno, da butne topli val zraka prek velike pisalne mize v omaro zadaj, se odprejo visoka dvokrilna vrata. (9) Ko pa je odprto tudi okno, zareže v mir zdaj zelo svetlega prostora kepa glasov iz zelo prometne ulice tam spodaj. (9) In ko to reče, iz ure pride še manjši tišji pok, za njim pa se sproži novo tiktakanje, ki se zdi, da je zdaj glasnejše, vendar pa prav gotovo ni obotavljivo, bolj počasno ali bolj hitro ali neritmično. (18, 19)

Z ustnic poskakujejo in zvonko zdrsnejo trije smehi, takoj za njimi pa se oglasi tudi porcelan skodelic, ki zazveni ob porcelanov krožničkih (19)

Zvoni zelo polno in obsežno, vendar sploh ne oglušuje, je samo zelo napeto in obsežno in mirno, da bi mogoče umirilo vse nagle stvari. (25)

Tudi zato je bolj hladno, ni tako suho in zbitno vroč kot v razbeljenem dnevu... (49)

Preko slušnega dožemanja so na dva načina indirektno vključeni v tekst dialogi nastopajočih oseb: — kot golo zaznavanje:

Reče zamolkle dolge besede, ki jim globoko in zdaj veliko bolj naglo požiranje jemlje jasnost in razločnost. (17) — kot posredovanje ideje dialoga:

Reče o mehaniku.

Reče o trapi in urarju.

Reče o smetani. Da bi. (18)

Izreče se za hrano in mir. (17)

Opisani postopek pripovedovalca, ki temelji na čutnem sprejemanju pojavnosti, obvladan s sorazmerno veliko mero razumske kontrole, poteka v eni časovni perspektivi, ki je sedanost, od tod dosledna raba pripovednega sedanjika. Ob tem so opazni delni premiki iz te perspektive v drugo, v preteklost. Na 51. strani beremo:

To ni stolp starodavnih časov, ko je bil stolp stanovanje, obramba pred sovražnikom, srčika trdnjave, razgled in prizorišče najbolj skrivnostnih, skrivnih in usodnih dogodkov družine. V njem so se dogajale najbolj nedoumljive, grozo in srh na koži zbujujoče stvari, in hkrati tudi vesele in svežle... Stala je na vrhu stolpa in ves nebesni prostor je bil okrogel in lepo razporejen okrog nje, in če se je le malo sukala, je lahko videla, kako stoji na vrhu svojega stolpa prav na sredini teh svetov. Sovražnik tam spodaj je bil potem veliko bolj neznaten.

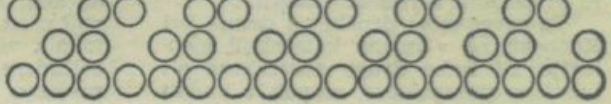
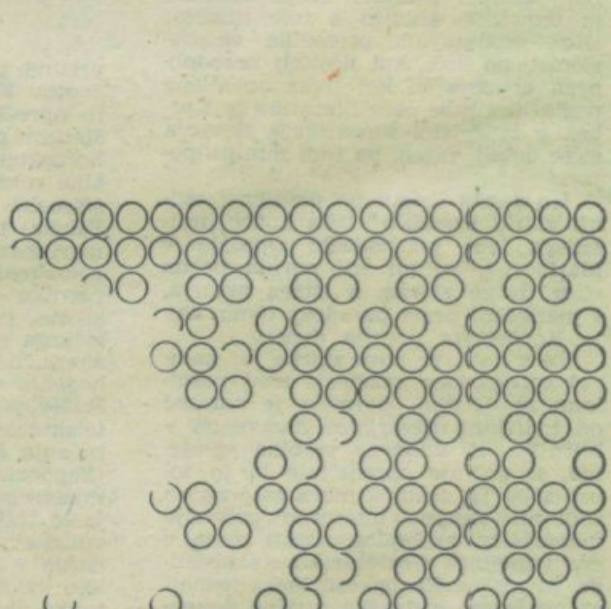
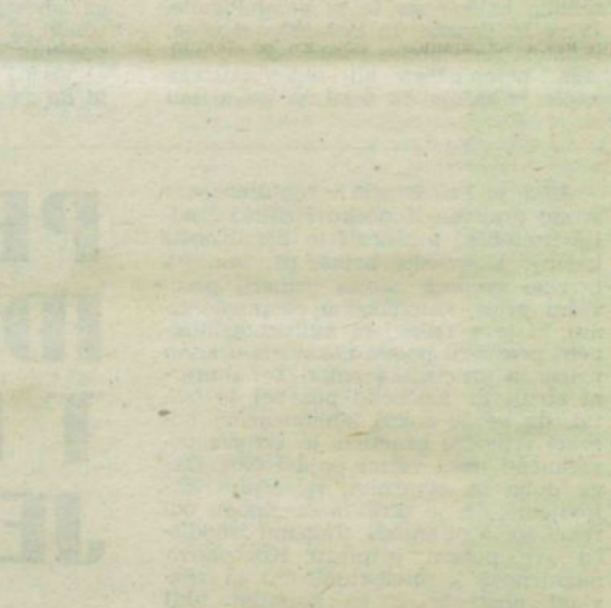
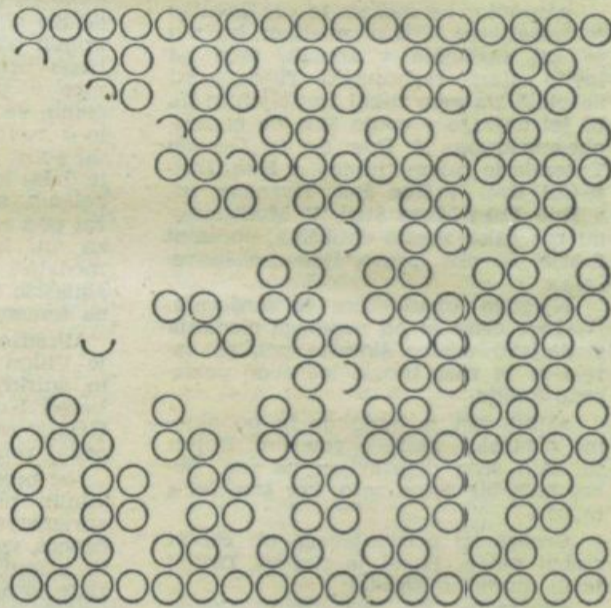
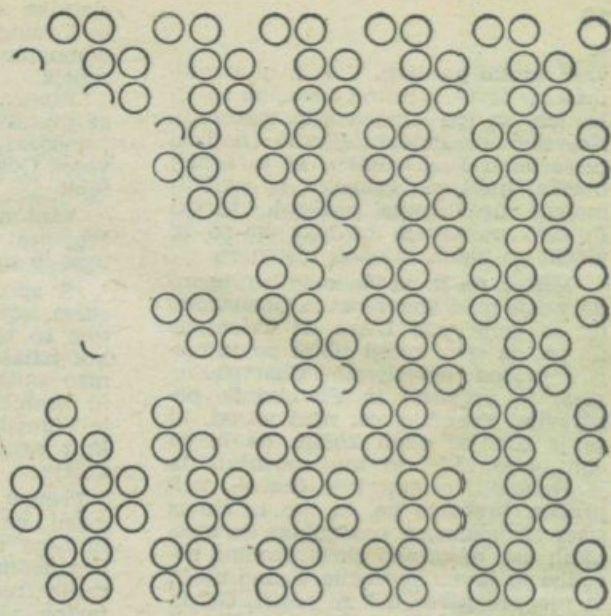
Tu se dokončno razkrije pripovedovalčeva navzočnost in njegova vsevednost. Posledica spremembe časovne perspektive je raba preteklika. Za celoten tekst je značilna dvojnost: racionalnost — ne-racionalnost; sedanost — preteklost. Začne se že v naslovu, ki omenja kot junakinjo dela Agato Schwarzkobler, ki je sicer »doma« v Tavčarjevi Visoški kroniki. V novejši slovenski literaturi so takšne naslonitve na starejše domače (pa tudi tuje) tekste pogoste in s tem v zvezi tudi njihove preinterpretacije, naj omenimo le Javorškove Manevre, Smoletov Krst pri Savici, posamezne cikle: Krst, Kralj Matjaž iz pesniške zbirke Vena Tauferja Vaje in naloge, Šalamun je vzemiral Slovence z Dumo 64 in celo Iztok Geister-Plamen, ki objavil ciklus Pegam in Lambergar. Novejše teorije o literaturi (Roland Barthes) celo trdijo, da vsako literarno delo vsebuje odgovor, mnenje ali negacijo kakega drugega literarnega dela. Najbrž pa so na formiranje Seligove proze vplivale, med drugimi, tudi naslednje okoliščine: Ze leta 1960 je skupina, ki ji je pripadal Seligo, objavila v Perspektivah esej Antiroman Jeana Blocha-Michela, v katerem so navedene osnove francoskega novega romana ali antiromana, kot ga je imenoval Sartre. Poudarjena sta antipsihologizem (s tem pa odprava fabule) in fenomenološka deskriptivnost kot najznačilnejši posebnosti. Toda skupini, ki ji je pripadal, je bolj ustrezal tip angažirane ali kot jo imenujejo danes instrumentalizirane literature, ki so jo še najbolj razvili v dramatik. Sele po administrativnih ukrepih leta 1964, ko je skupina izgubila revijo in gledališče, se je intenzivnejše začela razvijati oblika proze, ki jo je opisoval omenjeni esej. Prišlo je tudi do razkroja skupine: Seligo se je priključil skupini Katalog, katere člani so se začeli oglašati že v Perspektivah.

Svoja načela o prozi je Seligo pojasnil na Statenberškem srečanju leta 1968 in potem še najmanj dvakrat. Iz vseh teh njegovih razlag je mogoče razumeti, da se zavzema za takšno prozo, za katero ni mogoče ugotovljati, ali je objektivna v odnosu do življenja in sveta, v katerem živimo, za prozo, ki noče biti »ogledalo« niti družbeno političnih fazmer niti uporaba kake psihološke smeri (npr. psihoanalize).

Nujno je, da je proza, osnovana na takšnih izhodiščih veepomenska, da omogoča različne oblike meta-jezika. En izmed njih je tudi tale interp. utacija, ki jo »ideologija« kot je mogoče paradoksnost imenovati Seligov literarni nazor, dopušča. Res je, da je ta model aktualizacije, opomenjenja literarnega dela kot znaka uporaben tudi za dela, ki so nastala v preteklosti; vendar je v njih zelo pogosto eden izmed pomenov bralcu bolj določno izražen, tako da morebitni podpomeni ne povzročajo bistvenih premen končnega pomena.

Fabula dela ni obsežna:

Agata Schwarzkoblerjeva prebije dopoldne kot administratorka v pisarni, kjer jo nadleguje njen šef. Popoldne odide z Jurijem v kino, le-ta začne s petingom, ki bi utegnil prerasti v kaj drugega. Agata zbeži ven, na cesti jo dohiti avtomobil. S soferjem se odpelje iz mesta. Vožnja se zaključuje s spolnim aktom. Pozno ponoči telesno (in duševno?) strta prikolovrati spet v mesto, v še ne-

dozidano nišo, kjer ostane do jutra, dokler si nekoliko ne opomore.

Naj omenim, da Jurij in Agata giedata v kinu »novovalovski« film (v tekstu je oris posameznih prizorov tiskan v kurzivi) francoskega režiserja Resnaisa Lani v Marienbadu, pri katerem je sodeloval tudi Alain — Robbe Grillet — eden najopaznejših pisateljev francoskega novega romana, ki je kasneje režiral svoj film Clovek, ki laže. Ta prehod na filmski medij je za poznavalce jasen; saj ugotavljajo, da je način, ki ga je Grillet uporabil na področju literature, soroden s tistim, ki ga je razvil v filmu.

Agate Schwarzkobler pripovedovalec ne označi nikoli poimensko, razen v naslovu, druge se pojavlja kot »ona«, nekajkrat pa kot agatasto telo (str. 14). V naslovu je tudi beseda triptih, ki pomeni podoba v treh delih. Takšna zgradba ni naključna. V vsakem delu se zgodi eno za drugim usodno doživetje, vzporedno rastejo tudi posledice po stopinjah: v prvem sili vanjo njen šef, v drugem Jurij; toda kar se njima ni posrečilo, se je neznanecu. V tretjem doseže vrhunec svoje stiske in končno tudi njen upad. Ob tem beremo na 59 strani:

To je nekaj čisto drugega kot podobni grdi in neokrašeni zidovi Frauenkirche v Münchnu, kjer je nekoč že bila. Tam so zidovi zelo visoki in je strop visoko tam zgoraj, tako oddaljen, da se zdi, da je veliko ožji in manjši, kot so tla, iz katerih grejo zidovi v resnici navpično navzgor in potemtakem obseg stropa ne more biti jiti za tenak las manjši, kot so tla. Floris je enak stropnemu risu. Klopi in klečalniki so kot smeti, tisti pa, ki so na njih, so v takšnem razmerju do vseh teh orisov, ogromnosti in strašnosti, da so komaj zaznavni in so kar vrženi tja noter v klopi in tako neznači, da je domala vseeno, če sploh so. Ko pa zadoni še visoka orgelska glasba, jih vse to čisto zmečka in zmleje.

Pripovedovalec v tem odlomku poudarja sakralnost. Ali je morda s tem, da je mogoča primerjava dogajanja v tekstu s kakim religioznim obredom, hotel avtor vzbuditi tista čustva, ki jih je bralec doživljal ob tradicionalnejših oblikah proze? Ta odlomek, meditacija o Zemlji in vesolju, poročanje v srednjeveškem stolpu (str. 50, 51) predstavljajo krepek odmik — najbrž nezaveden — od Selgovih deklariranih načel o prozi v tradicionalnejši predsem psihologizirajočo prozo, ki na Slovenskem še vedno prevladuje.

Najprej spoznamo Agatō sredi dela. Sklepano lahko, da pristopa k njemu brez kakršnih koli nazorov o njegovem morebitnem globljem ozadju. Dejo ji je le sredstvo, s katerim ji je omogočeno preživljanje, ne pa ustvarjalnost, s katero se morebiti lahko presega danost. Sorazmerno je vključena v hierarhijske odnose, ki določajo njeno ravnanje na delovnem mestu. Posledica vsega tega je njena alieniranost, ki se je ne zaveda in je seveda ne poskuša odpraviti. Njen občutek za delo kot ustvarjalni proces se ni mogel prebiti zaradi zavedanja, da delovnega mesta, na katerem se nahaja, ki samo po sebi nima značilnosti neposrednega proizvajanja. Zaradi alienacije se tudi ostali, ne le Agata, ne posvečajo popolnoma delu, ampak se prepuščajo marsičemu, kar privede do stagnacije delovnega procesa. (Agata pogosto visi ob oknu, šef se prepušča senzualnosti, kolegice se podijo po prostori.) Pri tem se pokaže razpetost med nagonom in razumom. Kako Agata pojmuje erotiko? Sklepati je mogoče — tekst ne daje dokončnega odgovora — da je naklonjena platonski zvezi, vse ostalo, kar se sodi k ljubezni pa potiska v prihodnost, po sklenitvi zakonske zveze, ki naj bi ji zagotovila trdnjše socialne odnose v družbi, kajti v tem trenutku je svet zanjo nepregleden, samo preko ljubezenskega čustva bo dosegla stabilnejši položaj sredi sveta, največjo možno stopnjo varnosti.

S tem, ko bi popustila Juriju, bi postala navaden potrošni predmet, to pa sploh ne bi bila garancija za kakršnokoli trdnjše zvezo med njima. K neznanecu je priselila zato, da bi se izognila morebitnemu Jurijevemu zasledovanju, saj bi zunaj najbrž lažje dosegel svoj namen; pa tudi utrjena je bila od teka. Pri tem sploh ni pomislila, kakšne posledice ima lahko zanjo ta odločitev. Ugačalo ji je neznančevu kavalirstvo, o katerem pri Juriju ni bilo sledu (ta je bil neprijazen do nje, ker je zamudila zmenek in je takoj poskušal uveljaviti svoje lastništvo do nje).

Nevarnosti neznanca se je zavedla prepozno; umik, beg ni bil več izvedljiv (avtomobilska vožnja). Ko je uvidela, kaj ji preti, se je poskušala upreti, a takoj spozna, da si s tem ne bo prav nič olajšala položaja (neznanec ji prisoli klofuto). Nastopi prvi psihični šok, toda neznanec ji vendar da nekaj časa, da premaga odpor do njega (saj je pravzaprav član civilizirane družbe in ve, kako je treba ravnati s ljudmi!). Za neznanca je bila začetna prijaznost le pretveza, saj je bil prepričan, da ima opravka s prostitutko, ki se pač zaradi lepšega videza nekoliko pretvarja (primo jo za koleno) reče ji: vidiš, kakšna si. Uslugo ji je plačal (z verižico), v skladu s tržnim zakonom ponudbe in povpraševanja. Tako je Agata postala to, kar ni hotela biti; vsaj v svojem zasebnem življenju ne, čeprav je to že bila v okviru delovnega procesa, a se tega ni zavedala.

Kaj pa Tavčarjeva Agata?

Ta že od vsega začetka ne goji nobenih iluzij o svoji svobodi in ne kakršnih koli načrtov v zvezi z njo. Njena pot je bila začrtana z usodo njenih prednikov. Do sveta mora biti v trpnem odnosu, sicer bi bila ogrožena njena eksistenca. Ko pa poskuša urediti na videz malenkostno osebno zadevo, se čuti družba, sredi katere živi, prizadeta, ker se je nezavedno dotaknila njenega vrednostnega sistema. Pri poskusu Agatine odstranitve se pokaže neenotnost kriterijev vrednostnega sistema in temeljev sistema sploh, kar privede do Agatine pomilostitve in sorazmerno varnega položaja.

Selgovina Agata se od Tavčarjeve razlikuje! Prepričana je, da je svobodna, zato poskuša čimbolj utrditi svoj socialni položaj. Njen padec sploh ne vpliva na temelje družbe, v kateri živi, to je njeno edino spoznanje. Zato se tudi ne odloči za samomor, saj bi bil le jalov protest in pa povsem odkrito priznanje o izrabljenosti potrošnega artikla.

Kot lahko sklepamo iz odlomka na 51. strani, v katerem je govora o obleganju starodavnega stolpa, je mogoče razumeti Agatin primer kot parabolo, ki prikrito posreduje idejo o lastniških, polščevalskih odnosih in o nemožnosti totalnega komuniciranja v človeški družbi.

Marjan Dolgan

HANS-GEORG GADAMER: P ESNENJE IN RAZLAGANJE

Obstaja stara vez med umetnikovim poslom in poslom razlagalca. V umetnikovih očeh prejme razlaganje videz samovolje, če ne celo odvečnosti. Medsebojne nepetosti pa se povsem zaostrijo, če poskušamo razlagati v imenu in duhu znanosti. Ustvarjajoči umetnik tudi ne verjame, da je mogoče z znanstvenimi metodami obvladati vprašljivost razlaganja. Tema PESNENJE IN RAZLAGANJE predstavlja torej poseben primer splošnega odnosa med ustvarjalcem in razlagalcem. Kajti če gre za pesništvo in pesnjenje, se pogosto v eni osebi združita tako pesel razlaganja kot lastno umetniško ustvarjanje. To kaže na dejstvo, da je pesnjenje v tesnejši zvezi z razlaganjem, tako pa ostale zvrsti umetnosti. Tudi kjer se razlaganje vrši s pravico znanosti, z ozirom na pesništvo morda ni povsem vprašljivo. Zdi se, da znanost tu komaj presega to, kar je prisotno in vsaki miselnj skušniji s pesnjenjem. Ta domneva postane še bolj očitna, če pomislimo, kako zelo je filozofska refleksija vplivala na moderno pesništvo našega stoletja. Razmerje med pesnjenjem in razlaganjem pa ne postavljamo samo s strani znanosti ali filozofije, saj je tudi notranji problem samega pesnenja, tako za pesnika kot za njegovega braleca.

Vprašanje se torej glasi: Kaj utemeljuje odnos pesnenja in razlaganja? Očitno je, da je obema nekaj skupno. Oboje se izvršuje v mediju jezika. In vendar je neka razlika, in sprašujemo se, do kam sega. Najbolj zgovorno je na razliko opozoril Paul Valéry: »Beseda vsakdanjega govora in prav tako znanstvenega ali filozofskega jezika kaže na nekaj, sar je izven/preko in sama izgine, saj je za tisto, kar kaže, nekaj začasnega. Nasprotno pa se pesniška beseda pojavi v svojem kazuju samem, je prisotna in obstane (...). Prav naše stoletje je pokazalo na različnost obeh govoric.«

Zdi se, da tudi tisti pesnik, ki je najbolj nenaklonjen razlaganju, ne more popolnoma prikriti vezi med pesnjenjem in razlaganjem, naj se še tako spozna na vprašljivost razlage ter zlasti samorazlage, se pravi razlage svojih pesniških izjav, in naj še tako pritrjuje Ernestu Jüngerju, ko pravi: »Kdor interpretira samega sebe, gre pod svoj nivo.« Vprašajmo naprej: Kaj je razlaganje? Gotovo ni pojasnjevanje ali pojmovanje, je že prej razumevanje in razjasnjevanje. In vendar je v razlaganju še nekaj drugega. Razlaganje prvotno pomeni: kazati v neko smer. Pomembno je, da razlaganje ne kaže na cilj, ampak samo v neko smer, to pa pomeni, da kaže v odprtost, ki je lahko različno izpolnjena.

Torej razlikujemo razlaganje v dvojnem smislu: na »nekaj kazati« in »nekaj razlagati«. Oboje se očitno med seboj sklada. Pojem »na nekaj kazati« pomeni »kazati« in pripada smislu znamenja. Pojem »nekaj razlagati« se vedno že nanaša na takšno znamenje, ki se razlaga iz sebe. »Nekaj razlagati« torej vedno pomeni: razlagati (kazati) razlaganje. Tako smo za določitev naloge in meje našega razlagajočega ravnanja opozorjeni na vprašanje, kaj vse je razlaganje po svoji biti. Kaj vse je znak? Je znak morda vse? Je mar tako, kot je mislil Goethe, ki je pojem simboličnega dvignil v temeljni pojem naše estetike: »Vse kaže na vse.« »Vse je simbole.« Ali je tu potrebna omejitev? Je v bivajočem kakšno razlaganje, ki »kaže«, ki je torej nek znak in ki je zato izzvan, da ga jemljemo in razlagamo kot znak? Gotovo moramo bivajočemu pogosto takšno ime za znak šele pridobiti. Tako hočemo razlagati tudi tisto, kar se prikrija, na primer izraz kretenj. Toda še potem se hoče znamenje izluščiti iz neke v sebi povezane celote. To »izluščenje« je torej razlaganje, ki istočasno pojasnjuje smer ter smisel znamenja, ko iz nejasnega in brezsmernega izlušči tisto, na kar v osnovi kaže. Takšno razlaganje torej noče kazati v neko stvar, ampak želi jasno izluščiti tisto, na kar kaže že bivajoče samo.

Ob nasprotju vidimo, do kam smo prišli. Kjer ni ničesar, kar bi lahko razlagali in ničesar, o čemer bi mogli modrovati, je nekaj, kar zahteva enoznačno ukaza, poslušnosti ali neke izjave, katere smisel izostane. Kar bi lahko razlagali, je samo tisto, čigar smisel ni izostal, torej tisto, kar je mnogoznačno, dvoumno. Vzemimo klasične primere razlaganja: ptičji let, orakelj, sanje, podoba, skrivnostna pisava. V vseh primerih je prisotna dvojnost: razlaganje, se pravi kazanje (napotitev) v neko smer, ki zahteva razlago, in vendar tudi samoprikrivanje tega, kar je bilo pokazano v te smeri. Kar bi lahko razlagali, je torej mnogoznačno, dvoumno.

Nekdo bi se vprašal, če se da to »mnogoznačnost« v osnovi sploh drugače razlagati, kot tako, da ga pojasnimo v njegovi mnogoznačnosti. S tem se še bolj približamo naši temi, ki se nahaja znotraj vezi med razlaganjem in ustvarjanjem naravnana na posebno zvezo med razlaganjem in pesnjenjem. Umetnost zahteva razlago za to, ker je sestavljena iz neizčrpane mnogoznačnosti, ki je ne moremo ustrezno prestaviti v pojmovno spoznavanje. To velja tudi za pesniško delo. In vendar se zastavlja vprašanje, kako se sredi »napetosti« med podobo in pojmom kaže poseben odnos med pesnjenjem in razlaganjem. Mnogoznačnost pesništva je narazdružljivo pretkana z enoznačnostjo misleče besede. Kar nosi ta napetost (polna interference), je poseben položaj jezika nasproti vsaki drugi snovi, iz katere ustvarja umetnik; nasproti barvi, tonu, gibanju teles v plesu itd. Elementi jezika, iz katerih gradi pesnik in ki so uporabljeni v pesništvu, so čisti znaki. Ti so lahko elementi pesniškega ustvarjanja le z ozirom na njegov pomen. To pa pomeni, da imajo svoj pravi način biti v mišljenju. Na to je treba opozoriti še posebej v času, v katerem se ločitev od predmetne razlage svetovne skušnje pojavlja kot zakonitost so-

dobne umetnosti. Tega pesnik ne more razumeti, Beseda, v kateri se izpoveduje in iz katere ustvarja, se noče nikoli popolnoma odločiti od svojega pomena. Brezpredmetno pesništvo bi bilo blebetavo jecljanje.

To seveda ne pomeni, da jezikovna umetna »sostava« zgolj v mišljenju. Umetnina vedno vsebuje neke vrste identiteto med pomenom in smislom prav tako kot je zakrament bit in pomen v istem »Pesem je tubita«. Toda kaj pravzaprav pomeni ta »tuk«? Miselni govor vendar kaže od sebe stran. Besede niso zvočni kompleksi, ampak smiselne in miselne kretnje, ki kažejo od sebe stran, se pravi da so nekam naravnane, usmerjene. Vsi vemo, kako zvočna podoba neke pesnitve prejme svoj obris šele s pomočjo razumevanja njenega pomena. Vemo, da je pesništvo zavezano jeziku in da predstavlja prevod neke poezije istočasno čudovito in mučno nemožnost.

To pa pomeni: enotnost zvočne podobe in pomena, ki pripada vsaki besedi, najde svojo pravo izpolnitev v pesniškem govoru. Pesniška umetnina vsebuje kot jezikovna umetnina — nasproti vsem drugim umetniškim zvrstem — neko specifično, odprto negotovost, nedoločeno. Enotnost podobe, ki jo pesniška umetnina prav tako poseduje kot vsaka druga umetnina, je občutna prisotnost in nikakor ni zgolj mišljenja njene pomenskosti. Toda »prisotnost« kljub temu vsebuje element mišljenja, element usmeritve v nedoločeno možnost izpolnitve. Ravno v tem je prednost pesništva pred drugimi umetniškimi zvrstmi, in ravno v tej prednosti pesništvo že od nekdaj postavlja naloge oblikujoče umetnosti. Kajti, kar pesništvo evocira s svojimi jezikovnimi sredstvi je nazor, prisotnost, tubit, ki hkrati z vsakim, ki sprejme pesniško besedo, najde lastno nazorno izpolnitev, ki je ni mogoče razložiti. Tako pozove ustvarjalnega umetnika k nalogi, da iznaide podobo, ki doseže trajno veljavo, podobo, ki vlada vse do takrat, ko jo v novem ustvarjalnem aktu ne zamenja nova podoba. Pesniku lastna naloge je skunna izreka Izreka pa ima v svoji izrečni biti absolutno realnost. Grški izraz za to je muthos. Zgodba o bogovih in ljudih, za katere gre, je označena na ta način, da prelema svojo bit le v izrečni biti, da ne poseže in ne prenaša nikake druge možnosti potrditve kot potrditve izrečne biti. Vtem smislu pa je vse pesniško mišljenje, kajti ravno tako kot muthos, ima tudi pesništvo svojo lastno potrditev le v izrečni biti. Prav s tem na prinaša tako pesnjenju kot tudi razlaganju. Se več: celotno pesnjenje vedno že vsebuje tudi razlaganje.

S tem v zvezi naj opozorimo na alegorijo, na pesniško sredstvo, ki je imelo v prejšnjih stoletjih svojo nesporo vrednost in je šele v novejšem času izgubilo kyoj pomen, na alegorijo, ki »nekaj« izraz: z »nečim drugim«. Takšno umetniško sredstvo je možno le takrat, ko je zagotovljena vez z nivojem razlage, v katerega sodi alegorija. Kjer je izpolnjen ta pogoj, alegorija ne ostaja zaprt. Tudi kjer obstoji stroga zakonitost med alegorijo in njenim pomenom, lahko celota pesniškega govora, v katerem se le-ta dogaja, kljub temu ohrani nedoločnost, ki jo dopusti pesniškost alegorije ter njena neizčrpnost. Pojasnimo to ob primeru: Razprava o Kafkinih romanih temelji končno na tem, da Kafka v svojih pesnitvah gradi vsakdanji svet na nek nepopisno hladnokrvn, kristalno čist in miren način. Navidezna zaupnost tega vsakdanjega sveta, podvojena s skrivnostno tujostjo, zbuja vtis, kot da tu ne bi bilo vse prisotno kot tako, samo po sebi. Kljub temu ni pri Kafki nikakih razložitivih alegorij, ker se pred nami vrši prav razkroj skupnega horizonta razlage, kot tudi dogajanje velike proze. Golj videz alegorije je evociran na pesniški način, kar seveda pomeni, da je alegorija spremenjena v odprto mnogoznačnost.

Razlaganje je tukaj združeno s pesnjenjem, ki s svoje strani zahteva razlaganje samo. Tako se zastavlja pravo vprašanje: kdo razlaga, pesnik ali razlagalec? Ali pa morda razlagata oba, med tem ko opravljata svoj posel. Se v nujnem mišljenju in v nujnem govorjenju dogaja nekaj, kar se »naznanja« istočasno, nekaj kar sploh ne »misli«? Razlaganje se ne prikazuje niti kot dejanje niti kot mišljenje, ampak kot resnična določitev v biti sami. To je tako kot z dvoumnostjo oraklja. Tudi ta dvoumnost ne sodi v sfero našega razlaganja, ampak v sfero tega, kar nam je naznanjeno.

Zmota, ki je Ojdipa gnala v njegovo usodo, ni zmota nekega blazneža, ki jo je povzročila brezbožna gila. V njegovi volji, da bi spodbil in zanikal božjo prerokbo, ki ga je pahnila v nesrečo, pa tudi ni nič zločinskega, nič predrznega. Toliko bolj je smisel takšne orakelske tragedije v tem, da podoba njenega junaka eksemplarčno predstavlja dvoumnost, ki jo človeku nalaga usoda.

V človekovi biti je skrita možnost, da se zaplete v razlago mnogoznačnega, dvoumnega. Takšne dvoumnosti je deležna tudi pesniška beseda. Tudi za pesniško besedo velja, da je mitična, se pravi, da ni zmožna nikake potrditve skozi tisto oz. v tistem, kar je izven njene danosti. Pravi značaj dvoumnosti pesniške besede je v tem, da v celoti ustreza dvoumnosti človeške biti. Celotno razlaganje pesniške besede razlaga le, kar razlaga že pesništvo samo. To kar razlaga pesništvo in na kar pesništvo kaže, seveda ni tisto, kar misli pesnik. Pesnici ne premljujejo o ničemer tistem, kar mislijo drugi ljudje. Pesništvo ne obstoji v mišljenju o nečem, ampak v tem, da je v njem samem mišljeno in izpovedano to, kar je prisotno. Razlagajoča beseda, ki sledi pesništvu, postane v tubiti prisotna kot tisto mnogoznačno razlaganje, ki »je« pesem sama. Tako kot mnogoznačno razlaganje samo, se tudi razlagajoča beseda ohranja v tubiti pesništva. Kot pesem kaže v določeno smer, tako tudi tisti, ki razlaga neko pesem, kaže v neko smer. Kdor sledi razlagajoči besedi, sicer sledi njeni smeri, ne misli pa določeno razlago kot tako. Razlagajoča beseda očitno ne more nadomeščati tistega, na kar kaže. Razlaga, ki bi to zahtevala, bi bila kakor žival, ki ji nekdo poskuša nekaj pokazati, le-ta pa nezmotljivo hlasta po kazoči roki, namesto da si pogledala v smer, kamor roka kaže. Prav tako se mi zdi, da je z razlaganjem, ki se vrši v pesnjenju samemu. K bistvu pesniške izjave sodi, da tudi sama kaže stran od sebe. Umetnost in znanje, ki nekaj izjavi podeljujeta estetski nivo lahko upoštevamo v estetski refleksiji. Toda svojo pravo tubit nahaja ta umetnost le v tem, da kaže proč od sebe in omogoči, da spoznamo, o čem govori pesnik. Niti razlaganje niti pesnjenje nimata lastnega izkaza, oba je že preselego to, kar »je«, kjer »je« pesem. Tako razlaganje kot pesnjenje sledita tistemu, kar razlagata, ki kaže v odprto. Zato mora tudi pesnik kot razlagalec paziti, da temu, kar samo misli, ne priznava nikakega izkaza. Kar vodi njegovo lastno samorazumevanje ali njegovo zavestno intencijo, je toliko bolj samo

ena od mnogih možnosti, da bi se zavedel, da bi osvetlil samega sebe in je pravzaprav popolnoma različno od nastajanja njegove pesmi.

Beseda Hesioda, pesnika ki je v svoji slavni pesnitvi Muzam prvi izrekel misel o pesnikovem poslanstvu, lahko ilustrira naše razmišljanje. V uvodu Teogonije se pesniku prikažejo muze in mu govore: »Povedati znamo veliko nepristnega, lažnivega, ki je podobno pristnemu in resničnemu. Če hočemo, pa znamo narediti, da zazveni tisto pristno in resnično.« Izrečene besede so večinoma razumeli kot pesnikov kritični napad na homersko upodabljanje božanskega sveta, kot da bi se pesnik skliceval na izjavo muz: »Hočemo ti dobro. Ne bomo ti, četudi bi nemara znale, povedale tisto, kar je lažljivo — kot Homerju — ampak le to, kar je resnično.« Iz več vzrokov verjamem, predvsem tudi zaradi simetričnosti obeh verzov, da je pesnik hotel reči: »Muze lahko vedno istočasno dajejo tisto resnično, pravo in tisto lažljivo.« Pesniško besedo ustvarja prav takšna izreka resničnega in lažnivega, se pravi prav ta »odprtost« poezije. Razlikovanje med pristnim in lažnjivim namreč ne obvladuje resnice pesniške besede na način, ki ga mislijo slabi filozofi, ko govorijo o pesnikih kot »velikih lažnjivcih«.

Zdi se, da je iz tega, kar smo povedali, sledil odgovor na vprašanje, ki smo ga zastavili. Element mišljenja in razlaganje se od nekdanj nahaaja v pesniški mnogoznačnosti. Tam pa, kjer je v sebi razpadel skupni horizont razlage, kjer ni nobene obče pripovedi več, kjer je tudi nenavadna enotnost (ki je s pomočjo krščanske religije razkrojila mitološko tradicijo Grkov in Rimljanov, in ki je obstajala še pred dvema stoletji) izgubila svojo samoumevnost, se v pesništvu reflektira premaganje mitične identitete. In tako se kaže prav v modernih romanih (naj imenujem samo že umrle pisce: pri Kafki, pri Thomasu Mannu, pri Musilu in pri Brochu), kako element razlagajoče refleksije zavzema vedno večji prostor. Tako danes raste vez med pesnikom in razlagalcem. Na koncu je le-ta iz enotnosti naše človeške biti dana v čas, ki spričo vseh neutrudnih poskusov, da bi našli razlagajočo besedo, skovan iz gotovosti, ki jo sicer lahko zavrnemo — iz gotovosti ki jo izgovarja Hölderlinova »Mnemosyne«: »Znamenje smo, brez razlage.«

prevedla: S. ZITKO

SLOVAR SLOVENSKEGA KNJIŽNEGA JEZIKA

Slovar sodobnega slovenskega knjižnega jezika nam je v našem času potreben ne le iz splošno slovarskih in jezikoslovnih razlogov, marveč še posebej iz nacionalnih.

Dr. Bratko Kreft, NR, 6. marca 1970, str. 137

Iz zgodovine. Nemeč Hieronim Megiser je bil prvi, ki je na osnovi dveh Dalmatinovih Registrov (1578; 1584) in Bohoričeve Nomenclature (1584), »... poleg nemških, latinskih in italijanskih besed vknjižil tudi slovenske...« v prvi slovar (prim. J. Stabéj, star., Iz zgodovine slovenskih slovarjev, JIS 1964, str. 68). To je bil Dictionarium quatuor linguarum iz leta 1592. Od tedaj dalje je izšla vrsta leksikografskih del s slovenskim besediščem; tradicija sega malodane štiristo let nazaj. Toda Pleteršnikov Nemško-slovenski slovar (1895) nam je moral do zdaj nadomeščati ne samo slovar knjižnega jezika (ob Glonarjevem Slovenskem slovarju in pravopisih), marveč tudi historične in dialektološke slovarje. Miklošičevo gradivo za slovenski historični slovar se je zgubilo pri sestavljanju Pleteršnika, ko je bil nivo naše leksikologije približno enak z drugimi narodi. Zaradi različnih vzrokov pa v jezikoslovlju od takrat zaostajamo na primer tudi za Slovaki. Ti imajo poleg slovarja knjižnega jezika še frekvenčni slovar, študijo o frekvencah besed v slovaščini, dialektološki atlas itd., pa so krepko za Čehi, Rusi... Slovar slovenskega knjižnega jezika A—H (SAZU, DZS, Lj. 1970) je kljub štiri-stoletni tradiciji prva knjiga tako zamovanega enojezičnega slovarja, torej je nedvomno pomemben mejnik v slovenski leksikologiji.

x x

Osnovni namen enojezičnega slovarja je uporabniška praktično in popolno (z minimalnimi sredstvi kolikor mogoče natančno) informirati o pomenski strukturi izbranih besed, njihovih rabi v kontekstu (besedna zveza, stavek), stilski vrednosti, morfologiji, akcentu ter intonaciji (prim. NR, ibid.). Ker nam uvod v Slovar slovenskega knjižnega jezika (dalje SSKJ), že citirani članek urednikov SSKJ v Naših razgledih, oddaje po radiu in televiziji dovolj pojasnjuje namen, zgradbo, uporabo ter *dobre strani* Slovarja, naj dodam le nekaj informativnih (obrobni) pripomb.

Kot vemo, je bilo za redakcijo SSKJ I. zbranega veliko jezikovnega gradiva. Po selekciji naj bi ostalo tisto, kar bi omogočalo objektivno predstavitev jezika (prim. SSKJ I., str. XI). Za to je potrebno najti kriterij, ki bo zanesljiv za večino obravnavanih primerov. Objektivnost in enotnost pa je v slovenistiki zaradi preražličnih nazorov o jeziku kar skrajno težko izvedljiv problem. Dokaze za to trditve najdemo

tudi v takšnem pionirskem kolektivnem delu, kot je SSKJ.

x x

Navodila za uporabo se na prvi pogled zdijo izredno sistematična, saj so razbita na teme, označene s paragrafi, ob robu pa so neke vrste tematske vodilke (recimo Vsebina, Česa ni v slovarju, Namen, Obseg, Normativnost, itd.). Tudi v tekstu so opozorila na problematiko paragrafe z določeno sorodno problematiko. Toda — konec koncev je o izpeljavi in uporabi slovarja postal potreben poseben cikel na televiziji! Težnja po preglednosti se je namreč sprevrgla v razdrobljenost navodil, čeprav je hierarhija tematskih vodilk dokaj sistematično izpeljana. Vseeno pa je za tako obsežen uvod nujno dodati posebno, ne le »obrobno« kazalo (na začetku ali na koncu knjige).

Mimogrede se ozrimo po vzorniku (prim. SSKJ, str. XII): navodila za slovar češkega knjižnega jezika (Slovník spisovného jazyka českého, CSAV, 1960) so precej krajša, pa vendar natančno in jasno zaobsegajo vso problematiko.

Ob izboru besed. »Narečne besede, ki sicer so v Pleteršnikovem slovarju, niso sprejete, če jih današnja knjižna raba ne potrjuje.« (SSKJ I., str. XI). Uveljavljanje tega stališča je pomanjkljivo dokumentirano. So pisatelji, ki uporabljajo precej narečnih besed (Kranjec, Prežihov Voranc, Finžgar in drugi); knjižna raba jih »potrjuje«. Tistemu dialektalnemu gradivu, ki ga sprejememo v slovar, damo večjo vrednost (uporabnost), funkcijsko pomembnost v knjižnem jeziku, čeprav bi lahko »zavržene« besede in zveze enako bogatili jezik slovenske knjige. V SSKJ so prišle torej zaradi avtoritete avtorja (ali redaktorja?) ali frekvence v knjižnem jeziku. Vsekakor bi moral biti pri vseh narečnih besedah in zvezah naveden vir, citat iz pisatelja (pisateljev), ki jo uporablja(jo). Tako je na primer pri geslu »cvrtina« — jed, zlasti iz stopenih jaje, ocvrta na maščobi — naveden vir (Kranjec), prav tako pri »čadan« — svetlo rjav — (Bevk), ne pa pri »bavh« — belkast vol — in »bavha« — belkasta krava; zadošča naj (?) samo kvalifikator »nar(ečno) koroško«, in pri geslu »fakin« v drugem pomenu (= nosač, težak) »nar(ečno) primorsko, »aškre« (1. majhen kos, odrezek; 2. majhen človek, otrok) »nar(ečno) vzhodnoštajersko«. Takih besed (in zvez) je precej v slovarju, gotovo pa ne moremo vedno reči, da živijo še kje druge kot pri tistem pisatelju (ali Pleteršniku), iz katerega so bile izpisane, in v narečju. Verjetno nobena izmed narečnih besed v slovarju ni upravičena brez oznake vira in frekvence. (Besedo »bavh« v pomenu vol si je zapomnil vsak, ki je prebral Prežihovega Voranca, vendar jo poleg Korošcev drugi uporabljajo najverjetneje samo v zvezi z Vorancem. Isto je s prekmursko »cvrtino« in drugimi besedami.)

»Slovar ne daje podatkov o zivoru in zgodovini besed.« (SSKJ I., str. XI.) Ugotovljivo je, da to stališče dopušča precejšnje izjeme (zlasti takrat, kadar je izvor besede zajet v razlagi (na primer »bordoj-ski« — nanašajoč se na Bordeaux, »frigijski« — nanašajoč se na Frigije ali Frigijo). Podatek o izvoru je torej potreben za razlago in popolnejšo informacijo o besedi ali besedni zvezi. Tega v (informativnem!) slovarju ne kaže zanemarjati. Za tip slovarja, kot je SSKJ, pride v poštev — če ne drugega — vsaj izhodiščno (osnovno) geslo za kakšno besedo (zlasti iz zemljepisnih lastnih imen). Na primer Abdera pred »abderite«, v ekspresivnem pomenu »omejen, ozkosrčen človek (: smešiti filistre in abderite)«, Faraday pri »farad« (enota za merjenje električne kapacitivnosti), in podobno. Slovník spisovného jazyka českého ima tudi pri tujkah naveden kvalifikator, ki označuje izvor (npr. grš., lat., nem., fr., itd.), ne pa zgodovino besede. Slednjo naj bi zajel historični slovar, etimologijo pa etimološki slovar slovenskega jezika.

Normativnost (in kvalifikatorji). Slovar je informativno-normativen, to pomeni, da je v njem knjižni jezik na široko in objektivno predstavljen z vso množico variant in posebnosti, vendar tako, da je že iz razporeditve gradiva in spremnih opozoril vidna pomembnost in vrednost obravnavanih jezikovnih prvin.« (SSKJ I., str. XI.)

Ena od številnih pozitivnih lastnosti SSKJ je, da je prezrl slovensko puristično-normativno tradicijo in jo nevtraliziral tako, da je gradivo na novo ovrednotil. Vendar je objektivnost pri obravnavi nekaterih jezikovnih prvin (prim. SSKJ, ibid.) preohlapna. Resnična normativna analiza gradiva se neštetokrat skriva za časovno-frenkvenčnimi in stilno-plastnimi kvalifikatorji »raba peša, redko, starejše, zastarelo, pisarniško, nižje pogovorno« itd. (prim. SSKJ I., str. XX in XXI). Res je, da raba kakšne besede ali besedne zveze (v zadnjem času) peša zlasti v publicističnem jeziku — ne nazadnje zaradi preganjanja (purističnih posegov) ali v SP 62 ali prej ali kasneje. (Značilno je, da imajo skoraj vse tiste besede in zveze, ki so v SP 62 označene z ničlo, v SSKJ kvalifikator »raba peša«.) Potrebna je bila bolj sproščena norma (prim. zveze zlasti z nesklonljivim pridevnikom ali prilastkom: faksimile podpis, bungalov naselje, go igra itd.), ker je samo tako mogoče manjšati prepad med govornim in knjižnim jezikom, povečati stilno barvitost in izrazno okretnost slovenščine in zmanjšati zadrego Slovencev pri pisanju. Ker je ustaljenost norme na sedanji razvojni stopnji slovenščine potrebna, bi bilo prav demokratično normativnost nekoliko bolj proučiti, usmerjati in določiti meje sistema (to je npr. nekoliko pogosteje uporabiti kvalifikator neprav(ilno) poleg stilnega in frekvenčnega kvalifikatorja).

Izrazna sredstva slovenskega knjižnega jezika so tudi besede in besedne zveze, ki jih ni mogoče niti izločiti niti označiti za knjižne (cvek, žargonsko »dobiti cvek«, cvirn, ekspresivno »cvirnat« v pomenu teči, in drugo). So splošno (največkrat pogovorno) slovenske z določeno stilsko vrednostjo. SSKJ take besede pravilno vrednoti, ker jih ne prepoveduje, kot recimo SP 62, in s tem ne jemlje veljavnosti pogostokrat zelo frekventnim besedam. Toda zveza »brez da« (bi) npr. ima kvalifikator neprav(ilno), »dela na« (slovarju) pa publ(icistično). Obe zvezi ni odpravilo nobeno preganjanje in dokazovanje, da sta »izven« sistema. Zakaj torej različna kvalifikatorja?

Omejitev na delno informiranje o izbranih problemih daje samo približno sliko o SSKJ. Dobre strani in pomanjkljivosti je mogoče najti tudi drugje (pri razlagi pomena, kvalifikatorjih, akcentski in intonacijski sliki besednega gradiva itd.) V naslednjih štiri-h knjigah pa bo treba predvsem ponovno preštudirati kriterije. *Natačne analize naj dajo znanstveno bolj dokumentiran in uporabljiv slovar.* Prvi zvezek potrebuje med drugim naslednja praktična dopolnila: kazalo uvoda, seznam izpisanih avtorjev, seznam kvalifikatorjev, naslednji pa naj natančneje določijo (detajlirajo) kvalifikatorje, norme, uporabijo naj novejšo gradivo, dialektalne besede naj bodo opremljene s citati in virom, ankete o akcentu in intonaciji naj zajamejo čim več ljudi...

P. Kuhar

I. I. REVZIN: NEKATERA V PRAŠANJA DISTRIBUTIVNE ANALIZE IN NJENE NA DALJNJE FORMALIZACIJE (V SMISLU SINTETIČNE ANALIZE)

§ 1. Zaradi potreb po novi tehnični uporabnosti lingvistike se pojavlja nova panoga jezikoslovja — matematična lingvistika, predmet katere so matematični modeli jezika. Vsak model ne nastaja na mestu samem, pred tem se ne ugotavljajo le nekatera dejstva, ampak tudi določen aparat lingvističnih metod in pojem bistva jezika. To vprašanje je že bilo predmet razprav, pri čemer so nekateri avtorji menili, da je neobhodno »odločno zavreči trditve, da je strukturalizem obvezna pot do nastanka matematične lingvistike.«

Namen naše naloge ni presojeti ta spor z metodološkega stališča. Hočemo samo dokazati, da se v osnovno nekaterin modelov, po našem mnenju najpomembnejših, kar jih obravnava matematična lingvistika, stekajo ravno ideje strukturalizma in da je nadaljnje izpopolnjevanje smotno le ob upoštevanju dosežkov sodobnega strukturalizma.

Znane so daljnosežne analogije med teoretično-informacijskim pristopom k jeziku in slovarjem kratice ter idejami de Saussura, ki so osnova sodobnega strukturalizma in se v tej ali oni obliki pojavljajo v osnovnih zahtevah kot predstavnik evropskega strukturalizma (praksi krožek in šola danskega strukturalizma) in ameriške deskriptivne lingvistike. Ustavili se bomo sicer samo pri eni metodi, ki jo v ameriški deskriptivni lingvistiki postavljajo v prvo vrsto, ravno pri metodi distributivne analize. Potrudili se bomo dokazati podobnost njenih izhodiščnih predpostavk z aksiomatično teoretično-množinskega modela jezika, ki so ga razvil sovjetski znanstveniki, nekatere analogije v dobljenih rezultatih, in na koncu, možnost formalizacije te teorije nekaterih važnih pojmov strukturne analize v terminih. Hoteli bi tudi opozoriti na zvezo med distribucijsko analizo in transformacijsko analizo, kar dobiva vse večji pomen.

§ 2.

Osnovni pojem distribucijske analize je pojem »skupnosti izrazov (utterances), ki so lahko izraženi v dani jezikovni grupi.« Ta pojem, ki v bistvu ustreza govoru v pojmovanju Saussura, je obenem tudi izhodiščna objektivna danost, edina realnost, s katero ima opraviti lingvist. Harris v svojem poglavitnem delu, posvečenem metodi strukturne analize, uporabi za ta pojem termin universe of discourse (univerzalna govorna množica). Pri distribucijski analizi stoji pred lingvistom tri naloge:

1. izločevanje najmanjših enot na dani ravni raziskovanja (fonetični, morfološki ali sintaktični), ali v jeziku distribucijske analize, »segmentacija« govornega toka;
2. združevanje izločenih enot v določene razrede (foneme, morfeme, itd.);
3. pojasnjevanje odnosov med izločenimi razredi na dani ravni raziskovanja.

Pri reševanju vseh teh nalog se mora lingvist posluževati kriterija »distribucije« (razdelitve), to je, za vsak element, predhodno izločen na dani ravni, je treba analizirati vsa možna območja tega elementa v govornem toku. Nadalje se po dva elementa primerjata s stališča njihovih možnih območij in če ta območja v večjem številu primerov sovpadajo, se odgovarjajoča elementa združita v en razred. Ta procedura je dobro opisana v citirani knjigi Harris.

Prednosti takega postopka so jasne. Prvič: pri analizi je izključen subjektivizem, ki ga je moč opaziti pri analizi, ki izhaja iz pomena, s. p., da se opira na lingvistično intuicijo. Drugič: pojem razdelitve je najsplošnejši pojem, s katerim se srečujemo v lingvistični analizi; lahko ga uporabimo pri analizi katerekoli jezika, neodvisno od posebnosti njegovega ustroja. Tretjič: opisan postopek je uporaben na vseh stopnjah jezika, s čimer dosežemo enoličnost lingvističnih metod. Četrtič: vse ugotovitve pri tej analizi so v bistvu operacijske ali konstruktivne ugotovitve.

Pomanjkljivost čiste distributivne analize je v njenem kopičenju in v dejanski težavnosti njene izvedbe. V praksi mnoge postopke krajšamo s pomočjo intervjuja nosilca jezika (informant) in tako poiščemo pomen. O tem govori Harris: »Situacija, v kateri je nujen nosilec jezika, ki mu lingvist postavlja vprašanja ali pa diktira tekst, ni idealen vir, lahko pa je neizbežna pri mnogih lingvističnih raziskovanjih.«

Intervju z nosilcem jezika je praktično koristen za rešitev sledečih dveh nalog: a) segmentacije govornega toka na fonetični ravni in b) odstranitve individualnih odklonov od norme. Nekateri znanstveniki domnevajo, da lahko prvo nalogo rešimo s spektralno analizo govornega toka. Predpostavljamo, da smo rešili tudi drugo nalogo in ne da bi se začeli z distributivnimi metodami, razbili govor na določene enote — morfeme ali besede. »Beseda« je v deskriptivni lingvistiki pojem, ki je določen na osnovi pojma »morfema«. Odgovarjajoči prehod od morfemov k besedam je dovolj zapleten, toda osnovna ideja se izkaže v sledečem. Morfem ali zveze morfemov se imenujejo »svobodne forme«, kadar niso odvisni od karakterja predhodnih morfemov, to je, posedujejo dovolj svobodno razdelitev. Na primer: nemški gut arbeiten (dobro delati) je svobodna forma, toda -en v arbeiten (ali -ti v delati) je vezana forma. Besedo torej lahko imenujemo »minimalna svobodna forma«. V kolikor nas nadalje zanima raven sintaktične analize, bomo menili, da je segmentacija na besede že izvedena. (Zaradi poenostavitve lahko celo pojmujeemo pod besedo »grafično besedo«, to je, veriga črk od vrzeli do vrzeli.) Takšna je v bistvu izhodiščna situacija, s katero imamo opraviti v distributivni analizi, kadar govorimo o prehodu k sintaktični analizi.

Kot nalašč smo dobili situacijo, ki se pojavlja kot izhodiščna v teoretično-množinskem konceptu jezika. Njegova naloga je v resnici nekakšna skupnost fraz (primerjaj zgoraj navedeno definicijo BLOOMFIELDA). Vsaka fraza sestoji iz besed. Obenem s danimi frazami, ki jih imamo za »poudarjene«, je dovoljeno delati tudi druga zaporedja besed, ki pa jih imamo za nepoudarjene. (Nadalje se bomo sklicevali samo na ta del koncepta, ki ne priznava nobenih drugih pojmov za izhodiščne.) Vendar s tem še ne ugotovimo podobnosti obeh konceptov. Pri distributivni analizi se dva elementa, ki imata bolj ali manj enako razdelitev, združujeta v en razred, v teoretično-množinskem konceptu pa se dve besedi x in y pojmujeata kot ekvivalentni, kadar se za poljubni frazi A in B vse fraze tipa AxB, AyB izkažejo istočasno za poudarjene ali istočasno nepoudarjene. Skupnost ekvivalentnih elementov se imenuje »družina« (na primer, v eno družino sodijo besede: kravo, punčko, galošo in sploh vse besede ženskega spola v tožniku ednine).

§ 3.

Omeniti moramo tudi nekatere notranje razlike sistema deskriptivne lingvistike in aparata definicij teoretično-množinskega koncepta. Videli smo, da je pri distributivni analizi potrebno za ekvivalentnost dveh elementov, da imata enaka območja v dovolj velikem številu primerov, ni pa obvezno, da so enaka v vseh primerih (primerjaj Harrisovo pripombo o praktični nezmožnosti kontrole vseh območij). Teoretično-množinski koncept O. S. Kulagine je nekaj model, to je, idealizacija realno obstoječe situacije. Neobhodnost kontrole vseh območij je povezana s tem, da mora imeti ekvivalentnost v tem modelu lastnosti: reflektivnosti, simetrije in tranzitivnosti. Lahko se je prepričati, da vzajemna nadomestljivost ne v vseh, ampak le v dovolj velikem številu primerov, nima lastnosti tranzitivnosti in zato takšno razumevanje ne more biti produktivno za teoretično-množinski, to je, logični model. Nekaj drugega je verjetnostni model (zelo zanimiv je na primer model N. D. Andrejeva, pri katerem lahko razvijemo to postavko distribucijske analize).

Vendar se pri ugotavljanju ekvivalentnosti pojavlja naslednja, povsem logična težava, povezana s tako metodo. Da bi učinkovito izkoristili pojem ekvivalentnosti, mora biti množica poudarjenih fraz končna (na primer: skupnost vseh fraz dane knjige ali vseh knjig danega pisatelja ali celo množice vseh knjig poljskih pisa-

teljev XVI. stoletja). Vendar pregled vse množice jezika kot končnega nasprotuje karakterju realnih jezikov. Govor (za razliko od jezika kot sistema) moramo pojmovati kot neskončno množico elementov na poljubni ravni. V konceptu O. S. Kulagine pa ni nujno, da bi bila množica poudarjenih fraz končna. Pojmovanje množice poudarjenih fraz kot neskončne pa tudi poraja težave, ko koristimo pojem ekvivalentnosti. Da bi se prepričali o ekvivalentnosti dveh besed a in b, moramo pregledati vse poudarjene fraze in ta proces lahko traja neskončno. V resnici se koncept O. S. Kulagine neotično poslužuje abstraktnosti aktualne neskončnosti, to je, hkrati prevzema vso (na splošno rečeno neskončno) množico fraz, ki vsebujejo a in b. Težko je dokazati, da je možno sprejeti tako abstraktnost v lingvistiki. Toda kako spremeniti pojem ekvivalentnosti, ne da bi pri tem izgubili njene zgoraj opisane lastnosti?

Rešitev lahko najdemo z uporabo distribucijske analize. Pri tem, ko raziskuje možnosti poenostavljanja distribucijske analize na ravni morfemov, Harris pravi: »Metoda aproksimacije, ki se v sodobni lingvistiki najširše uporablja, predstavlja raziskovanje območij, ki so tem krajša, čim polnejši je izraz. Izbere se omejen del vsakega izraza, morfemi pa se združijo v razred, če so vzajemno nadomestljivi v tem omejenem območju. Tako naprimer: Če izberemo pozicijo pred morfemom -ly, se bodo v en razred združili morfemi large, clean, true itd.«

Ta postopek lahko formaliziramo s termini abstraktnega teoretično — množinskega koncepta na sledeči način. Dve besedi x in y sta ekvivalentni tedaj, kadar so za poljubni frazi A in B vse fraze AxB in AyB, ki ne sestojijo iz več kot k besed, istočasno poudarjene ali istočasno nepoudarjene. Lahko je preveriti, da taka ekvivalentnost vsebuje lastnosti: reflektivnosti, simetrije in tranzitivnosti. Z druge strani pa je, neodvisno od karakterja izhodiščne množice fraz, vsakokrat podvržena kontroli le končna množica fraz, dolžina katere ne presega k besed.

Uporaba distributivne analize pomaga torej pri izboljševanju nekaterih načelnih definicij teoretično — množinskega modela. To je tembolj pomembno, ker nam teoretično — množinski model odkriva nekatere navdave pomembne rezultate, ki nam dovoljujejo, naprimer, opisovati sistem besednih vrst danega konkretnega jezika po formalni poti. Toda mi se ne moremo ustavljati ob vprašanjih morfološke analize, saj je naša naloga analiza sintaktičnih problemov. Pozneje bomo dokazali, da lahko nekatere pomembne sintaktične pojme deskriptivne lingvistike izkoristimo v teoretično — množinskem modelu.

4.

V strukturalni deskriptivni lingvistiki razumevamo pod osnovnim sintaktičnim pojmom pojem »neposredno — sestavljajoče« (pozneje skrajšano N S). Obstajajo razni načini uvajanja tega pojma. Bolj cenimo sledeče. Poljubno frazo in poljubno del fraze bomo imenovali konstrukcija. (Navadno razumevamo pod konstrukcijo samo značilen del fraze, toda želeli bi ostati v mejah čisto distribucijskih terminov. Razen tega je »konstrukcija« pomožni pojem, za katerega ni obvezno, da odgovarja določenemu lingvističnemu objektu.) Sedaj bomo opredelili pojem »komponenta dane konstrukcije« (skrajšano S). Prednost dajemo rekurzivni definiciji tega pojma, kar odgovarja želji, da bi bile vse lingvistične definicije operacijske.

Baza te definicije je sledeča:

1. Vsaka posamezna beseda je S (spomnimo se, da smo zaradi enostavnosti predpostavili, da je vsaka fraza že razbita na besede).

Osnovni del definicije se glasi:

2. Vsaka konstrukcija, ki ima bolj ali manj enako razdelitev z neko S, je s svoje strani S. Razložimo s tega stališča frazo, ki jo gramatik tako radi analizirajo:

Velika vrana je vzletela na visok grm.

(1) (2) (3) (4) (5) (6)

Po točki 1 naše definicije imamo šest S:

(1) (2) (3) (4) (5) (6)

Po točki 2 naše definicije dobimo še sledeče S:

(1) (2) se srečujeta v istih območjih kot (2)

(5) (6) — v istih območjih kot (6)

(4) (6) — v istih območjih kot beseda navzgor

(4) (5) (6) — v istih območjih kot (4) (6)

(3) (4) (5) (6) — v istih območjih kot (3)

Z druge strani pa se taki konstrukciji kot »vzletela na« ali »na visoka« ne pojmujeata kot komponenti, ker ne moremo najti komponente (naprimer besede), ki bi imela bolj ali manj enako razdelitev s tema konstrukcija. Konstrukcije, ki sovpadajo z nekaterimi komponentami, bomo imenovali pravilne.

Neposredne komponente (N S) dane pravilne konstrukcije bomo imenovali S, ki vstopajo v dano konstrukcijo, ne vstopajo pa kot deli v druge dane fraze. Za nadalje je pomembna sledeča definicija. Če ima ena in samo ena N S v konstrukciji AB (naprimer B) enako razdelitev kot vsa konstrukcija, se sintaktični odnos med N S imenuje podrejeni (B podrejuje A), B se imenuje jedro (nucleus), A pa satelit (satelit) ali atribut B-ju, naprimer: lesena (atribut) kočja (jedro); zelo (atribut) prijetno (jedro); sprehati se (jedro) v parku (atribut).

Podrejenost je lahko mnogostopenjska. Naprimer: v konstrukciji Cvetovi zelo lepe vrtnice izločimo v prvi etapi N S cvetovi in zelo lepe vrtnice, pri čemer je druga N S podrejena prvi. V drugi etapi izločimo N S zelo lepe in vrtnice, kjer je prva N S podrejena drugi itd.

Pri tem postane zelo koristen pojem ranga, ki ga je uvedel že Espersen.¹⁷ Ta pojem, kakor tudi pojem sestavljajočega, bomo definirali induktivno: Če je neka N S jedro, ki ni podrejeno nobenemu drugemu jedru, se le ta imenuje N S ničelnega ranga. N S, podrejena jedru, ki je N S n-ga ranga, se imenuje N S (n + 1) — ga ranga.

V našem primeru je cvetovi N S ničelnega ranga, vrtnice je N S 1. ranga, lepe N S 2. ranga, zelo N S 3. ranga.

Harris¹⁸ pojem ranga tolmač nekoliko drugače.

V prejšnji razlagi smo rangu priznali naslov atributa, to je, podrejenega elementa. Harris pa predlaga, da se rang imenuje beseda (Harris v resnici raje govori o morfemih), ki ima enako razdelitev kot neka konstrukcija (naprimer vsako jedro) odvisno od karakterja dane konstrukcije. To je nujno za preciziranje enakosti razdelitve. Dejansko trdimo, da ima lepe vrtnice enako razdelitev kot vrtnice. To velja samo v primeru, kadar ne raziskujemo zvez tipa zelo lepe vrtnice (pri tem ne moremo nadomestiti lepe vrtnice z vrtnice zaradi nedopustnosti zveze zelo vrtnice). Če predpostavljamo, da ima samostojno uporabljena beseda vrtnice 2. rang, ravno zato, ker je vzajemno nadomestljiva s konstrukcijo zelo lepe vrtnice, kjer ima beseda vrtnice »ničelni rang«, ne bomo zašli v protislovja. Če ima samostojno uporabljena beseda višji rang pomeni, da ima nižji rang v nekaterih konstrukcijah v trenutku, ko nasprotno ne velja. Pozneje bomo spoznali, kako zelo so te Harrisove ideje blizu razumevanja ranga v teoretično-množinskem konceptu.

5.

Za enega osnovnejših sintaktičnih pojmov teoretično-množinskega koncepta velja pojem konfiguracije. Definicija tega pojma je (zaradi poenostavitve bomo raziskovali verigo besed in ne razredov kot pri problemu ekvivalentnosti):

1. Poljubno frazo lahko pojmujeemo kot frazo ničelnega ranga. Nek del fraze T, ki vsebuje dve ali več besed, se imenuje konfiguracija 1. ranga, če najdemo besedo x, ki je taka, da so v poljubnih območjih A in B vse fraze ničelnega ranga tipa ATB in AxB istočasno ali poudarjene ali nepoudarjene. Beseda x se imenuje rezultanta konfiguracije 1. ranga. Fraza, ki ne vsebuje konfiguracije 1. ranga, se imenuje fraza 1. ranga.

2. Nek del fraze T, ki ga sestavljata dve ali več besed, se imenuje konfiguracija n-tega ranga, če najdemo besedo x, ki je taka, da so v poljubnih območjih A in B vse fraze (n - 1)-tega ranga tipa ATB in AxB istočasno ali poudarjene ali nepoudarjene. Beseda se imenuje rezultanta konfiguracije n-tega ranga. Fraza, ki ne vsebuje konfiguracije n-tega ranga, se imenuje fraza n-tega ranga.

Vidimo torej, da s to definicijo celotno množico fraz razbijemo na podmnožice tako, da so vse fraze n-tega ranga istočasno fraze (n - 1)-tega ranga v trenutku, ko nasprotno ne velja. To pomeni: poljubna množica fraz n-tega ranga je, kot da bi bila vložena v množico fraz (n - 1)-tega ranga in vse množice fraz poljubnega ranga so kot bi bile vložene v množico fraz ničelnega ranga.

Posebnosti te definicije so:

a) ima rekurzivni značaj, kakršnega imajo tudi prej omenjene definicije komponent in rangov

b) dva pojma: »konfiguracija n-tega ranga« in »faza n-tega ranga« sta definirana istočasno. Definicije takega tipa, ko istočasno opredelimo nekaj pojmov, so v sodobni logiki dopustne.

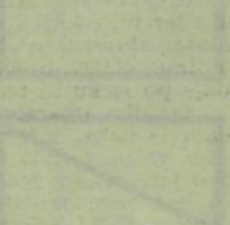
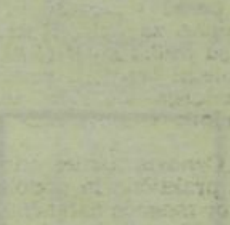
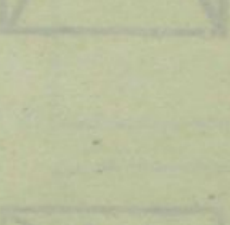
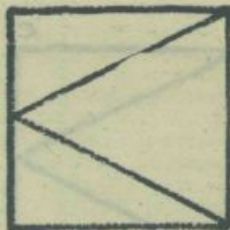
c) vsak rang fraze vključuje vase vse predhodno, to je, vsaka fraza n-tega ranga je istočasno fraza (n - 1)-tega ranga. Podobno situacijo rangov jeder opisuje Harris¹⁷ (gl. § 4).

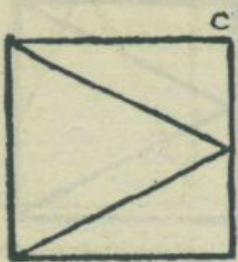
d) definicija konfiguracije kot tudi definicija § 2 uvaja idejo ekvivalentnosti z lastnostmi simetrije, reflektivnosti in tranzitivnosti, čeprav ekvivalentnost definiramo vsakokrat v neki omejeni množici fraz in sicer v množici fraz odgovarjajočega ranga. Pozneje bomo videli, da je tu kot v § 2 smiselno omejiti dolžino območij, ki jih raziskujemo.

Vse te posebnosti so vzrok, da je ta definicija zelo močno orodje za nastanek abstraktnih sintakse s termini modela, ki ga raziskujemo. Ne moremo se ustavljati na doseženih rezultatih. Opisani so v »Modelih jezika«, poudarili bi samo, da lahko s termini konfiguracijske analize formaliziramo pojme v § 4. Možnost take formalizacije nudi predvsem splošnost izhodiščnih predpostavk in splošnost metode. Dokazali bomo, da na osnovi pojma konfiguracije, ki odgovarja pojmu pravilne konstrukcije, lahko formaliziramo pojem N S.

Najprej bomo uvedli pojem regularne konfiguracije. Konfiguracijo bomo imenovali pravilno takrat, kadar njena rezultanta sovпада ali s skrajno desno besedo konfiguracije ali s skrajno levo besedo konfiguracije. Rezultanta regularne konfiguracije n-tega ranga se imenuje jedro n-tega ranga, preostali del regularne konfiguracije pa atribut n-tega ranga.

Lahko je preveriti, da ti pojmi v celoti odgovarjajo prej uvedenim pojmom in da se vsi poznejši avtomatično prenašajo v teorijo konfiguracijske analize. Zanimivo pa bi bilo sledeče: Če ne bi omejevali dolžino pregledanih območij (kot smo to storili v definicij konfiguracije po principu O. S. Kulagine), bi postal pojem regularne konfiguracije praktično nekoristen. Toda ravno v praktični uporabi (za razliko od splošne teorije) imamo opraviti s končno množico poudarjenih fraz.

Pravilna pa je pri tem tudi sledeča trditev. Iz končne množice poudarjenih fraz ne more biti izločena niti ena regularna konfiguracija.

Izhajajoč iz teh in tudi splošnih razlogov, ki smo jih navedli v § 2, bi bilo potrebno tudi tukaj omejiti dožljivo območje, ki jih raziskujemo. V tem primeru nič ne preprečuje, da ne bi mogli izločiti regularne konfiguracije iz končne množice fraz.

§ 6.

Pri primerjanju pojmov deskriptivne lingvistike in teoretično množinskega koncepta smo večkrat ugotovili njuno podobnost. Pri takem primerjanju lahko dobimo vtis, da teoretično-množinski koncept ponavlja z drugimi termini vse tisto, kar je bilo že rečeno v deskriptivni lingvistiki. Toda to še zdaleč ni tako. Predvsem moramo poudariti, da so ideje deskriptivne lingvistike v zadani nalogi osvetljene takorekoč skozi prizmo teoretično-množinskega modela. Avtor je moral že večkrat poudariti, da neobdelanost metodike in celo terminologije deskriptivne lingvistike, obširnost njenega aparata in nejasnost izhodiščnih predpostavk močno otežkoča proučevanje deskriptivnih metod in povzroča, da je to proučevanje neproduktivno.¹⁸

Ne moremo trditi, da je ideja modeliranja deskriptivni lingvistiki povsem tuja. Tako Harris s simpatijo citira naslednje Carnapove besede: »Neposredna analiza jezika se ne more končati z neuspehom, tako kot bi fizik bil nemočen, če bi skušal ugotoviti na samem začetku odnos med svojimi zakoni in konkretnimi objekti. Namesto tega primerja svoje zakone z enostavnejšimi konstrukcijami.«¹⁹

Nadalje Harris ugotavlja. Med tem ko logiki gradijo umetniške jezike, pri čemer se izogibajo težavam, ki jih navaja Carnap, proučuje deskriptivna lingvistika konkretne jezike, vendar namesto tega, da bi dele dejanskih govornih danosti (occurrences) jemali kot elemente, lingvisti konstruirajo povsem enostavne elemente, ki so samo v razmerju (are associated) z ustreznimi potezami govornih danosti.²⁰

Vendar te ideje deskriptivna lingvistika ne izpeljuje dosledno, doseči enostavnost, ki jo deklarira Harris, pa se ji ni posrečilo.

Le tvorba izvornih modelov jezika z natančno aksiomatično in strogim aparatom definicij dejansko pomaga formalizirati situacijo, ki jo proučuje deskriptivna lingvistika. Važno je tudi poudariti, da ravno podobnost izhodiščnih situacij deskriptivne lingvistike in teoretično-množinskega modela pomaga obogatiti ta model s povrnitvijo k idejam deskriptivne lingvistike. Tako nesporna obogatitev teoretično-množinskega modela je tudi, po našem, analiza preko neposredno — sestavljajočega.

§ 7.

Uvedba pojma N S v teoretično-množinski model je pomembna tudi iz sledečih razlogov. Tako kot s stališča interesov praktične uporabe (naprimer strojnega prevoda), tako je tudi s teoretičnega stališča smotno imeti za vsak model analize neke množice fraz ustrezen model proizvoda dane množice fraz iz nekaterih izhodiščnih razlogov.²¹ Tak nasproten model v odnosu do modela O. S. Kulagine je model Proizvoda po metodi N S, kar je raziskal N. Chomsky.²² Sistem pravil tega modela dovoljuje, da z dosledno analizo N S dobimo neko množico poudarjenih fraz. Zanimivo je, da je mogoče zgraditi tudi močnejši model proizvoda in sicer je to transformacijski model, kar je v najbolj enostavnem primeru model proizvoda po N S. Ta nov model dopušča opis vrste dejstev, katerih ni mogoče opisati z metodo proizvoda po N S. Naprimer: Z metodo proizvoda po N S ne moremo dobiti takih fraz kot je slovensko Danes sem bolan ali nemško Gestern baute er das Haus. Gre za to, da teh fraz, kar je lahko dokazati, ne moremo analizirati linearno na N S. Lahko dokazemo, da pri teh frazah uporaba aparata definicij teoretično-množinskega modela ne daje rezultatov, ki bi bili adekvatni naši intuitivni predstavi. Posebno danes se bo izkazal za atribut jaz, navedena nemška fraza pa že ne bo sebovala nobenih drugih konfiguracij.

Pojavi se vprašanje, ali je mogoče dopolniti teoretično-množinski model s takimi definicijami, da bi, izhajajoč iz distribucije in samo iz distribucije, dobili rezultate, adekvatne naši gramatični intuiciji. Da bi rešili probleme, ki nastajajo v zvezi z odsotnostjo nepretrganosti v razporeditvi komponent, lahko vsaj uvedemo pojem transpozicije, ki popolnoma temelji na distribuciji.

Definicija

Enostavno transpozicijo (ali transpozicijo karakterja dve) fraze n-tega ranga bomo imenovali tako metatezo dveh vzporedno stoječih besed x in y, pri kateri bodo fraze n-tega ranga (ne večje od k) AxyB in AyxB istočasno poudarjene ali nepoudarjene za poljubne A in B. Analogno definiramo transpozicijo karakterja 1, kjer je 1 število premeščenih besed.

Z izvedbo transpozicije karakterja dve v navednem slovenskem stavku bomo dobili tip Jaz sem danes bolan, kjer je danes bolan regularna konfiguracija z jedrom bolan in atributom danes. Lahko je dokazati, da v nemškem stavku privede poljubna transpozicija karakterja dve do nepoudarjene fraze. Transpozicija karakterja tri p daje frazo Er baute gestern das Haus, kjer zaporedno izločimo konfiguracije baute gestern, baute das Haus.

Kot vidimo, se distributivni kriteriji tudi tu izkažejo koristni. Vendar pa obstaja še vedno nerešen problem: V kakšni meri je mogoče iz-

polniti splošno nalogo konstrukcije teoretično-množinskega modela izhajajočega iz distribucije, da bi le ta popolnoma ustrezal transformacijskemu modelu proizvoda, ki ga je zgradil Chomsky. Rešitev te naloge je odvisna, kot vidimo, od natančnega logičnega formuliranja pravil transformacijske analize.

¹⁸ N. D. Andrejev, L. R. Zinder, Osnovni problemi uporabe lingvistike. »Vprašanja jezikoslovja«, 1958, No. 4, str. 19.

¹⁹ Gl.: B. Mandelbrot, Structure formelle des textes et communication. »Words«, vol. X, No. 1, April, 1954; An informational theory of the statistical structure of language. »Communication theory«, London, 1953. O odnosu med slovarjem kratice in komunikacijo v jeziku gl.: Vjač. Vs. Ivanov, Slovar kratice in komunikacija. »Bilten združenja o problemih strojnega prevoda«, M., 1957, No. 5.

²⁰ O osnovnih postavkah tega koncepta gl.: O. S. Kulagina, En način definicije gramatičnih pojmov na osnovi teorije množic. »Problemi kibernetike«, No. 1, M., 1958, str. 203—214; I. I. Revzin, Modeli jezika, M., 1962.

²¹ L. Bloomfield A set of postulates. »Languages«, vol. XI, No. 3, 1926, str. 155.

²² Z. Harris, Methods in Structure linguistics, Chicago, 1951, str. 7—9.

²³ Gl. I. I. Revzin, O enem pristopu k modelom distributivne fonološke analize (iz zbornik, str. 81).

²⁴ Z. Harris, Naveden spis, str. 14.

²⁵ Z. Harris, Naveden spis, str. 244.

²⁶ N. D. Andrejev, Modeliranje jezika na osnovi njegove statistične in teoretično-množinske strukture. »Teze posvetovanja o matematični lingvistiki«, L., 1959, str. 15—22.

²⁷ Prim.: N. S. Trubeckoj, Osnove fonologije. Prev. iz nem. M., 1960, str. 8.

²⁸ Z. Harris, Naveden spis, str. 255.

²⁹ Gl.: L. Bloomfield, Language, New York, 1933, str. 160—161; K. L. Pike, Textemes and Immediate Constituents. »Languages«, vol. XIX, No. 2, 1943, str. 70; R. Wells, Immediate Constituents. »Languages«, vol. XXIII, No. 2, 1947, str. 81—117.

³⁰ Gl.: G. Glisson, Uvod v deskriptivno lingvistiko. Prev. iz angl. M., 1959, str. 190 in sl.

³¹ Gl.: O. S. Sørensen, Filozofija gramatike, pogl. VII Prev. iz angl. M., 1958.

³² Z. Harris, Naveden spis, str. 265 in sl.

³³ Gl.: N. A. Sapin, O nekaterih logičnih problemih aritmetike.

³⁴ Z. Harris, Naveden spis.

³⁵ Gl.: O odnosih strukturnih in statističnih metod v sodobni lingvistiki. »Vprašanja statistike govora«, L. 1958, str. 51.

³⁶ R. Carnap, Logical Syntax of Language, New York, 1938, str. 8.

³⁷ Z. Harris, Naveden spis, str. 15.

³⁸ Prim.: C. L. Fitišalov, Formalno-matematični modeli jezikov in struktura algoritmov prevoda. »Teze posvetovanja o matematični lingvistiki«, L., 1959, str. 44.

³⁹ N. Chomsky, Syntactic Structures 's—Gravenhage, 1957.

Iz ruščine prevedla: JANA D.—SIMČIČ

vollzogen und steht überall offenkündig im Zeichen des Willens zur Macht. Wenn wir Nietzsches Denkweg folgen, dann zeigt sich: Der Wille zur Macht in ein unheimliches Gestalt erscheint er abensschr als lebendigstes Leben wie als kauender Tod, als Befreiung des Lebens zu seiner höchsten Fruchtbarkeit wie als wachsende Wüste.

K. H. V. SCHLUCK, NIETZSCHES GEDICHT

Das Technische, im weitesten Sinne und nach seinen vielfältigen Erscheinungen vorgestellt, gilt als der Plan, den der Mensch entwirft, welcher Plan den Menschen schliesslich in die Entscheidung drängt, ob er zum Knecht seines Planes werden oder dessen Herr bleiben will.

M. HIEODEGGER, DER SATZ DER IDENTITÄT

II. DEL: BISTVO' TECHNE'

Die technisch geprägte Praxis der Einrichtung und Steigerung der Willensherrschaft ist die Metaphysik selbst im gegenwärtigen Zeitalter. Sie behält vor allen auch ihrem Grundcharakter bei, den Bezug des Menschen zum Ganzen der Dinge zu verwalten... Das also ist die Metaphysik im Zeitalter der Technik: die technisch geprägte Praxis selbst und ihre Rechtfertigung durch eine von Machtzielen dirigierte Weltvorstellung, welche den Menschen zum Bereitwilligen des Willensbefehls macht.

K. H. V. SCHLUCK, EINFÜHRUNG IN DAS PHILOSOPHISCHE DENKEN

Der Schritt zurück aus der Metaphysik in das Wesen der Metaphysik ist, von der Gegenwart her gesehen und aus den Einblick in sie übernommen, der Schritt aus der Technologie und technologischen Beschreibung und Deutung des Zeitalters in das erst zu denkende Wesen der modernen Technik.

M. HEIDEGGER, DIE ONTO-THEOLOGISCHE VERFASSUNG DER METAPHYSIK

Techne pomeni »veščina«, (»spretnost«) »izvedenost«,... se pravi: »način« (raz)umevanja stvari. Oziroma točneje: techne je v svojem bistvu praktično razumevanje stvari. Techne se vrši v okviru prakse, še več: praksi pripada. Techne je (kot pravi K. H. Volkman-Schluck) »vednost, ki ve, kako ustvariti nekaj, kar je treba ustvariti«. Spoznanje bivajočega kot spoznanje zakonitosti stvarjanja in proizvajanja je zatorej tehnično. Tako se spoznanje v svojem bistvu neposredno veže na prakso, ki jo »vodi« techne, če se seveda dogaja v teoriji, se pravi v védenju, in kot teorija. Kot taka pa τεχνη pripada bistvu moderne tehnike.

»Techne označuje v aktivnem življenju to, kar v teoretičnem življenju imenuje Episteme.« Izrečeno misel lahko povemo tudi drugače: τεχνη je praktični korelat teoretičnemu Episteme, praktični korelat znanosti. »Mislec« znanosti (v absolutnem smislu) pa je Hegel:

Bistvo absolutnega je za Hegla samospoznanje v drugo-biti (elbsterkennen im Anderssein), se pravi absolutno védenje, kate-rega razvoj k sistemu in v sistemu védenja (Wissen), je znanost (Wissenschaft). Heglova filozofija je spekulativna filozofija ali logika. [Njegovo temeljno delo se imenuje Wissenschaft der Logik, Znanost logike.] Fi-

ANDREJ MEDVED: PRISPEVEK K VPRAŠANJU NOVODOBNE UMETNOSTI

DIE WÜSTE WÄCHST: WEH DEM, DER WÜSTEN BIRGT!
F. NIETZSCHE DIE WÜSTE WÄCHST...

Das 20. Jahrhundert hat die von Nietzsche vorausgesagte ubendingte Unterwerfung unter die Technik

lozofsko mišljenje se začena z logiko, z absolutnim mišljenjem. Logika kot t. im. »velika Logika« se dovršuje v absolutni ideji, ki se odtuja v lastni svobodi. Na mesto zavesti stopa znanost, s. p. metafizika, kot logika (M. Heidegger, ID-1957). Njena metoda pripravljiva razločenost med vedenjem (samovedenjem, jazom) in predmetom k njuni enotnosti, k premaganju njune razločenosti. Ta enotnost je absolutni pojem, ki je postavljen izven (raz) zavesti. Oblast abstraktno absolutnega se dogaja onstran zavesti. Vlada abstraktno absolutnega vodi v absolutno vedenje, ki ga v svoji sistematičnosti predstavlja znanost. Tako je premagano obdobje, v katerem je vladala zavest kantovske filozofije. Tisto absolutno se je namreč v času refleksivne filozofije od Descartesa do Hegla »predstavljalo« kot zavest. Kot taka je »zavest (v Heglovi filozofiji) premagana, saj vodi v sistem vedenja, v znanost, ki se nahaja onstran tako opredeljene in tako mišljene zavesti. Kajti enotnost vedenja in predmeta ukinja nasprotje, značilno za subjektivnost mišljenja zavesti, ki si zoperstavlja resnico »an sich«. *Aufhebung* te dvojnosti omogoča prehod absolutnega v absolutno vedenje: v sistem znanosti onstran subjektivitete zavesti, s. p. kot njeno bistveno tujost, odtujitev.

Hegel je resnico bivajočega mislil »absolutno«. Resnica mu pomeni sebe-vedočo enotnost vedenja in predmeta kot absolutni pojem, ki predstavlja bistvo duha. Sistem je sebe kot duh vedoči duh, način brezpogojne resnice o bivajočem. Bistveni prostor resnice biti [bit pomeni Heglu; misliti iz resnice kot gotovosti absolutnega samovedanja: prisotnost-pri-sebi in samovedenju] je sistem: znanost. Vendar se je resnica kot gotovost absolutnega samovedanja znotraj Heglove metafizike realizirala le kot enciklopedija znanosti (*Enzklopädie der philosophischen Wissenschaften im Grundrisse*).

Resnica o bivajočem se po Heglu omogoča v območju absolutnega vedenja, resnica se torej uresničuje kot gotovost absolutnega vedenja znotraj sistema znanosti. Heglova metafizika absolutnega vedenja »dovršuje« zgodovinsko mišljenje, ki se izpolnjuje v vedenju. Mišljenje, ki se izpolni v vedenju in se dovrši v sistemu znanosti kot absolutno Wissen, zaključuje zgodovinsko epoko misli, ki sta jo začela Platon in Aristotel. V tej točki metafizičnega izpolnjevanja vedenja pa se izkaže, da se resnica v znanosti kot absolutnem pojmu odteguje tudi sama sebi, s. p. lastni »odprtosti« [K. H. V. Schluck, *Metaphysik und Geschichte* — 1963]. Njeno temeljno samoodtegotanje se izkaže prav tu, ko se filozofsko spoznanje oblikuje v rezultat, v filozofijo, ki resnico o bivajočem misli kot gotovost brezpogojno sebe-vedočega vedenja, in zato bit bivajočega kot sistem znanosti. Hegel misli bit v njeni najbolj prazni praznini: v »občemu«. Metafizika, dovršena v Heglovi filozofiji, ustreza tako biti kot logosu (*λογος*) in je potemtakem v svojem bistvu povsod logika [M. Heidegger, ID]. To samo-odtegnitev resnice lahko razumemo seveda le iz zgodovinske resnice, s. p. iz njene (iz)oblikovanja v poteku zgodovine mišljenja oziroma filozofije. Heidegger je to »odtujitev« resnice v epoki dovršene metafizike označil za skritje (prikritje) »razsvetlitve« biti.

Heglova filozofija se dovršuje v znanosti. Sodobna znanost je absolutna in kot taka, kot »dovršitev« metafizične strukture, predstavlja realizirano metafiziko kot neskončno, sistematizirano, a vendar nedovršeno raziskovanje, planiranje, načrtovanje, vodenje, obvladovanje vsega, kar »je«, celote bivajočega. Kot taka je sodobna znanost »logično« izpolnjevanje prakse, s. p. tudi tehnologija. »Tradicionalno razlikovanje med znanostjo in tehniko je torej postalo vprašljivo... Znanost se »vključuje« v dano dejanskost na način tehnike, »skozí« tehnologijo« (H. Marcuse, *Remarks on a Redefinition of Culture*, *Dedalus-Journal of the American Academy of Arts and Sciences* — 1965).

Heglov sistem je območje znanosti in znanstvenosti kot absolutnega pojma. In novodobna znanstveno-tehnična moč je uresničitev heglovske filozofije (metafizike), »izpolnjevanje« njenih logičnih predpostavk. Znanost kot tehnika je enotna in univerzalna: absolutna, kljub svoji brezcilnosti in breznadržnosti. (Pri tem mislimo pojem »načrta« predvsem v smislu absolutnega Projekta ali Smotra. »Univerzalnost« znanosti pri Heglu je zato zasnovana v nekem čisto drugem smislu.)

Novodobna znanost je torej v svojem bistvu tehnična, oziroma točneje: tehnika. (Na tem mestu želimo opozoriti na tekst K. Axelosa, *Ein Gespräch über Wissenschaft, Einführung in ein künftiges Denken* — 1966, kjer avtor razpravlja o tehniki kot bistvu znanosti.)

Iz povedanega pa se zastavlja še neko drugo vprašanje, namreč vprašanje »dela«, ki ima temeljni pomen za naše razpravljanje o bistvu *τεχνη*. Heglova totalna in absolutna znanost pojmuje delo kot delo pojma, ki predstavlja v sebi razčlenjeno proizvodnjo.

»Hegel je metafizični filozof dela kot absolutnega pojma« [V. Sutlić, *Neki regulativi socijalističnega, sveučilišča, Kulturni radnik* 1970.]

Da bi doumeli »pravo« podobo novodobnega znanstveno-tehničnega pogona, moramo premisliti zgodovinski značaj dela v njenem obratu od absolutnega pojma pri Heglu v tehnologijo dela. Radikalni mislec tega obrata, ki je obrat v mišljenju tehnike, je Marx. [Glej tudi: K. Axelos, *Marx — penseur de la technique* — 1961.] »Marx pripravljiva prakso dela, ki se uresničuje kot znanstvena zgodovina« [V. Sutlić, *ibidem*]. Zgodovina se odslej naprej dogaja »po« delu, kar seveda pomeni, da vse kar »je«: vse bivajoče prejema svojo zgodovinsko bit šele z delom. Prava, nespekulativna, če hočete: »realna« zgodovina se odslej naprej vrši v luči absolutne prakse dela kot znanstvene zgodovine. Implikacije te »naše« izreke so daljnosežne in zavezujoče. Kajti znanost in njeno tehnično bistvo sta postala temeljna oblika novodobne vseplanetarne proizvodnje, merilo moči dela.

V čem se torej iz-kazuje bistvo *τεχνη*?

Planetarni čas XX. stoletja je čas tehnike, čas, ko tehnika določa vedenje, spoznanje, teorijo in vodi: obvladuje (kibernao) prakso: prakso dela. Še več. Bivajoče samo, ki ga skuša »zaobjeti« tehnika in njena moč, se v svojem »dogajanju«: v svojem »uresničevanju« prepušča tehnološki volji. Bivajoče samo je postalo možnost »izpolnjevanja« tehnološke oblasti. Vlada volje-do-moči se tako vedno bolj razširja v brezmejno in neomejeno, nenačrtno in brezciljno obvladovanje vsega, kar »je«, s. p. totalna oblast, ki je istočasno univerzalno samo-obvladovanje: radikalna oblast nad samim seboj, nad lastno svobodo. Tehnika kot moč volje in volje-do-moči danes pospešeno širi »krog« svojega delovanja, »območje« svoje oblasti.

»Subjekt« tehnične volje-do-moči je seveda človek. Človeku je iz njegovega bivanja naloženo, da utemeljuje oblast volje, da jo ureja in izvršuje kot prakso. [K. H. V. Schluck: *Einführung...*] Če torej človek oblast volje-do-moči uresničuje skozi prakso, se le-tej podreja na nek bistven način in je »po« njej: v svojem bistvu in v svoji biti tudi opredeljen. Tehnika, ki se v novodobnem planetarnem času neprenehoma stopnjuje, ni več v oblast človeka, obratno: človek je »vladava« po tehniki in skozi tehniko, skozi tehnološko moč in tehnično oblikovano prakso ter njeno »vpišovanje« v produkcijo-reprodukcijo-konsumacijo vsega, kar biva v »ekonomiji« lastnega »kroga«, v istost lastne ponovitve. Tehnika, tehnično mišljenje in tehnologija vse bolj obvladuje planetarno bivanje, »urejajo« bivajoče in vladajo človeškemu bitju. Tehnika v vseh svojih inverzijah oblikuje »utripe« planetarnega človeka, način njegovega pre-bivanja in prostor njegovega uresničevanja. Kot taka pa »zasega« njegovo bistvo in njegovo bit, njegovo eksistenco v celoti.

Novodobno tehnično mišljenje ne sprašuje več o bivajočem, ampak ga kot tisto »dejansko« vključuje v proces svoje univerzalne proizvodnje. Tako bistvuje tehnika le skozi prakso, skozi praktično poseganje v dejanskost, v totaliteto bivajočega. Bistvo tehnike torej pripada bistvu metafizike v njeni »dovršitvi« (ne pa tudi premaganju), s. p. bistvu realne, »tostranske« metafizike v okviru enotne znanstvene proizvodnje, v zgodovinski epoki in planetarni sferi »dela«, v dia-logiji univerzalne produkcije in konsumacije. Filozofija-kot-metafizika predstavlja »izvor« modernega tehnološkega procesa, istočasno pa znotraj tehnične oblasti bistvuje tudi v voji sprevrnjeni obliki: kot ideologija ((oziroma kot svetovni nazor v smislu Schuckovih opredelitev)). »Sprevrnjena metafizika« kot ideologija znanstveno-tehnične moči pa »deluje« na ta način, da prikriva in zakriva bistvo tehnične pogona. Kajti le iz prikrivanja tehnološke oblasti v njenem bistvu se lahko delovanje dejanskosti v celoti podreja pogojem tehnike ter njeni univerzalizaciji. Ideologija kot prikrivanje temeljne brezcilnosti tehnološkega procesa sploh šele omogoča njeno nemoteno sproščanje, njeno stopnjevanje in ekspanzijo (ki je ekspanzija moči), njeno »prostiranje« v svet. Praktična učinkovitost in izražljivost vsega, kar biva, postaja skozi ideologijo tehnike: merilo tehnične moči. Tehne-ideologija torej celoto prisotnega sveta zapira v praktično gotovost in brezkonfliktnost, človeško bitje pa v »prostovoljno« (»topo«) služnost principom svoje »ekonomije«. Ideologija tehnike ukinja konflikt, vprašljivost, vprašujoče mišljenje, miselno utemeljitev... »Odprtost« zavesti zapira v t. im. »topo« — služno zavest, negotovo prihodnost v gotovo bodočnost... alternativno družbo v vseh njenih ekonomskih, socialnih, političnih in eksistencialnih transformacijah v: neprekinjeni (vase-vračajoči-se) establishment. Tako se vzpostavlja nevprašljiva in nevprašujoča breznadržnost, ki se skozi ideologijo oblasti prikriva kot taka: kot hotenje moči in oblasti, kot breztemeljno samo-hotenje. Ideologija novodobne tehnologije in njenega ekonomsko-političnega ustroja zakriva »resnico« volje-do-moči: hotenje moči kot hotenje brezciljne univerzalne oblasti, ... hotenje oblasti kot brezsmiselno samo-hotenje in samohotenje samo kot kro-

ženje-v-istem, s. p. kot vpisovanje v sistematično igro samorazlikovanja.

Metafizika, ki upravlja človekov odnos do bivajočega, se je torej v temelju spremenila, saj se danes oblikuje v absolutno prakso tehnike. Filozofija-kot-metafizika se v času tehnike dogaja kot tehnika, kot tehnično oblikovana praksa, ki obvladuje celoto bivajočega, in njena ideologija. Ideologija tehnološke oblasti je v bistvu tehnično-praktična, saj preprečuje zaporo svoje rasti in moči. Kot ideologija tehnološke oblasti je metafizika (v svoji sprevrnjeni podobi): zagotavljanje, varovanje in upravičevanje njene brez-ciljnosti.

V čem se torej iz-kazuje bistvo *τεχνη* »znotraj« novodobne umetniške prakse?

Čas tehnike je čas, ko »raste« puščava, ko *τεχνη* vzpostavlja gospodstvo svoje volje. Čas enotne znanstvene proizvodnje v zgodovinski epoki in planetarni sferi dela. Čas dialogije vseplanetarnega procesa produkcije in konsumacije, ki sega preko »kraljestva nujnosti« (čas nujnega dela) v »kraljestvo svobode« (čas prostega dela) in tako človeško bitje v celoti njegovega prebivanja zapira v ideologijo tehnične oblasti ter njenega univerzalnega procesa. Delo znotraj tega procesa »deluje« preko človeka, čeprav iz njegovega bivanja: za-sebe nasproti ničemur kot nasproti svoje načelne meje, nasproti zgodovini nič, iz katerega ustvarja notranje gonilo svojega »večnega« kroženja okoli sebe in za sebe« [V. Sutlić, *ibidem*].

Kot znotraj-svetna, torej pripadajoča območju univerzalnega dela novodobne znanstveno-tehnične ekspanzije, je tudi umetniška praksa in njena struktura prepuščena ekonomskemu, s. p. tehnološkemu in politično-ideološkemu zakonu vrednosti in menjave. Moderna vseplanetarna proizvodnja spreminja človeka v političnem, ekonomskem in socialno-tehnološkem smislu ter obvladuje »napetost« njegovega materialnega in duhovnega dela: »proizvodnjo« človeškega bitja, znotraj katere se iz-vršuje tudi umetniška praksa, njena »pisava« ter njene »sledje«. Tehnološka civilizacija skuša »v imenu« ideologije, ki pomeni skrivanje njene lastne brez-ciljnosti, prečrtati »konfliktni« medij umetniške prakse, njeno skušnjo (ki omogoča refleksijo) in njeno za-vest. Razvrednotiti skuša njeno zgodovinsko komunikacijo in »kritični« spomin, ki ga skozi sporočilo literarnega diskurza sprošča t. im. vprašujoče mišljenje. Tako se onemogoča medij »pesnjenja«, medij »odprte« pisave.

Planetarna proizvodnja etabiliranega tehnološkega procesa, kot kapitalski proces univerzalne prakse dela, spremlja umetniško prakso v služnost novodobni potrošniški družbi, in služno odvisnost od brez-ciljne menjave »ciljeva« in »smotrova«, ki jih dikтира potrošniška ideologija tehnološke družbe.

Oblast tehnike in njene ideologije, ki tehniko kot tako: kot oblast sploh šele omogoča, pomeni zaporo: umetniške skušnje, »prečrtavanje« umetniškosti literarne prakse, ... »brisanje« biti umetnosti.

Zastavlja se torej vprašanje »izgube« biti znotraj novodobne tehne-ideološke oblasti vseplanetarne tehnike.

Vprašanje bomo kot vprašanje razvili v našem naslednjem predavanju, ko bomo spraševali »bistvo« in »izvor« t. im. afirmativne umetniške prakse.

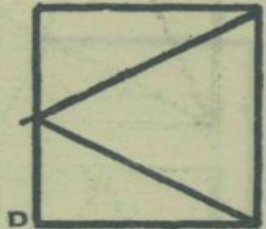
¹ Odnos med tehne in vedenjem-znanostjo smo podrobneje opredelili v tekstu UNIVERZALNA TEHNE-LOGIJA V »PRAKSI DELA« ZNOTRAJ NOVODOBNEGA ZNANSTVENEGA KAPITALISTIČNEGA PROCESA (še neobjavljen tekst).

² Cit. po Ernst Hoffmann, *PLATON*, Rowohlt V. 1967. Opredelitev »tehne« iz platonizma, s. p. iz platonističnega fonocentriзма in logocentriзма je bistvena.

³ Heglova filozofija dovršuje logocentrično epoko evropske metafizike: »bita« misli kot logos, s. p. logično: »ve« veliki Knjigi Logike... Logos je pri Heglu absoluten, totalen in kot tak: zaprt v »krogu« lastne ponovitve, ustvarja »razliko«. Heglovska logika je dialektična logika, kar seveda pomeni da premaguje formalno in transcendentalno logiko. Dialektika je logična »igra«, s. p. »igra« (samo) razlikovanja-v-istem. Dialektika prehaja v tehne: v prakso dela v epoki post-heglovskega mišljenja. Marxov proizvajajoči se subjekt se iz-kazuje v delu kot samo-proizvajanju-v-dejanskost. Marxov človek biva torej na način ne-bitja, na način »znanstvenosti« itd... [Glej ustrezno literaturo: K. Axelos, *MARX... — Le Logos fondateur de la dialectique* v *VERS LA PENSÉE PLANÉTAIRE*, 1961, H. Marcuse, *Zum Begriff der Negation in der Dialektik v IDEEN ZU EINER KRITISCHEN THEORIE DER GESELLSCHAFT* 1969, E. Jünger, *Die Hegelsche Dialektik als Entsprechung des mechanisch organisierten Fortschritts v DIE PERFEKTION DER TECHNIK* 1953, itd. itd.]. Poslednja osamljenost mislečega človeka je »zapuščena« (od biti) [K. H. V. Schluck, *NIETZSCHES GEDICHT* ... str. 36]. Toda, ko bit začena zapuščati človeka, se tudi mišljenje odtegne samemu sebi.

⁴ Na tem mestu želimo opozoriti na nek še neobjavljen tekst, kjer smo podrobneje opredelili odnos med platonistično, desertejansko, heglovsko metafiziko in bistvom moderne tehnike: *TECHNE IN ARETE*.

⁵ Seveda nič več v smislu absolutne Ideje, kot »die sinnliche Darstellung des Absoluten«.

MARTIN HEIDEGGER: ONTO-TEO-USTROJLOŠKI METAFIZIKE

Ta seminar je poskušal začeti pogovor s Heglom. Pogovor z mislecem je lahko naravnost le na stvar mišljenja. S »stvarjo« je glede na dano opredelitev mišljen sporen primer, tisto sporno, ki je edino za mišljenje primer, ki se tiče mišljenja. Toda spor tega spornega nikakor ni izmišljen šele z mišljenjem. Stvar mišljenja je v sebi sporno nekega spora [das in sich Strittige eines Streitiges]. Z našo besedo spor zlasti ni mišljen razpor [razprtija], ampak stiska. Stvar mišljenja stiska mišljenje na ta način, da mišljenje prinese najprej k njegovi stvari in od te k njemu samemu.

Za Hegla je stvar mišljenja: mišljenje kot tako. Da bi to omejitev stvari, namreč mišljenje kot tako, ne razumeli napačno, psihološko ali spoznavno-teoretsko, moramo v pojasnilo dodati: mišljenje kot tako — v razviti polnosti premišljenosti mišljenega [die Gedachtheit des Gedachten]. Kaj tu pomeni premišljenost mišljenega, lahko razumemo le s pomočjo Kanta, iz bistva transcendentalnega, ki ga Hegel vendar misli absolutno, s. p. zanj spekulativno. Na to meri Hegel, ko govori o mišljenju mišljenja kot takem, ki je razvito »povsem v elementu mišljenja« (Enc. Einleitung § 14). Če Heglovo izjavo označimo s pomanjkljivim toda le težko ustrezno zamišljenim imenom, pomeni to: stvar mišljenja je Heglu »misel«. Ta pa je, razvita do najvišje svobode bistva, »absolutna ideja«. O tej pravi Hegel proti koncu »Znanosti logike« (ed. Lass, zv. II, 484) sledeče: »Absolutna ideja sama je bit neminljivega življenja, sebe vedoča resnica, in je vsa resnica«. Tako torej daje Hegel sam in izrecno stvari svojega mišljenja tisto ime, ki je prisotno v celotni stvari zahodnjaškega mišljenja, ime: bit. (V seminarju je bila obravnavana mnogoteri in vendar enotna raba besede »bit«. Bit pomeni Heglu najprej, toda nikoli samo, »nedoločno neposrednost« [die unbestimmte Unmittelbarkeit]. Bit je tu mišljena iz določene posredovanja, s. p. iz absolutnega pojma in zato na absolutni pojem. »Resnica biti je bistvo«, s. p. absolutna refleksija. Resnica bistva je pojem v smislu neskončne samovedenja. Bit je absolutno samomišljenje mišljenja. Absolutno mišljenje samo je resnica biti, »je« bit. Resnica tu povsod pomeni: niti sami gotovo zavesnost kot tak«.)

Vendar misli Hegel stvar svojega mišljenja hkrati v pogovoru z napredujočo zgodovino mišljenja. Hegel je prvi, ki lahko in mora tako misliti. Heglov odnos do zgodovine filozofije je spekulativni in samo kot tak zgodovinski značaj gibanja zgodovine je doseganje v smislu dialektičnega procesa. Hegel piše (Enc. § 14): »Isti razvoj mišljenja ki je predstavljen v zgodovini filozofije, je prikazan v filozofiji sami, toda osvobojen zgodovinske zunanosti, povsem v elementu mišljenja.«

Ostrnimo in zastanemo. Filozofija sama in zgodovina filozofije naj se po Heglovih lastnih besedah nahajata v odnosu zunanosti. Toda zunanost, ki jo je mislil Hegel, nikakor ni zunanja v grobem smislu zgolj površinskega in nepomembnega. Zunanost [die Auserlichkeit] tu pomeni zunanje [das Auserhalb] v katerem se nahaja vsa zgodovina in vsak resničen potek v nasprotju z gibanjem absolutne ideje. Pojasnjena zunanost zgodovine se v odnosu do ideje daje kot zaporedje samoodtujive ideje. Zunanost sama je dialektična določitev. Zato ostajamo daleč za pravo Heglovo mislijo, če ugotavljamo, da je Hegel v filozofiji poenotil zgodovinsko predstavljanje in sistematično mišljenje. Kajti Heglu ne gre niti za zgodovino, niti za sistem v smislu učnega sistema.

Kaj naj pomenijo te pripombe o filozofiji in njenem odnosu do zgodovine? Nakažejo lahko, da je za Hegla stvar mišljenja v sebi zgodovinska, vendar v smislu dogajanja. Značilnost procesa tega dogajanja je določena z dialektiko biti. Stvar mišljenja je Heglu bit kot sebe samo misleče mišljenje, katerega mišljenje pride šele v procesu lastnega spekulativnega razvoja k sebi samemu in tako preteče stopnje vedno različno razviti in zato preje nujno nerazvitih podob.

Sele iz tako skušene stvari mišljenja izvira za Hegla neka posebna maksima, razmerje, ki določa način, kako naj govori z napredujočimi misleci.

Ce torej skušamo začeti miselni pogovor s Heglom, potem z njim ne smemo govoriti le o istih stvareh, ampak o istih stvareh na isti način. Samo isto ni enako. V enakem izgine različnost. Različnost se javlja v istem. Tem bolj odločena omogoča mišljenje iste stvari na isti način. Hegel misli bit bivajočega spekulativno-zgodovinsko. Če torej Heglovo mišljenje pripada obdobju zgodovine (kar nikakor ne pomeni preteklemu), poskusimo heglovsko mišljenje bit misliti na isti način, s. p. zgodovinsko.

Pri njegovi stvari lahko mišljenje ostane [bleiben] le tako, da je v svojem vztrajanju [Dabei-bleiben] vsakokrat stvarnejše, da mu je ista stvar vedno bolj sporna. Na ta način zahteva stvar od mišljenja, da vzdrži stvar v njenem stanju, da le-ta zadrži v nekakšnem ustreznju, dokler mišljenje ne razreši stvari. Mišljenje ki ostaja pri svoji stvari, se mora, če je ta stvar bit, lotiti sprave [der Austrag] biti. Potemtakem smo v pogovoru in za pogovor s Heglom dolžni razložiti najprej istost iste stvari. To zahteva, glede na povedano, da v pogovoru z zgodovino filozofije osvetlimo različnost stvari mišljenja hkrati z različnostjo zgodovinskega. Takšna pojasnitev bo seveda nujno kratka in shematična.

Pri pojasnitvi različnosti, ki vlada med Heglovim mišljenjem in mišljenjem, ki ga preizkušamo mi, upoštevamo tri vzroke.

Sprašujemo:

1. Kakšna je tu in tam stvar mišljenja?
2. Kakšno je tu in tam razmerje za pogovor z zgodovino mišljenja?
3. Kakšen je tu in tam značaj tega pogovora?

K prvemu vprašanju:

Stvar mišljenja je za Hegla bit glede na premišljenost bivajočega v absolutnem mišljenju in kot tega. Za nas je stvar mišljenja isto, torej bit, toda bit z ozirom na njeno razliko do bivajočega. Se določneje: Heglu je stvar mišljenja misel kot absolutni pojem. Za nas je stvar mišljenja, kot smo preje omenili, razlika kot razlika.

K drugemu vprašanju:

Za Hegla se razmerje do pogovora z zgodovino filozofije glasi: Vstopiti v moč in krog mišljenega, ki so ga mislili predhodni misleci. Hegel ni slučajno izrekel svoje maksime v poteku pogovora s Spinozo in pred pogovorom s Kantom (Znanost logike, III. knjiga, Lasson zv. II, str. 216). Hegel je pri Spinozi našel dovršeno »stališče substance«, ki pa vendar ne more biti tisto najvišje, saj bit še ni mišljena izrecno iz temelja kot sebe misleče mišljenje. Bit se kot substanca in substancionalnost še ni razvila do subjekta in njegove absolutne subjektivnosti. Vendar Spinoza vedno znova ogovarja zbrano mišljenje nemškega idealizma in ga hkrati postavlja v protislovje, ker je mišljenje začel z absolutnim. Obratno pa je Kantova pot drugačna in za mišljenje absolutnega idealizma ter za filozofijo sploh še mnogo odločilnejša kot Spinozov sistem. Hegel vidi v Kantovih mislih izvirno apercepcijske sinteze »ena najlobljih principov za spekulativni razvoj« (str. 227). Vskokratno moč misleca našel Hegel v njegovem mišljenju [v njegovem mišljenem], če je le to kot vsakokratna stopnja lahko dvignjeno v absolutno mišljenje. Absolutno mišljenje je absolutno le na ta način da se giblje v svojem dialektično-spekulativnem procesu in za to zahteva stopnjevanje.

Za nas je razmerje do pogovora z zgodovinskim izročilom isto [dieselbe], če je seveda vredno, da vstopimo v moč prejšnjega mišljenja. Toda mi ne iščemo moči v že-mišljenem [im schon Gedachten], ampak v nemišljenem, od katerega mišljenje sprejema svoj bistveni prostor. Toda že-mišljeno šele pripravlja še nemišljeno [das noch Ungedachte], ki se vedno znova [zajustavlja] v svojem [iz/obilju]. Razmerje nemišljenega ne vodi k privzetju preje mišljenega v nek vedno višji, miselno prehitvejoč razvoj in istematiko, ampak zahteva sprostitve sporočenega mišljenja v svojo preteklost [Bivst, in sein Gewesenes], ki jo še ohranja. Le-ta sprva prevladuje izročilo, mu neprestano kaže naprej, in tako onemogoča, da bi ga mislili posebej in na začetku.

K tretjemu vprašanju:

Za Hegla ima pogovor z napredujočo zgodovino filozofije značaj odprave [razveljavitve/ohranitve, die Aufhebung], s. p. posredovanega pojmljenja v smislu absolutne utemeljenosti.

Za nas značaj pogovora z zgodovino mišljenja ni več odprava, ampak korak nazaj.

Odprava vodi v presegaajoče-zbirajoče območje resnice, ki je zastavljena absolutno v smislu popolno razvite gotovosti sebe vedočega vedenja. Korak nazaj [der Schritt zurück] kaže v področje, ki smo ga doslej preskočili in v katerem je bistvo resnice najznamenitejše.

Po tej pomanjkljivi označitvi različnosti Heglova in našega mišljenja poskušajmo glede na stvar, glede na razmerje in značaj pogovora z zgodovino mišljenja, razumljiveje nadaljevati pogovor o neznatnem [um ein Geringses], ki smo ga začeli s Heglom. To seveda pomeni da tvegamo poskus s korakom nazaj. Naslov »korak nazaj« opozarja na mnogotere napačne razloge.

S »korakom nazaj« ni mišljen posamezen miselni korak, ampak način gibanja mišljenja in dolga pot. V kolikor korak nazaj določa značaj našega pogovora z zgodovino zahodnjaškega mišljenja, izvaja mišljenje na nek gotovo, stalen način iz tistega, kar je doslej mislila filozofija. Mišljenje se umakne pred svojo stvarjo, pred bitjo, in tako zoperstavi [bringt in ein Gemüßer] tisto mišljeno [das Gedachte]. V tem zagledamo celoto te zgodovine in sicer glede na to, kaj si izgovori [kaj dožene] izvir tega celotnega mišljenja, medtem ko mu le-ta pripravlja prostor bivanja. Ta za razliko od Hegla ni že zastavljen problem, ki smo ga prešli, ampak tisto povsem nevršljivo, ki se izvršuje v tej zgodovini mišljenja. Imenujemo ga začasno in neizogibno v jeziku izročila. Govorimo o razliki med bitjo in bivajočim. Korak nazaj gre iz nemišljenega, iz razlike kot take v na-menjeno [in das zu-Denkende]. To je pozabljenost razlike. Pozabljenost, ki jo mislimo tu, je iz (zakritja) mišljeno prikritje razlike kot take, katere zastrje se na začetku s svoje strani odteguje. Pozabljenost pripada razliki, ker ta pripada njej. Pozabljenost ne obide razlike zaradi pozabljenosti človeškega mišljenja.

Razlika med bivajočim in bitjo je področje, znotraj katerega je metafizika, zahodnjaško mišljenje v celoti svojega bistva lahko to, kar je. Korak nazaj se torej giblje iz metafizike v bistvo metafizike. Pripomba k Heglovi rabi večpomenske vodilne besede »bit« pokaže, da se govor o biti in bivajočem nikoli ne določa z nekim obdobjem razsvetlitvene zgodovine »biti«. Govor o »biti« nikoli ne razumeva tega imena tudi v smislu vrsti ali vrste katere prazni občosti pripada historično predstavljen nauk o bivajočem kot posameznih primerih. »Biti« od nekda in zmeraj govori usodno in zato prevladuje izročilo.

Korak nazaj iz metafizike v njeno bistvo zahteva torej tudi čas in vztrajnost, katerih mero ne poznamo. Samo nekaj je jasno: korak potrebuje pripravo, ki mora tu in tam tvegati, vendar vpriči bivajočega kot takega v celoti, kakor trenutno je in se vidno ter nedvoumno začenja kazati. Kar zdaj je, je ustvarila moč [vlada] bistva moderne tehnike, katere oblast se kaže že na vseh življenjskih področjih z mnogoterimi značilnimi lastnostmi kot so funkcionalizacija, perfekcija, avtomatizacija, birokratizacija, informacija. Tako kot prikaz vsega živca imenujemo biologija, lahko razlago in izoblikovanje bivajočega, ki je prevladano z bistvom tehnike, imenujemo tehnologija. Izraz lahko služi za označitev metafizike atomske dobe. Korak nazaj iz metafizike v bistvo metafizike, gledano s stališča sedanjosti in prevzeto iz vpregleda vanjo, je korak iz tehnologije in tehnologije in tehnološkega onisa ter razlage dobe v bistvo moderne tehnike, ki ga je treba čisto misliti.

S tem opozorilom naj zavrnejo neko drugo, očitno napačno razlago pojma »korak nazaj«, namreč mnenje, da se korak nazaj sestoji v historičnem povratku k najstarejšim mislecem zahodnjaške filozofije. Kajpada se smer [das Wohl'm], kamor nas nameri korak nazaj razvije in nokaže šele z izvršitvijo koraka.

Da bi s seminarjem vsaj malo pojasnili celoto Heglove metafizike, smo za zasilni pripomoček izbrali razlago dela, s katerim se začne I. knjiga »Znanosti logike«, »Nauk o biti«. Ze sam naslov dela da dosti misliti. Glasi se: »S čim se mora začeti znanost?« Heglov odgovor se sestoji iz dokaza, da je začetek »spekulativne narave«. To pomeni: Začetek ni niti nekaj neposrednega etwas unmittelbares, niti nekaj posredovanega [etwas Vermitteltes]. Ta značaj začetka smo skušali izreči v spekulativnem stavku: »Začetek je rezultat.« Z ozirom na dialektično večpomenskost tega »je«, to veliko pomeni. Na primer: Začetek je — dobesedno vzeto rezultaten — odboj iz dovršitve dialektičnega gibanja sebe mislečega mišljenja. Dovršitev tega gibanja, absolutna ideja, je polnost biti, celota, ki je razvita v [iz] zaprtosti. Odboj iz te polnosti pokaže praznino biti. Z njo se mora začeti znanost (za absolutno, sebe vedoče vedenje). Bit povsod ostaja začetek in konec gibanja. Kot v sebi krožeče gibanje polnosti se omogoča skozi skrajno odtujitev in sebe dovršujočo polnost. Stvar mišljenja je Heglu potemtakem sebe misleče mišljenje kot v sebi krožeča bit. V ne le upravičeni, ampak najin preobrnitvi, se spekulativni stavek o začetku glasi: »Rezultat je začetek.« Z rezultatom moramo pravzaprav začeti, v kolikor iz njega izvira začetek.

To pomeni isto kot opomba, ki jo je Hegel proti koncu svojega dela o začetku dodal mimogrede in v oklepajih (Lass. I. 63): »(in bog bi bil imel nesporno pravico, da bi se začelo z njim)«. Ustrezno naslovnomu vprašanju tega dela gre za »začetek znanosti«. Če mora začeti z bogom, je znanost znanost od boga: tehnologija. Ime govori tu v svojem poznejšem pomenu. Po njem je teologija izraz predstavljajočega mišljenja o bogu. Najprej meni mistično-pesniško pripoved o bogovih brez ozira na veronauk in cerkveno doktrino.

Zakaj je »znanost« — tako se po Fichteju glasi ime za metafiziko, zakaj je znanost teologija? Odgovor: Ker je znanost sistematični razvoj vedenja, kot taka sebe vedoča bit bivajočega sama in tako resnična. Solsko ime za znanost o biti, s. p. o bivajočem kot takem na splošno pripravljeno na prehodu srednjega veka v novo dobo, se glasi: ontologija ali ontologija. Trej je zahodnjaška metafizika, še nevezana na to ime, od svojega začetka pri Grkih zlasti ontologija in tehnologija. V nastopnem predavanju »Kaj je metafizika?« (1929) je bila zato me-

Z ORGAZMOM DO BOŽANSKOSTI

tafizika določena kot vprašanje po bivajočem kot takem in v celoti. Celota [die Ganzheit] te celote [dieses Ganzen] je enotnost bivajočega, ki zedinja kot ustvarjen temelj. Tistemu, ki zna brati, to pomeni: metafizika je onto-teo-logija. Kdor je skušal teologijo ob čistem viru njenega izvora, tako pripadniki krščanske vere kot tudi pristaši filozofije, o bogu v območju mišljenja raje molči. Torej je onto-teološki značaj metafizike za mišljenje postal vprašljiv, vendar ne na osnovi nekega ateizma, ampak iz skušnje tiste-ga mišljenja, ki se mu je v onto-teo-logiji kazala še nemišljena enotnost bistva metafizike. To bistvo metafizike pa za mišljenje vendar ostaja še vedno najznamenitejše, dokler le-to samovoljno in zato neustrezno ne prekine pogovora s svojim usodnim izročilom.

V 5. izdaji dela »Kaj je metafizika?« (1949) ustrezen uvod izrecno opozarja na onto-teološko bistvo metafizike (str. 17, 7. izid. str. 18). Vendar pa bi bilo prenašljivo trditi, da je metafizika teologija, ker je ontologija. Prej bi rekli: metafizika je zato teologija, izreka o bogu, ker bog pride v filozofijo. Tako se vprašanje po onto-teološkem značaju metafizike zaostri v vprašanje: kako pride bog v filozofijo, ne le v novodobno, ampak v filozofijo kot tako? Na vprašanje lahko odgovorim samo, če je le-to prej zadostno razvito kot vprašanje.

[...] op. prev.
Se nadaljuje
Prevedeno iz:
Identität und Differenz
četrta nespremenjena izdaja
V.G. Neske Pfullinger 1957

KRIZ IN ANGEL NISTA POTREBNA:
OSNUTEK ARRABALOVEGA NAGROBNIKA,
KI GA JE NSPIRIRAL ARRABAL.
NAPIS: »UD IN SMRT«.

Doslej je Fernando Arrabal, 38, napisal približno 60 dramskih del, zdaj pa namerava ustanoviti religijo in pridigati. Kajti odkril je, kam pripelje orgazem: naravnost do božanskosti. Te in podobne informacije je zahodnonemški satirični mesečnik PARDON dobil s pomočjo intervjuja s Fernandom Arrabalom v njegovem pariškem stanovanju. Slovenci poznajo Arrabala po dveh delih: Arhitekt in asirski cesar in Tricikel, poleg tega pa je napisal še npr. naslednje: Piknik na polju, Guernica, Vrt naslade, Pokopališče avtomobilov.

Arrabalovo življenje je nadvse nenavadno. Po rodu je Spanec, njegov oče je bil republikanski oficir, mati pa je bila vneta frankistka. Ko so očeta aretirali, mu žena ni dovolila niti, da bi se poslovil od otrok in je tudi pozneje prepovedala, da bi očeta kakorkoli omenjali. Oče je bil obsojen na smrt, potem pomiloščen, vendar je ostal v ječi. 1942. leta je v spalni srajci pobegnil in od takrat ga nihče ni več videl. Arrabal ga je 1961. leta poskušal najti pa se mu ni posrečilo. 1967. l. je vnovič potoval v Španijo in tam je nastal njegov znani izrek: »Požvižgam se na boga, domovino in ostanek.« Zaradi tega je bil v Madridu aretiran. Protesti francoskih prominentnih pisateljev so zalegli toliko, da so ga izpustili.

Pardon: Ali bi sprejeli Nobelovo nagrado?
Arrabal: Ze zdaj se podalam na vse člane žirije Nobelove nagrade.

P.: Ali je res, da ste rekli »Moja dela so zgolj temelj za režiserja«?

A.: Ne, predgovor.

P.: Imate stike s svojimi režiserji?

A.: Samo seksualne. To je vse.

P.: Pripravljate diplomu iz matematike na pariški univerzi. Izjavili ste, da za vas obstaja direktna zveza med teatrom in algebro.

A.: Ja, rekel sem, toda to je bilo narobe. To je bilo v času, ko sem poskušal biti pisec dram.

P.: Se enkrat: Pripravljate izpit iz matematike. Ali si s tem hočete priti na jasno s samim seboj in se izogniti zmedri vašega sveta?

A.: V mojih delih nikoli ni bilo nobene zmede. Moja dela so vodila do spoznanj. So ljudje, ki v mojih delih vidijo pornografijo. To je tudi res. Moja dela so pornografska, ker je to edina možnost, s katero smo v družbi, v kateri živimo, lahko blizu božanskosti. Takrat, ko sem pisal pornografska dela, sem mislil, da pišem pornografska dela in nič drugega.

P.: Na odru ste se že enkrat slekli. Zakaj?

A.: Premišljal sem o nečem, o neki čisto preprosti stvari. Pri orgazmu, pri masturbaciji, v trenutku naslade: to so trenutki, ki jih ni mogoče dojeti, ki so nerazložljivi. In prišel sem do spoznanja, da v tem ni bilo naslade. Bila je velika, močna intenzivnost, in to je bilo odkritje boga. Menim, da orgazem vodi do spoznanja boga.

P.: Kaj vam je bog pomenil nekoč in kaj vam pomeni danes?

A.: Nekoč sem bil žrtev svoje nereligioznosti. Vzgjali so me v birokracijo, ki ljudi želi pripeljati do tega, kar sama imenuje bog, to je h katolicizmu. To lahko imenujemo kriminalno. V resnici pa ta birokracija poskuša, da bi ljudi odvrnila od boga in jim preprečuje, da bi se obrnili k njemu. Moje edino naprežanje je bilo, da bi premagal to vražjo sekto. Zaradi nje sem bil oviran, da bi vzpostavil zvezo z bogom, ker sem menil, da so katoličani religiozni. Dokler nisem nadomoma dojel, da so katolicizem in vse druge religije tu zgolj zato, da bi zapirale pot do boga. Danes je napočil trenutek, v katerem moram ustvariti religijo. Pred tremi dnevi sem prejel razodetje boga, da moram ustvariti religijo.

P.: Kakšno religijo?

A.: Teга še ne vem.

P.: Ali ste se že kdaj zatekali k psihiatru?

A.: Ne. Prepričan sem, da so vsi psihiatri zmešani. To so zelo nevarni ljudje.

P.: Ali ste si to prepričanje ustvarili po kakem sporu s psihoanalizo?

A.: Nikoli se nisem ukvarjal s psihoanalizo. Zmeraj sem bil normalen.

P.: Ali ste imeli kdaj potrebo po poglobljanju v njo?

A.: Ne, upiram se, da bi prišel z njo v stik, ker bi to pomenilo, da se v njo vmešavam.

P.: Januarja ste postali oče, dobili ste punčko. Kaj to za vas pomeni?

A.: Bolje je imeti hčerko, kajti naslednji mesija bo ženska.

P.: Imajo Spanke orgazem?

A.: Nikoli, hvala bogu ne. Samo lezbijke lahko imajo orgazem.

P.: Kako ste se obnašali v maju 1968. Ste bili na barikadah?

A.: Ja, bil sem, metal sem kamenje, zasedal sem teater in zažigal hiše.

P.: Kako je na vas vplival neuspeh majske revolucije?

A.: O neuspehu ne more biti govora. Zame so majske posledice bile: trije atentati, izmed katerih se je eden posrečil; atentat na Adamova, atentat na Samuela Becketta z Nobelovo nagrado, atentat na Ionesca s Francosko akademijo.

P.: Ali imate zveze z drugimi španskimi emigranti ali s Španci?

A.: V Španiji se bo tako kot v Rusiji na podlagi strašne policijske represije in na podlagi v obeh državah etabliranih religij, marksistične in tiste »opus dei« — dogodila izredno lepa religiozna renesanca. In v obeh državah se bodo ljudje znebili verig.

P.: Ali kaj ukrepate za skorajšnjo uresničitev tega stanja?

A.: Šel bom na cesto in bom pridigal.

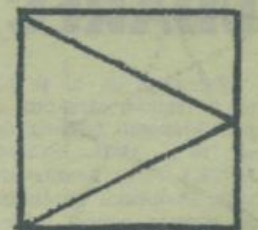
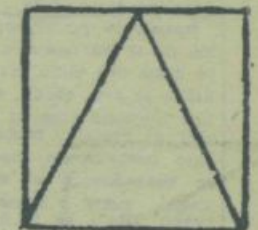
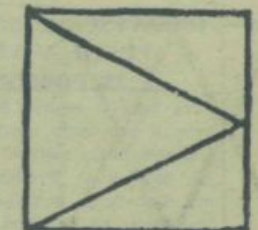
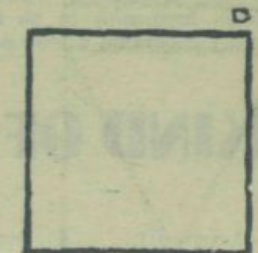
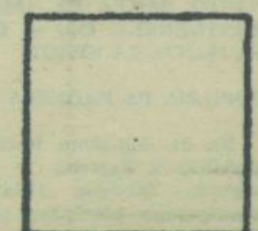
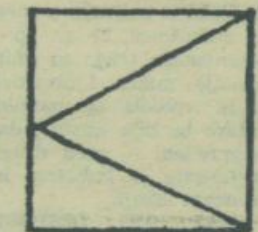
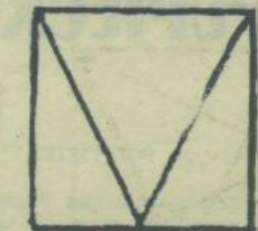
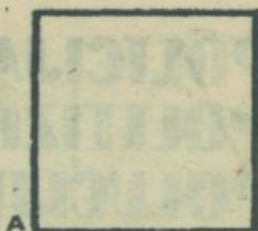
P.: Kaj menite o Picassovem darilu, ko je pred kratkim zapisal 900 svojih del Francovemu režimu?

A.: Mislim, da bi naj podaril Francu vse svoje slike.

P.: Zakaj?

A.: Picasso je ustvaril toliko slik, da bi pod njimi lahko Franca pokopali.

Izbor iz revije PARDON,
maj 1970, št. 5

SEKSUALNA PO SVETOVALNICA KOLEKTIVNO ALI INDIVIDUALNO

Na videz je neustrezno pisati o onaniranju v maju — saj vsepovsod cvetita in se bohotita ljubezen in spolnost — ženijo se vsi od mačkov do upokoencev. Toda ta lepa slika nas ne sme prevarati. Koliko naših sodrugov je razdraženih in vzdraženih zaradi omenjene situacije, toda zaradi različnih vzrokov nezmožnih najti partnerja, predaja edinemu dosegljivemu spolnemu užitku — onaniji.

Ne mislim vas učiti, kako ali kdaj onanirati — to ste že tako ali tako absorbirali ali pa ne — vprašanje ni onanirati ali ne onanirati; vprašanje je zdaj: onanirati skrivoma sam ali v družbi somišljenikov? Vsem so nam še v spominu božje in naturne kazni, ki so nam jih objubljali, ko so nas zvečer našli v nedvoumnem položaju, z eno roko pod očejo in z izbuljenimi očmi. Boš videl roka se ti bo posušila, živčen boš postal, shujšal boš, mozeg se ti bo posušil, Bog te bo že kaznoval! In potem smo s strahom čakali, kdaj bo roka suha in kaj bo Bog naredil z nami, se nerali in izgubljali tek. Represija!

Zdaj pa si predstavljate družbo mladotnikov, ki veselo, brez strahu in nepotrebnega sramu onanira skupinsko, skupno se veselo doseženih uspehov in radosti, spominjajoč se žensk, ki jih trenutno vznemirajo — od profesorice zemljepisa do sosede — vdove.

Takšen občutek kolektivnosti vzbujen že tako zgodaj, je težko najti v današnjih časih. — Ali pa poznate Gledališče Pupilije Ferkeverk?! V njihovem programu piše: »...naše gledališče je kolektivno, kolektivna je ideja, režija, izvedba...« Vprašam vas kako to?! — Znana so ekmonvanja v onaniranju, ki so jih v mlajših letih organizirali vodilni moški člani skupine Pupilije Ferkeverk. Po navadi je zmagoval Ivo Svetina, stalna nevarnost za prvo mesto pa mu je bil Bard Oblak. (Zlobneži sicer trde, da sta si oba pomagala z dopingom — Ivo s toplim tušem, Bard pa z gledanjem slik v »Naši ženki«...)

Nauk je jasen — onanirajte kolektivno. In če boste zalotili mlajšega brata ali sestro pri takšnem delovanju — re zmerjajte — pokažite jima pravo pot!

Vaš sexy

INTERTRADE

podjetje za mednarodno trgovino
LJUBLJANA

CENTRALA v Ljubljani, Titova cesta 1-III

S PREDSTAVNIŠTVI v Beogradu, Zagrebu, na Reki in v Sarajevu ter v New Yorku, Bogoti, New Delhiju, Bombayu, Madrasu, Calcutti, Cairu, Pragi, Oslu, Berlinu in Warsawi.

POLICIJA POLITIZIRA POLUCIJE PUPILČKOV

POLICIJA POLITIZIRA

Sest glavnih glav Pupilije Ferkeverk se je zglasilo 6. maja pri sodniku za prekrške zaradi 6. člena o društvih in zaradi člena o kaljenju javnega reda in miru. Iz obdolžnice, ki so jo napisali čuvarji omenjenega (reda in miru), miličniki s postaje milice Ljubljana-Center, je Pupilija izvedela za marsikatero greho, za katere bi bilo misliti, da so zgodovinsko odpravljeni — med drugim pa še o obmetavanju s kosošmi in o kopanju v prozorni banji.

KAJ ČMO, CISTOST JE ZMERAJ GLEDALA POD KOVTRJE, ZA PLOČEVINASTO BANJO PA IMA DANES KARENTGENSKE OČI — DA JE LE POHUJSANJA ZA SPROTI

PUPILIJA PA PREJEMA PRIZNANJA

Na 24. Majskem festivalu študentskih gledališč v Zagrebu je Pupilija prejela nagrado časopisa »Vidici« za najbolj avantgardno predstavo na letošnji prireditvi.

PUPILIJA PREDSTAVLJENA PRESTOLNICI

11. maja je požela aplavz beograjske publike, dasi je ta žvižgala ob skupinski recitaciji narodnobudnih verzov Jovana Vesela Koseskega, narodnozavedni »Slovinci kremenitki« in ob Kocbekovem (junior) občevanju z globusom.

KIND OF LOVE

VEČER 11. maja 1970

ONESVEŠČENO SOPOTNICO PUSTIL V VOZILU IN POBEGNIL

Na Zdoiskci cesti v Krškem so za beležili prometno nesrečo, ki jo je, kot vse kaže, zakrivil voznik Marjan Božjak iz Predsrede namena. Božjak je popeljal svoje dekle Marico J. na sprehod. Med vožnjo je hotel od dekleta izsiliti ljubezen. temu pa se je uprla.

Božjak je potlej sopotnici zagrozil, da se bo zaletel z avtom in da se bosta oba ubila. Na cesti Zdole-Krško je avto obrnil, nato pa z veliko hitrostjo zapeljal iz ovinka ter slednjič obstal v potoku. Voznik je nato onesveščeno sopotnico, ki se je poškodovala ob vetrobranskem steklu, pustil v avtomobilu in pobegnil. Dekle se je kmalu zavedla in odšla do najbližje hiše, kjer je prespala.

Preiskovalni sodnik je odredil, da Božjaku odvzamemo potni list.

KLOPČIČEV NOVI SCENARIJ

Zvedeli smo, da bo Matjaž Klopčič smenal svoj prvi naslednji film po scenariju Dragane Kraigherjeve.

ZADAN MU JE BIL NIZKI UDAREC

Zanikam, da bi se bil kdaj spoprijaznil z Ivanom Mrakom, kot me takšne izjave bremenijo Tribuna (s 4.5.1970, št. 11, str. 10 — Marko Svabič-eti tu, Brute! — JAJČKA — v kvaziuvodu omenjeni poeziji). Podpisani se čudim, kje je urednik za poezijo pobral takšno mojo »izjavo«. Niti si sploh ne znam predstavljati, ka-

ko se da s kom spoprijazniti, saj jaz se nisem še nikoli v vsem mojem življenju spoprijaznil ne s kom in ne s čim. In tudi ne čisto nazadnje, sprašujem se, kje sta etika in morala odgovornega urednika, da pripušča tiskanju takšne izjave, za katere je jasno, da niso spodaj podpisane.

Marko Svabič, l.r.

SKRIB ZA ČI- STEJŠI MO- RALNI PROFIL(T)

Sekretar osnovne organizacije ZK v nekem kolektivu je predlagal aktivnega člana delovne organizacije za sprejem v zvezo. Osnovni pomislek, zaradi katerega so sprejem odgodili, je slonel na obvestilu enega dolgoletnih članov, češ da je videl kandidata s petnajsetno punco.

TAKO STARA PARTIJSKA GARNITURA PRI »PODMLADKU« SKRBI ZA VRLINE? KATERIH NJEJ NI BILO TREBA NIKDAR IMETI. ZATO SE MLADI LETNICI IN NE ZA ENO TRIDESETRAJSI ODLOČAJO ZA DVE PETNAJSETLETNICO IN PARTIJO POVRH.

KJE SE JE ZGODILO

(Iz komparativnih komentarjev k »Z«)
Pripadnik manjšine, ki je bila v načrtih danes že suspendiranega vodje, je stal pred policijskimi organi.

»Ti skrivaš puško doma.«
»Kaki puško! Nikoli nisem imel puške.«

»Imaš puško, priznaj!«
»Nimam je. Kje pa naj jo dobim?«
»Dobro, če je nimaš, si jo boš pa kupil. Potem jo bomo že našli.«

PA SMO TAM

PRAGA, 6. maja (TASS). Češkoslovaški predsednik Svoboda je podelil generalnemu sekretarju CK KPSZ Breznjevu časten naziv junaka ČSSR za izredne zasluge pri osvobajanju Češkoslovaške in gojitvi prijateljstva in sodelovanja med narodom. Red belega leva prve stopnje sta dobila predsednik prezidija vrhovnega sovjeta ZSSR Podgorni in predsednik sovjetskega ministrskega sveta KosiGIN.

TO NIKOGAR NE ZANIMA:

Naš ekskluzivni sodelavec Mate Dolenc, čigar knjiga Menjalnica je pravkar izšla v založbi Obzorja, je doživel promet-

no nesrečo na Azurni obali med Monte Carlom in Nico. Renault 8 je vozil pesnik Filip Robar Dorin.

PROSTORI UREDNIŠTVA PROBLEMOM

V KRATKEM V GRADIŠČU
NAD BAKHUSOM

Dimitrij Rupel zbira pristaše, ki bi podprli njegov predlog, da se uredništvo Problemom preseli v njegovo stanovanje.

TALAR NA KMEČKI OH- CETI ŽE PRI- HODNJE LETO

Slovenske mladenke, godne za ženitev, željno čakajo odloka Svete stolice v Rimu, ki bo bojda že prihodnje leto dovolila katoliškim duhovnikom, da se potegujejo za ženine na kmečki ohceti v Ljubljani. Ugrabajo samo, ali se bodo ženili v talarju ali v sloveniki narodni noši.

MEDNARODNI ODBOR SKUPNOSTI STUDENTOV VABI vse študente, da se prijavijo za udeležbo na mednarodnem študentskem seminarju »PRIHODNOST EVROPE«, ki bo v Kielu od 16. do 23. junija. Seminar bo obravnaval predvsem ekonomske in vzgojno-izobraževalne sisteme evropskih držav.

Vožnjo in stroške bivanja krije organizator, vsak udeleženec seminarja pa bo dobil tudi nekaj žepnine. Delovni jeziki seminarja so: angleščina, francoščina in nemščina. Pogoji za udeležbo so:

1. potrdilo o obvladanju jezika
2. frekventacijsko potrdilo
3. kratek opis delovanja v študentski organizaciji

Od udeležencev zahtevamo poznavanje problematike domačega in mednarodnega študentskega gibanja in izkušnje v mednarodnih stikih s študenti

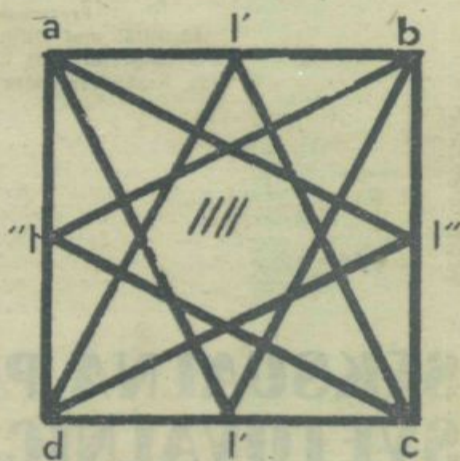
Prijave sprejema

MEDNARODNI ODBOR SS

Trg revolucije 1, soba št. 84
vsak dan, razen sobote od 13. do 14. ure, najkasneje do 21. 5.

REZULTAT INPERSO- NALNEGA GRUPNEGA PROJEKTA PRODUKCIJA N & S DRAGAN

Skupni prostor odločitve III množic A, B, C, D, rezultira v osmerokotnik. A — Nuša Dragan MFSK Zagreb, B — Srečo Dragan MFSK, Mišo Budisavljevič, bralec Tribune, D — Stile Stiličević, gledalec MFSK, str. 4, 19, 20, 2, 23, 12, 5.

atribur
natribu
unatrib
bunatri
ibunatr
ribunatr
tribuna

ŠTUDENTSKI LIST TRIBUNA UREJAJO:

STUDENTSKI LIST TRIBUNA UREJAJO: Milan Dekleva, Stanko Hočevar, Jože Konc, Andrej Medved, Jaro Novak, Srečo Dragan (likovni urednik), Marko Slodnjak, Slavko Splihal, Tone Stojko (urednik fotografije), Sašo Šrot (odgovorni urednik), Marko Svabič, Dušan Tršar (tehnični urednik), Peter Kuhar (lektor).

TRIBUNA — Izdaja 10 SS ljubljanskih visokošolskih zavodov — Uredništvo in uprava Trg revolucije 1/II — Telefon 21-280 — Tekoči račun 501-8-78-1 — Letna naročnina za študente je 15 din, za ostale 20 din — Cena posameznega izvoda 1 din — Rokopisov in fotografij ne vračamo — Tiska ČGP »Delo« Ljubljana, Tomšičeva 1, telefon 23-522 — Poština plačana v gotovini.

Za sezono 1970 potrebujemo od 1. junija do konca septembra večje število študentk in študentov, ki bi se zaposlili v turistični dejavnosti, kot gostinci, receptorji ali prodajalci razglednic v sledečih krajih:

Koper, Piran, Portorož, Izola, Poreč, Banjole pri Pulji, Fiesa in Dubrovnik ter ostali kraji ob slovenski obali. Zaposlijo se lahko tudi srednješolci, izredna priložnost, posebno za maturante, ki si bodo z dobrim zaslužkom omogočili nadaljevanje študija.

Informacije daje in sprejema prijave Študentski servis, Ljubljana, Borštnikov trg vsak dan razen sobote od 9.30 do 13.30. ure.

Študentski servis vabi vse zainteresente, da si s pravočasno prijavo omogočijo dober zaslužek in prijetne počitnice.

STUDENTSKI SERVIS